

De mirabilibus mundi

Caius Julius Solinus

I. De origine urbis Romæ et temporibus ejus, de diebus intercalaribus, de genitura hominis, et his quæ memorabilia in hominibus fuere, de alectorio lapide.

Sunt, qui videri velint, Romæ vocabulum ab Evandro primum datum, quum oppidum ibi offendisset, quod exstructum antea Valentiam dixerat juvenus Latina: servataque significatione impositi prius nominis, Romam Græce Valentiam nominatam: quam Arcades quoniam in excelsa habitassent parte montis, derivatum deinceps ut tutissima urbium arces vocarentur. Heraclidi placet, Troja capta quosdam ex Achivis in ea loca, ubi nunc Roma est, devenisse per Tiberim, deinde suadente Rome, nobilissima captivarum, quæ his comes erat, incensis navibus, posuisse sedes, instruxisse mœnia, et oppidum ab ea Romen vocavisse. Agathocles scribit Romen non captivam fuisse, ut supradictum est; sed ab Ascanio natam, Æneæ neptem, appellationis istius causam fuisse. Traditur etiam proprium Romæ nomen, et verum magis, quod nunquam in vulgum venit, sed vetitum publicari, quandoquidem quo minus enuntiaretur, cerimoniarum arcana sanxerunt, ut hoc pacto noticiam eius aboleret fides placite taciturnitatis. Denique Valerius Soranus, quod contra interdictum id eloqui ausus foret; ob meritum profanæ vocis neci datum. Inter antiquissimas sane religiones sacellum colitur Angeronæ, cui sacrificatur ante diem duodecimum kalendarum januariarum: quæ diva præsul silentii istius prænoxio obsignatoque ore simulachrum habet.

De temporibus Urbis conditæ ambiguitatum quæstiones excitavit, quod quædam ibi multo ante Romulum culta sint. Quippe ante aram Hercules, quam voverat, si amissas boves reperisset, punito Caco, Patri Inventori dicavit. Qui Cacus habitavit locum, cui Salinæ nomen est, ubi Trigemina nunc porta. Hic ut Gellius tradit, quum ab Tarchone Tyrreno, ad quem legatus venerat missu Marsyæ regis, socio Megale Phryge, custodiæ foret datus, frustratus vincula, et unde venerat redux, præsidiiis amplioribus occupato circa Vulturnum et Campaniam regno, dum attrectat etiam quæ concesserant in Arcadum jura, duce Hercule, qui tunc forte aderat, oppressus est. Megalen Sabini receperunt, disciplinam augurandi ab eo docti.

Suo quoque numini idem Hercules instituit aram, quæ Maxima apud pontifices habetur, quum se ex Nicostrata, Evandri matre, quæ a vaticinio Carmentis dicta est, immortalem comperisset fore: conceptum etiam intra quod ritus sacrorum, factis bovicidiis, docuit Potitios. Hoc sacellum Herculi in boario foro est, in quo argumenta et convivii et majestatis ipsius remanent: nam divinitus illo neque canibus neque muscis ingressus est. Et enim cum viscerationem sacricolis daret, Myagrum deum dicitur imprecatus; clavam vero in aditu reliquisse, cuius olfactum refugerent canes; id usque nunc durat.

Aedem etiam quæ Saturni ærarium fertur, comites ejus condiderunt in honorem Saturni, quem cultorem regionis illius cognoverunt extitisse. Iidem et montem Capitolinum Saturnium nominaverunt. Castelli quoque, quod excitaverant, portam Saturniam appellaverunt, quæ postmodum Pandana vocitata est. Pars infima et Capitolini montis habitaculum Carmenti fuit, ubi et Carmentis nunc fanum est, a qua Carmentali portæ nomen datum est. Palatinum nemo dubitaverit, quin Arcades habeat auctores, a quibus primum Pallanteum oppidum: quod aliquandiu Aborigines habitatum, propter incomodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tiberis fecerat, profecti Reate, postmodum reliquerunt. Sunt, qui velint a balatibus ovium mutata littera, vel a Pale pastorali dea, aut, ut Silenus probat, a Palantho Hyperborei filia, quam Hercules ibi comprehensisse visus est, nomen monti adaptatum. Sed quamquam ista sic congruant palam est, prospero illi augurio deberi Romani nominis gloriam, maxime quum annorum ratio faciat cardinem veritati: nam ut affirmat Varro,

auctor diligentissimus, Romam condidit Romulus, Marte genitus et Rhea Silvia: vel, ut nonnulli, Marte et Ilia: dictaque est primum Roma Quadrata, quod ad æquilibrium foret posita.

Ea incipit a silva, quæ est in area Apollinis, et ad supercilium scalarum Caci habet terminum, ubi tugurium fuit Faustuli. Ibi Romulus mansitavit qui auspicato murorum fundamenta jecit duodeviginti natus annos, undecimo kalendas maias, hora post secundam ante tertiam plenam: sicut Lucius Tarruntius prodidit, mathematicorum nobilissimus, Jove in piscibus, Saturno, Venere, Marte, Mercurio in Scorpione, Sole in Tauro, Luna in Libra constitutis. Et observatum deinceps, ne qua hostia Parilibus cæderetur, ut dies ista a sanguine purus esset, cujus significationem de partu Ilia tractam volunt. Idem Romulus regnavit annos septem et triginta. De Cæninensibus egit primum triumphum, et Acroni regi eorum detraxit spolia, qua Jovi Feretrio primus suspendit, et opima dixit. Rursum de Antemnatibus triumphavit. De Veientibus tertio. Apud Capræ paludem nonis quintilibus apparere desiit. Ceteri reges quibus locis habitaverunt, dicemus. Tatius in arce, ubi nunc est ædes Junonis Monetæ qui anno quinto, postquam ingressus Urbem fuerat, a Laurentibus interemptus, septima et vicesima olympiade hominem exivit. Numa in colle primum Quirinali. Deinde propter ædem Vestæ in Regia, quæ adhuc ita appellatur: qui regnavit annis tribus et quadraginta, sepultus sub Janiculo. Tullus Hostilius in Velia, ubi postea deum Penatium ædes facta est: qui regnavit annos duos et triginta, obiit olympiade quinta et tricesima. Ancus Martius, in summa Sacra via, ubi ædes Larum est: qui regnavit annos quatuor et viginti, obiit olympiade prima et quadagesima. Tarquinius Priscus ad Mugoniam portam supra summam Novam viam: qui regnavit annos septem et triginta. Servius Tullius Esquiliis supra clivum Urbium: qui regnavit annos duos et quadraginta. Tarquinius Superbus, et ipse Esquiliis supra clivum Pullium ad Fagutalem lacum: qui regnavit annos quinque et viginti.

Cincio Romam duodecima olympiade placet conditam; Pictori octava; Nepoti et Lutatio, opinionem Erathostenis et Appollodori comprobantibus, olympiadis septimæ anno secundo: Pomponio Attico et M. Tullio olympiadis sextæ anno tertio. Collatis igitur nostris et Græcorum temporibus, invenimus, incipiente olympiade septima Romam conditam, anno post Ilium captum quadringentesimo tricesimo tertio. Quippe certamen Olympicum, quod Hercules in honorem atavi materni Pelopis ediderat, intermissum Iphitus Eleus instauravit, post excidium Trojæ, anno quadringentesimo ocatavo. Ergo ab Iphito numeratur olympias prima. Ita sex mediis olympiadibus interjectis, quibus singulis anni quaterni imputantur cum septima cœptante, Roma condita sit, inter exortum Urbis et Trojam captam, jure esse annos quadringentos et triginta tres constat. Huic argumento illud accedit, qui cum Caius Pompeius Gallus et Quintus Verannius Urbis conditæ anno octingentesimo primo fuerint consules, consulatu eorum olympias septima et ducentesima actis publicis annotata est. Quarter ergo multiplicatis sex et ducentis olympiadibus erunt anni octingenti viginti quatuor, quibus de septimæ olympiade annectendus primus annus est, ut in solido colligantur octingenti viginti quinque. Ex qua summa detractis viginti annos, et quatuor olympiadum retro sex, manifeste anni octingenti et unus reliqui fient. Quapropter cum octingentesimo primo anno Urbis conditæ ducentesima septima olympias computetur, par est Romam septimæ olympiadis anno primo credi conditam. In qua regnatum est annis ducentis quadraginta tribus.

Decemviri creati anno trecentesimo secundo. Primum Punicum bellum anno quadringentesimo octogesimo nono. Secundum quingentesimo tricesimo quinto. Tertium sexcentesimo quarto. Sociale sexcentesimo sexagesimo secundo. Ad Hircium et Caium Pansam consules anni septingenti et decem: quorum consulatu Cæsar Augustus est consul creatus, octavum decimum annum agens: qui principatum ita ingressus est, ut vigilantia illius non modo securum, verum etiam tutum imperium esset. Quod tempus ferme solum repertum est, quo plurimum et arma cessaverint, et ingenia floruerint, scilicet ne inertis justitio languerent virtutis opera, bellis quiescentibus.

Tunc ergo primum cursus anni perspecta ratio est, quæ a rerum origine profunda caligine tegebatur. Nam ante Augustum Cæsarem incerto modo annum computabant, qui apud Ægyptios quatuor mensibus terminabatur, apud Arcadas tribus, apud Acarnanas sex, in Italia apud Lavinios tredecim, quorum annus trecentis septuaginta et quatuor diebus ferebatur. Romani initio annum decem mensibus computaverunt, a Martio auspicantes, adeo ut ejus die prima de annis vestalibus ignes accenderent, mutarent veteribus virides laureas, senatus et populus comitia agerent, matronæ servis suis cœnas ponerent, sicuti Saturnalibus domini: illæ, ut per honores promptius obsequium provocarent; hi quasi gratiam repensarent perfecti laboris: maximeque hunc mensem principem testatur fuisse, quod qui ab hoc quintus erat, quintilis dictus est, deinde numero decurrente, december solemnem circuitum finiebat intra diem trecentessimum quartum: tunc enim iste muneris explebat annum, ita ut sex menses tricenum dierum essent, quatuor reliqui tricenis et singulis expedirentur. Sed quum ratio illa ante Numam a luna cursu discreparet, lunari computatione annum peræquarunt, quinquaginta et uno die auctis. Ut ergo perficerent duodecim menses, de sex mensibus superioribus detraxerunt dies singulos, eosque quinquaginta istis et uno diebus adnexuerunt, factique quinquaginta septem divisi sunt in duos menses, quorum alter novem et viginti, alter octo et viginti dies detinebant. Sic annus habere quinque atque quinquaginta et trecentos dies cœpit. Postmodum, quum perspicerent, temere annum clausum intra dies, quos supra diximus, quandoquidem appareret, solis meatum non ante trecentessimum sexagesimum quintum diem, abundante insuper quadrantis particula, zodiacum conficere decursum; quadrantem illum et decem dies addiderunt, ut ad liquidum annus trecentis diebus sexaginta quinque et quadrante constaret, hortante observatione imparis numeri, quem Pythagoras monuit præponi in omnibus oportere. Unde propter dies impares, diis superis et januarius dicatur et martius: propter pares februius, quasi ominosus, diis inferis deputatur. Quum itaque hæc definitio toto orbe placuisset, custodiendi quadrantis gratia, a diversis gentibus varie intercalabatur, nec unquam tamen ad liquidum fiebat temporum peræquatio. Græci ergo singulis annis undecim dies et quadrantem detrahebant, eosque octies multiplicatos in anno nonum reservabant, ut contractus nonagenarius numerus in tres menses per tricenos dies scinderetur: qui anno nono restituti efficiebant dies quadringentos quadraginta quatuor, quos embolimos, vel hyperballontas nominabant.

Quod quum in initio Romani probassent, contemplatione parilis numeri offensi neglectum brevi perdidit, translata in sacerdotes intercalandi potestate: qui plerumque gratificantes rationibus publicanorum, pro libidine sua subtrahebant tempora, vel augebant. Quum hæc sic forent constituta, modusque intercalandi interdum cumulator, interdum fieret imminutor, vel omnino dissimulatus præteriretur, nonnunquam accidebat ut menses qui fuerant transacti hieme, modo æstivum, modo autumnale tempus inciderent. Itaque Cæsar universam hanc inconstantiam, incisa temporum turbatione, composuit, et, ut statum certum præteritus error acciperet, dies viginti et unum et quadrantem simul intercalavit: quo pacto regradati menses, de cetero statuta ordinis sui tempora detinerent. Ille ergo annus solus trecentos quatuor et quadraginta dies habuit: alii deinceps trecentenos sexagenos quinos et quadrantem, et tunc quoque vitium admissum est per sacerdotes. Nam quum præceptum esset, anno quarto ut intercalarent unum diem, et oporteret confecto quarto anno id observari ante quam quintus auspicaretur, illi incipiente quarto intercalarunt, non desinente. Sic per annos sex et triginta quum novem dies tantummodo sufficere debuissent, duodecim sunt intercalati. Quod reprehensum Augustus reformavit, jussitque annos duodecim sine intercalatione decurrere, ut tres illi dies, qui ultra novem necessarios temere fuerant intercalati, hoc modo possent repensari. Ex qua disciplina omnium postea temporum fundata ratio est.

Verum quum hoc, et multa alia Augusti temporibus debeantur, qui pæne sine exemplo rerum potitus est, tanta et tot in vita ejus inveniuntur adversa, ut non sit facile discernere, calamitosior an

beatior fuerit. Primum, quod apud avunculum in petitione magisterii equitum prædatus est ei Lepidus tribunus, cum quadam auspantium cōpto rum nota; mox triumviratus collegium præ gravi potestate Antonii; Philippensis inde proscriptionis invidia; abdicatio Postumi Agrippæ post adoptionem; deinde desiderio ejus insignis pœnitentia; naufragia Sicula; turpis ibi in spelunca occultatio; seditiones militum plurimæ; Perusina cura; detectum filia adulterium, et voluntas parricidalis; nec minore dedecore neptis infamia; incusatae mortes filiorum: et amissis liberis non solus orbitatis dolor; Urbis pestilentia, fames Italiae, bellum Illyricum, angustiae rei militaris, corpus morbidum, contumeliosa dissensio privigni Neronis, uxoris etiam et Tiberii cogitationes parum fidæ, atque in hunc modum plura. Hujus tamen suprema quasi lugeret seculum, penuria insequuta est frugum omnium; ac ne fortuitum, quod acciderat, videretur, imminetia mala non dubiis signis apparuerunt: nam Fausta quædam ex plebe, partu uno edidit quatuor geminos, mares duos, totidemque feminas, monstruosa fecunditate portendens futura calamitatis indicium: quamvis Trogus auctor affirmet in Ægypto septenos uno utero simul gigni: quod ibi minus mirum, quum fœtifero potu Nilus, non tantum terrarum, sed etiam hominum, materna fecundet arva. Legimus Cnæum Pompeium Eutychem feminam Asia exhibitam, quam constabat tricies enixam, quum viginti ejus liberis in theatro suo publicasse. Unde competens hoc loco duco super hominis generatione tractare.

Etenim quum de animalibus, quæ digna dictu videbuntur, prout patria cujusque admonebit, simus notaturi, jure ab eo potissimum ordiemur, quod rerum natura sensus judicio, et rationis capacitate præpositum omnibus. Itaque, ut Democritus physicus ostendit, mulier solum animal menstruale est, cujus profluvia non parvis spectata documentis, inter monstrifica merito numerantur. Contactæ his fruges non germinabunt, acescent musta, morientur herbæ, amittent arbores fœtus, ferrum rubigo corripet, nigrescent æra. Si quid canes inde ederint, in rabiem efferabuntur nocituri morsibus, quibus lymphaticos faciunt. Parva hæc sunt: bitumen in Judæa Asphaltites gignit lacus, adeo lentum mollitie glutinosa, ut a se nequeat separari: enimvero si abrumpere partem velis, universitas sequetur: scindique non potest, quoniam in quantum ducatur, extenditur; sed ubi admota fuerint cruore illo polluta fila, sponte dispergitur, et applicita tabe diducitur paulo ante corpus unum, fitque de tenacitate connexa contagione partitio repentina. Habet plane illud in se solum salutare, quod avertit sidus Helenæ perniciosissimum navigantibus. Ceterum ipsæ feminæ, quibus munus est necessitatis hujusmodi, quamdiu sunt in sua lege, non innocentibus oculis contuentur; aspectu specula vitiant, ita ut hebetetur visu fulgor offensus, et solitam æmulationem vultus extinctu splendor amittat, faciesque obtusi nitoris quadam caligine nubiletur.

Mulierum aliæ in æternum steriles sunt; aliæ mutatis conjugiiis exuunt sterilitatem. Nonnullæ tantum semel pariunt; quædam aut feminas, aut mares semper. Post annum quinquagesimum fecunditas omnium conquiescit; nam in annum octogesimum viri generant, sicuti Masinissa rex Mathumannum filium octogesimum et sextum annum agens genuit. Cato octogesimo exacto, ex filia Salonii clientis sui avum Uticensis Catonis procreavit. Compertum et illud est, quod inter duos conceptus quum intercessit paululum temporis, uterque residet, sicut in Hercule et Iphicle apparuit, fratre ejus, qui gestati eodem onere, intervallis tamen, quibus concepti fuerant, nati videntur. Et de Proconensi ancilla, quæ e duplici adulterio geminos edidit, utrumque patri suo similem. Hic Iphicles Iolaum creat, qui Sardiniam ingressus, palantes incolarum animos ad concordiam eblanditus, Olbiam, atque alia Græca oppida exstruxit. Iolenses ab eo dicti, sepulcro ejus templum addiderunt, quod imitatus virtutem patruī, malis plurimis Sardiniam liberasset.

Ante omnia sobolem cogitantibus sternutatio post coitus cavenda, ne prius semen excutiat impulsus repentinus, quam penetralibus se matris insinuet humor paternus. Quod si naturalis materia hæserit, decimus a conceptu dies dolore gravidas admonebit. Jam inde incipiet et capitis inquietudo, et

caligine visus hebetabitur. Ciborum quoque fastidiis stomachi claudetur cupido.

Convenit inter omnes, corda primum ex universa formari carne, eaque in diem quintum et sexagesimum crescere, dein minui; ex ossibus spinas. Ea propter capital est, si pars alterutra noceatur. Plane si corpusculum in marem figuretur, melior est color gravidis, et pronior partitudo uteri; denique a quadagesimo die motus. Alter sexus nonagesimo primum die palpitat. Et concepta femina gestantis vultum pallore inficit: crura quoque præpedit languida tarditate. In utroque sexu quum capilli germinant, incommodum majus est: fitque pleniluniis auctior agritudo, quod tempus etiam editis semper nocet. Quum salsiores escas edit gravida, unguiculis caret partus. At quum prope ad uterum liberandum venerint momenta maturitatis, enitenti spiritum retinere plurimum congruit, quandoquidem letali mora oscitatio suspendit puerperia. Contra naturam est, in pedes procedere nascentes: quapropter velut ægre parti appellantur Agrippæ. Ita editi minus prospere vivunt, et de vita ævo brevi cedunt. Denique in uno Marco Agrippa felicitatis exemplum est, nec tamen usque eo inoffensæ, ut non plura adversa pertulerit, quam secunda: nam et misera pedum valetudine, et aperto conjugis adulterio, et aliquot infelicitatis notis præpositi ortus omen luit.

Feminis perinde est infausta nativitas, si concretum virginal fuerit, quo pacto genitalia fuere Corneliæ, quæ editis Gracchis ostentum hoc piavit sinistro exitu liberorum. Rursum, necatis matribus, natus est auspiciator, sicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum: Cæsar dictus est. E geminis, si remanente altero, alter abortivo fluxu exciderit, alter, qui legitime natus est, Vopiscus nominatur. Quidam et cum dentibus procreantur, ut Cnæus Papirius Carbo, et M. Curius, Dentatus ob id cognominatus. Quidam vice dentium continui ossis armantur soliditate, qualem filium Bithynorum rex Prusias habuit. Ipsum dentium numerum discernit qualitas sexus, quum in viris plures sint, in feminis pauciores. Quos kunñdontaw vocant, quibus gemini procedunt ab dextera parte, fortunæ blandimenta promittunt: quibus ab læva, versa vice.

Nascentium vox prima vagitus est: lætitiæ enim sensus differtur in quadagesimum diem. Itaque unum novimus, eadem hora risisse, qua erat natus, scilicet Zoroastrem, mox optimarum artium peritissimum. At Crassus avus ejus, quem rapuerunt bella Parthica, quod nunquam riserit, Agelastus cognominabatur. Inter alia Socratis magna, præclarum illud est, quod in eodem vultus tenore etiam adversis interpellantibus perstitit. Heraclitus et Diogenes Cynicus nihil unquam de rigore animi remiserunt, calcatisque turbinibus fortuitorum, adversum omnem dolorem vel misericordiam uniformi duravere proposito. Pomponium pot am consularem virum nunquam ructasse, habetur inter exempla. Antoniam Drusi non spuissse, percelebre est. Nonnullos nasci accepimus concretis ossibus, eosque neque sudare, neque consuesse sitire, qualis Syracusanus Lygdamis fertur, qui tertia et tricesima olympiade primus ex Olympico certamine pancrati coronam reportavit; cujusque ossa deprehensa sunt medullam non habere.

Maximam virium substantiam nervos facere certissimum est, quantoque fuerint densiores, tanta propensius angescere firmitatem. Varro, in relatione prodigosæ fortitudinis, annotavit Trittannum gladiatorem natura Samnitum fuisse, qui, et rectis et transversis nervis, non modo crate pectoris, sed et manibus cancellatis, et brachiis, omnes adversarios levi tactu, pæne securis congressionibus vicerit. Ejus filium, militem Cnæi Pompeii pari modo natum, ita sprevisse hostem provocantem, ut inermi eum dextra et superaret, et captum digito uno in castra imperatoris sui reportaret. Milonem quoque Crotoniensem egisse omnia, supra quam homo valet. Etiam hoc proditur, quod ictu nudæ manus taurum fecit victimam: eumque solidum, qua mactaverat die, absumpsit solus non gravatim. Super hoc nihil dubium: nam factum elogium exstat.

Victor ille omnium certaminum quæ obivit, alectoria usus traditur, qui lapis specie crystallina, fabæ modo, in gallinaceorum ventriculis invenitur, aptus, ut dicunt, præliantibus. Milon porro Tarquinii Prisci temporibus emicuit.

Jam vero qui deflexum animum referat ad similitudinum causas, quantum artificis naturæ ingenium deprehendet! Interdum enim ad genus spectant, et per sobolem in familias transitus faciunt: sicut plerumque parvuli modo nævos, modo cicatrices, modo qualescumque originis suæ notas ferunt: ut in Lepidis, quorum tres, intervulsa tamen serie, ex eadem domo, obducto membrana oculo, similes geniti reperiuntur: vel in Byzantino nobili pugile, qui, quum matrem haberet adulterio ex Æthiop e conceptam, quæ nihil patri comparandum reddidisset, ipse Æthiopem avum regeneravit. Sed hoc minus mirum, si respiciamus ad ea, quæ spectata sunt inter externos. Regem Antiochum Artemon quidam e plebe Syriatica sic facie æmula mentiebatur, ut postmodum Laodice uxor regia, objecto populari isto, tamdiu dissimulaverit defunctum maritum, quoad ex arbitratu ejus regni successor ordinaretur. Inter Cnæum Pompeium et Cn. Vibium, humili loco natum, tantus error exstitit de paribus lineamentis, ut Romani Vibium Pompeii nomine, Pompeium Vibii vocabulo cognominarent. Oratorem Lucium Plancum Rubrius histrio sic implevit, ut et ipse Plancus a populo vocaretur. Armentarius myrmillo, et Cassius Severus orator, ita se mutuo reddiderunt, ut, si quando pariter viderentur, dignosci non possent, nisi discrepantiam habitus indicaret. Marcus Messalla censorius et Menogenes, e face vulgari, hoc fuerunt uterque, quod singuli, nec alium Messallam quam Menogenem, nec Menogenem alium quam Messallam putaverunt. Piscator ex Sicilia, proconsuli Suræ præter alia etiam rictu oris comparabatur: ita in eadem vocis impedimenta, et tardatæ sonum lingua naturalibus offendiculis congruebant. Interdum non modo inter externos, sed etiam inter conductos ex diversissima Parte orbis miraculo indiscreti vultus fuere. Denique quum Antonio jam triumviro Thoranius quidam eximios forma pueros, velut geminos, trecentis sestertiis vendidisset, quorum alterum de Transalpina Gallia, alterum ex Asia comparaverat, adeoque una res viderentur, ut solus sermo fidem panderet, atque ideo inrisum se Antonius gravaretur, non infacete Thoranius, id vel præcipue, quod emptor criminabatur, pretiosius probavit: neque enim mirum, si forent pares gemini: illud nullis posse taxationibus æstimari, quod tantis spatiis diversitas separata, plus quam geminos atulisset. Quo responso adeo Antonius mitigatus est, ut deinceps nihil se habere carius in substantia jactitaret.

Nunc si de ipsis hominum formis requiramus, liquido manifestabitur, nihil de se antiquitatem mendaciter prædicasse, sed corruptam degeneri successione sobolem nostri temporis per nascentium detrimenta decus veteris proceritudinis perdidisse. Licet ergo plerique definiant, nullum posse excedere longitudinem pedum septem, quod intra mensuram istam Hercules fuerit, deprehensum tamen est Romanis temporibus sub divo Augusto, Pusionem et Secundillam denos pedes et amplius habuisse proceritatis, quorum reliquiæ adhuc in conditorio Sallustianorum videntur: postmodum, divo Claudio principe. Gabbaram nomine, ex Arabia advectum, novem pedum et totidem unciarum. Sed ante Augustum annis mille ferme non apparuit forma hujusmodi, sicut nec post Claudium visa est. Quis enim jam ævo isto non minor parentibus suis nascitur? Priscorum autem testantur molem etiam Orestis suprema, cujus ossa olympiade quinquagesima et octava Tegea inventa a Spartanis oraculo monitis, discimus implese longitudinem cubitorum septem. Scripta quoque, quæ ex antiquitate memorias accersunt in fidem veri, hoc etiam receperunt, quod bello Cretico, quum elata flumina plus quam vi amnica terras copissent, post discessum fluctuum inter plurima humi discidia humanum corpus repertum sit cubitum trium atque triginta: cujus inspectandi cupidine L. Flaccum legatum, Metellum etiam ipsam impendio captos miraculo, quod auditu refutaverant, oculis potitos. Non omiserim Salamine Euthymenis filium crevisse in triennio tria cubita sublimitatis, sed incessu tardum, sensu hebetem, robusta voce, pubertate festina, statimque obsessum morbis plurimis, immoderatis ægritudinum suppliciis compensasse præcipitem incrementi celeritatem. Mensuræ

ratio bifariam convenit: nam quantus manibus expansis inter digitos longissimus modus est, tantum constat esse inter calces et verticem, Ideoque physici hominem minorem mundum judicaverunt. Parti dextera habilior adscribitur modus, lævæ firmitas major: unde altera gesticulationibus promptior est, altera oneri ferendo accommodatior. Pudoris disciplinam etiam inter defuncta corpora natura discrevit: ac si quando cadavera necatorum fluctibus evehuntur, virorum supina, prona fluitant feminarum.

Verum ut ad pernicitatis titulum transeamus, primam palmam velocitatis Ladas quidam adeptus est, qui ita supra cavum pulverem cursitavit, ut in arenis pendentibus nulla indicia relinqueret vestigiorum. Polymnestor Milesius puer, quum a matre locatus esset ad caprarios pastus, ludicro leporem consequutus est, et ob id statim productus a gregis domino, olympiade sexta et quadragesima, ut Bocchus auctor est, victor in stadio meruit coronam. Philippides biduo mille ducenta quadraginta stadia ab Athenis Lacedæmonem decucurrit. Anystis Lacon, et Philonides, Alexandri Magni cursores, Elin ab usque Sicyone mille ducenta stadia uno die transierunt. Fonteio Vipsanioque consulibus, in Italia novem annos puer natus, quinque et septuaginta millia passuum a meridie transivit ad vesperum.

Visu deinde plurimum potuit Strabo nomine, quem perspexisse per centum quinque et triginta millia passuum, Varro significat, solitumque exeunte e Carthagine classe Punica numerum navium manifestissime ex Lilybetana specula nolare. Cicero tradit Iliadum Homeri ita subtiliter in membranis scriptam, ut testa nucis clauderetur. Callicrates formicas ex ebore sic scalpsit, ut portio earum a ceteris secerni nequiverit. Apollonides perhibet, in Scythia feminas nasci, quæ bityæ vocantur, eas in oculis pupillas geminas habere, et perimere visu, si forte quem iratæ aspexerint.

Prævaluisse fortitudine apud Romanos L. Sicinium Dentatum, titulorum numerus ostendit. Tribunus hic plebi fuit non multo post exactos reges, Spurio Tarpeio, A. Haterio, consulibus. Idem ex provocatione octies victor, quadraginta et quinque adversas habuit cicatrices, in tergo nullam notam: et spolia ex hoste tricies et quater cepit. In phaleris, hastis puris, armillis, coronis, trecenta duodecim dona meruit: novem imperatores, qui opera ejus vicerant, triumphantes prosequutus. Post hunc Marcus Sergius duobus stipendiis primis adverso corpore ter et vicies vulneratus: secundo stipendio in prælio dextram perdidit. Qua de causa postea sibi manum ferream fecit: et quum neutra pæne idonea ad prædium valeret, una die quater pugnavit, et vicit sinistra, duobus equis eo insidente confossis. Ab Hannibale bis captus refugit, quum viginti mensibus, quibus captivitatis sortem perferebat, nullo momento sine compedibus fuerit et catenis. Omnibus asperrimis prædiis, quæ tempestate illa Romani experti sunt, insignitus donis militaribus, a Thrasymeno, Trebia, Ticinoque coronas civicas retulit: Cannensi quoque prædio, de quo refugisse eximium opus virtutis fuit, solus accepit coronam. Beatus profecto tot suffragiis gloriarum, nisi heres in posteritatis ejus successione Catilina tantas adoras odio damnati nominis obumbrasset! Quantum inter milites Sicinius, aut Sergius, tantum inter duces, immo, ut verius dicam, inter omnes homines, Cæsar dictator enituit. Hujus ductibus undecies centum triginta et duo millia cæsa sunt hostium: nam quantum bellis civilibus fuderit, noluit annotari. Signi, collatis quinquages et bis dimicavit: M. Marcellum solus supergressus, qui novies et tricies pari modo fuerat prædiatus. Ad hæc nullus celerius scripsit: nemo velocius legit. Quaternas etiam epistolas perhibetur simul dictasse. Benignitate adeo præditus, ut quos armis subegerat, clementia magis vicerit.

Cyrus memoriæ bono inclaruit, qui in exercitu, cui numerosissimo præfuit, nominatim singulos alloquebatur. Fecit hoc idem in populo Romano L. Scipio. Sed et Cyrum et Scipionem consuetudine credamus profecisse. Cineas Pyrrhi legatus, postero die quam ingressus Romam fuerat, et equestrem ordinem et senatum propriis nominibus salutavit. Rex Ponticus Mithridates duabus et viginti

gentibus, quibus imperitabat, sine interprete jura dixit. Memoriam et arte fieri palam factum est, sicut Metrodorus philosophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit, in tantum se meditatione assidua provexit, ut a multis simul dicta, non modo sensuum, sed etiam verborum ordinibus detineret. Nihil tamen in homine aut metu, aut casu, aut morbo facilius intercipi, sæpe perspectum est. Qui lapide ictus fuerat, accepimus oblitum litterarum. Messallam certe Corvinum post ægritudinem, quam pertulerat, percussum proprii nominis oblivione, quamlibet alias ei sensus vigeret. Memoriam metus perimit: invicem vocis interdum est incitamentum, quam non solum acuit, sed etiam, si nunquam fuerit, extorquet. Denique cum olympiade octava et quinquagesima victor Cyrus intrasset Sardis Asiæ oppidum, ubi tunc Cresus latebat, Atys filius regis, mutus ad id locorum, in vocem erupit vi timoris: exclamasse enim dicitur: " Parce patri meo, Cyre, et hominem te esse vel casibus disce nostris! "

Tractare de moribus superest, quorum excellentia maxime in duobus enituit. Cato princeps Porciæ gentis, senator optimus, imperator optimus, optimus orator, causam tamen quadragies et quater dixit, diversis odiorum simultatibus appetitus, semper absolutus. Unde Scipionis Æmiliani laus propensior, qui præter bona, quibus Cato clarus fuit, etiam publico amore præessit. Vir optimus Nasica Scipio judicatus est, non privato tantum testimonio, sed totius senatus sacramento: quippe quod inventus dignior non fuit, cui præcipuæ religionis crederetur ministerium, quum oraculum moneret arcessi sacra deum Matris Pessinunte.

Plurimi inter Romanos eloquentia floruerunt; sed hoc bonum hereditarium nunquam fuit, nisi in familia Curionum; in qua tres serie continua oratores fuere. Magnum hoc habitum est sane eo seculo, quo facundiam præcipue et humana et divina mirata sunt: quippe tunc percussores Archilochi potæ Apollo prodidit, et latronum facinus deo coarguente detectum. Quumque Lysander Lacedæmonius Athenas obsideret, ubi Sophoclis tragici inhumatum corpus jacebat, identidem Liber pater ducem monuit per quietem, sepeliri delicias suas sineret: nec prius destitit, quam Lysander cognito qui obisset diem, et quid a numine posceretur, inducias bello daret, usque dum congruæ supremis talibus exsequiæ ducerentur. Pindarum lyricum e convivii loco, cui imminebat ruina, ne cum ceteris interiret, forinsecus Castor et Pollux vocarunt, inspectantibus universis: quo effectum, ut solus impendens periculum evaderet.

Numerandus post deos Cn. Pompeius Magnus, intraturus Posidonii domum, clarissimi tunc sapientiæ professoris, percuti ex more a lictore fores vetuit, submissisque fascibus, quamlibet confecto Mithridatico bello, et orientis victor, sententia propria cessit januæ litterarum. Africanus prior Quinti Ennii statuam imponi sepulcro suo jussit. Uticensis Cato unum ex tribunatu militum philosophum, alium ex Cypria legatione Romam advexit, professus, plurimum se eo facto senatui et populo contulisse, quamlibet proavus ejus sæpis sime censuisset Græcos Urbe pellendos. Dionysius tyrannus vittatam navem Platoni obviam misit; ipse, cum albis quadrigis egredientem in littore occurrens honoratus est.

Perfectam prudentiam soli Socrati oraculum Delphicum adjudicavit. Pietatis documentum nobilius quidem in Metellorum domo refulsit, sed eminentissimum in plebeia puerpera reperitur. Humilis hæc, atque ideo famæ obscurioris, quum ad patrem, qui supplicii causa claustris pœnalibus continebatur, ægre obtinuisset ingressus, exquisita sæpius a janitoribus, ne forte parenti cibum subministraret, alere eum uberibus suis deprehensa est: quæ res et locum et factum consecravit: nam qui morti destinabatur, donatus filiæ, in memoriam tanti præconii, reservatus est: locus dicatus suo numini, Pietatis sacellum est. Navis a Phrygia gerula sacrorum, dum sequitur vittas castitatis, contulit Claudiæ principatum pudicitiae. At Sulpitia Paterculi filia, M. Fulvii Flacci uxor, censura omnium matronarum e centum probatissimis haud temere dilecta est, quæ simulacrum Veneris, ut

Sibyllini libri monebant, dedicaret. Quod attinet ad titulum felicitatis, necdum repertus est, qui felix censi jure debuerit: namque Cornelius Sulla dictus potius est, quam fuit Felix. Solum certe beatum cortina Aglaum judicavit, qui in angustissimo Arcadiæ angulo pauperis soli dominus, nunquam egressus paterni cespitis terminos invenitur.

II. De Italia. In ea de boa angue, de lupis, de lyncibus, de lyncurio alpide, de lapide curialio, de gemma sytite, de gejentana gemma, de mutis cicadis, de Diomedis avibus.

De homine satis dictum habeo. Nunc, ut ad destinatum revertamur, ad locorum commemorationem stilus dirigendus est, atque adeo principaliter in Italiam, cujus decus jam in Urbe contigimus. Sed Italia tanta cura omnibus dicta, præcipue M. Catoni, ut jam inveniri non possit, quod non veterum auctorum præsumpsit diligentia, largiter in laudem excellentis terra materia suppetente, dum scriptores præstantissimi reputant locorum salubritatem, cœli temperiem, ubertatem soli, aprica collium, opaca nemorum, innocuos saltus, vitium olearumque proventus, nobilia pecuaria, tot amnes, lacus tantos, bifera violaria, inter hæc Vesuvium flagrantis animæ spiritu vaporantem, tepentes fontibus Baias, colonias tam frequentes, tam assiduam novarum urbium gratiam, tam clarum decus veterum oppidorum, quæ primum Aborigines, Aurunci, Pelasgi, Arcades, Siculi, totius postremo Græciæ advenæ, et in summa, victores Romani condiderunt: ad hæc laterum portuosa, orasque patentibus gremiis commercio orbis accommodatas.

Verum ne prorsus intacta videatur, in ea, quæ minus trita sunt, animum intendere haud absurdum videtur, et parcius depavita levibus vestigiis inviare: nam quis ignorat vel dicta, vel condita, a Jano Janiculum, a Saturno Latium, atque Saturniam, a Danæ Ardeam, a comitibus Herculis Polieon, ab ipso in Campania Pompeios, quia victor ex Hispania pompam boum duxerat? In Liguria quoque Lapidarios campos, quod ibi eo dimicante. creduntur pluisse saxa: regionem Ionicam ab Ione Naulochi filia, quam procaciter, insidentem vias Hercules, ut ferunt, interemit: Archippen a Marsya rege Lydorum, quod hiatu terræ haustum, dissolutum est in lacum Fucinum; ab Iasone templum Junonis Argivæ, a Pelopidis Pisas; a Cleolao, Minois filio, Daunios; Iapygas a Iapyge Dædalii filio; Tyrrhenos a Tyrrheno Lydiæ rege; Coram a Dardanis; Agyllam a Pelasgis, qui primi in Latium litteras intulerunt; ab Haleso Argivo Phaliscam; a Phalerio Argivo Phalerios; Fescenninum quoque ab Argivis; portum Parthenium a Phocensibus; Tibur, sicut Cato facit testimonium, a Catillo Arcade præfecto classis Evandri; sicut Sextius ab Argiva juventute. Catillus enim Amphiarai filius, post prodigialem patris apud Thebas interitum Œclei avi jussu, cum omni fœtu ver sacrum missus tres liberos in Italia procreavit, Tiburtum, Coram, Catillum, qui depulsis ex oppido Siciliæ veteribus Sicanis, a nomine Tiburti fratris natu maximi urbem vocaverunt. Mox in Bruttis ab Ulyxe exstructum templum Minervæ. Insula Ligea appellata ab ejecto ibi corpore sirenis ita nominatæ; Parthenope a Parthenopæ sirenis sepulcro, quam Augustus postea Neapolin esse maluit. Præneste, ut Zenodotus, a Præneste Ulyxis nepote Latini filio; ut Prænestini sonant libri, a Cæculo, quem juxta ignes fortuitos invenerunt, ut fama est, Digitorum sorores. Notum est, a Philocteta Petiliam constitutam: Arpos et Beneventum a Diomede, Patavium ab Antenore, Metapontum a Pylis, Scyllaceum ab Atheniensibus, Sybarim a Trœzeniis, et a Sagari Ajacis Locri filio, Salentinos a Lyctiis, Anconam a Siculis, Gabios a Galato et Bio, Siculis fratribus; ab Heraclidis Tarentum, insulam Tensam ab Ionibus, Pæstum a Dorensibus: a Myscello Achæo Crotonam, Regium a Chalcidensibus, Cauloniam et Terinam a Crotonirensibus, a Nariciis Locros, Heretum a Græcis in honorem Heræ (sic enim Junonem Græci vocant); Ariciam ab Archilocho Siculo, unde et nomen, ut Heminæ placet, tractum. Hoc in loco Orestes oraculo monitus simulacrum Scythicæ Dianæ, quod de Taurica extulerat, prius quam Argos peteret, consecravit. A Zanclensibus Metaurum locatum, a Locrensibus Metapontum, quod nunc Vibo dicitur.

Bocchus absolvit Gallorum veterem propaginem Umbros esse; Marcus Antonius refert eosdem, quod tempore aquosæ cladis imbribus superfuerint, Umbrios Græce nominatos. Liciniano placet, a Messapo Græco Messapiæ datam originem, versam postmodum in nomen Calabriae, quam in exordio Cœnotri frater Peucetius Peucetiam nominarat. Par sententia est inter auctores, a governatore Æneæ appellatum Palinurum, a tubicine Misenum, a consobrina Leucosiam insulam a nutrice Caietam, ab uxore Lavinium, quod post Trojæ excidium, sicut Cosconius perhibet, quarto anno exstructum est. Nec omissum sit, Æneam ætate ab Ilio capto secunda, Italicis littoribus appulsum, ut Hemina tradit, sociis non amplius sexcentis, in agro Laurenti posuisse castra: ubi dum simulacrum, quod secum ex Sicilia advexerat, dedicat Veneri matri, quæ Frutis dicitur, a Diomede Palladium suscipit, tribusque mox annis cum Latino regnat socia potestate, quingentis jugeribus ab eo acceptis. Quo defuncto, summam biennio adeptus, apud Numicum parere desivit anno septimo, Patrisque Indigetis ei nomen datum. Deinde constituta ab Ascanio Longa Alba, Fidenæ, Antium, Nola a Tyriis, ab Eubœensibus Cumæ ibidem Sibyllæ sacellum est, sed ejus, quæ rebus Romanis quinquagesima olympiade interfuit, cujusque librum ad Cornelium usque Sullam pontifices nostri consulebant. Tunc enim una cum Capitolio igni absumptus est: nam priores duo, Tarquinio Superbo parcius pretium offerente quam postulabatur, ipsa exusserat. Hujus sepulcrum in Sicilia adhuc manet. Delphicam autem Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam Bocchus autumat, cujus plurimos versus operi suo Homerum inseruisse manifestat. Hanc Herophile Erythrea annis aliquot intercedentibus consequuta est, Sibyllaque appellata est de scientiæ parilitate, quæ inter alia magnifica Lesbios amissuros imperium maris multo ante præmonuit, quam id accideret. Ita Cumanam tertio fuisse post has loco, ipsa ævi series probat. Ergo Italia, in qua Latium antiquum antea a Tiberis ostiis ad usque Lirim amnem pertinebat, universa consurgit a jugis Alpium, porrecta ad Reginum verticem, et litora Bruttiorum, quo in maria meridiem versus protenditur. Inde procedens paulatim, se Apennini montis dorso attollit, extenta inter Tuscum et Adriaticum, id est inter Superum mare et Inferum, similis quærneo folio, proceritate amplior, quam latitudine. Ubi longius abiit, in cornua duo scinditur, quorum alterum Ionium respectat æquor, alterum Siculum. Inter quas prominentias non uno margine accessum insinuati freti recipit, sed linguis projectis sæpius, ac procurrentibus, distinctum promontoriis pelagus accipit. Ibi, ut sparsim notemus, arces Tarentinæ, Scyllacea regio cum Scylleo oppido, et Cratæide flumine Scylæ matre, ut vetustas fabulata est, Regini saltus, Pæstanæ valles, Sirenium saxa, amœnissimus Campaniæ tractus, Phlegræi campi, Circæ domus, Tarracina insula ante circumflua immenso mari, nunc ævo nectente addita continenti, diversamque fortunam a Reginis experta, quos fretum medium a Siculis vi abscidit: Formiæ etiam Læstrigonibus habitata, multa præterea pollutissimis ingeniis edissertata, quæ præterire, quam inferius exsequi, tutius duximus. Verum Italiæ longitudo, quæ ab Augusta Prætoria per Urbem Capuamque porrigitur usque ad oppidum Regium, decies centena et viginti millia passuum colligit: latitudo ubi plurimum quadringenta decem; ubi minimum, centum sex et triginta: arctissima est ad portum, quem Hannibalis Castra dicunt: neque enim excedit quadraginta millia. Umbilicum, ut Varro tradit, in agro Reatino habet. At in solidum spatium circuitus universi vicies quadragies noviesque centena sunt. In quo ambitu adversa Locrensi fronte ortus a Gadibus finitur Europæus inus primus: nam secundus a Lacinio auspiciatus, in Acroceraunio metas habet.

Ad hæc Italia Pado clara est, quem mons Vesulus superantissimus inter juga Alpium gremio suo fundit, visendo fonte in Ligurum finibus, unde se primum Padus proruit, subversusque cuniculo rursus in agro Vibonensi extollitur, nulli amnium inferior claritate, a Græcis dictus Eridanus. Intumescit exortu Canis tabefactis nivibus, et liquentibus brumæ pruinis, auctusque aquarum accessione, triginta flumina in Adriaticum defert mare.

E memorabilibus inclytum et insigniter per omnium vulgatum ora, quod perpaucae familiæ sunt in agro Faliscorum, quos Hirpos vocant. Hi sacrificium annuum ad montem Soractis Apollini faciunt:

id operantes gesticulationibus religiosis, impune insultant ardentibus lignorum struibus, in honorem divinæ rei flammis parentibus. Cujus devotionis mysterium munificentia senatus honorata, Hirpis perpetuo consulto omnium munerum vacationem dedit. Gentem Marsorum serpentibus illæsam esse, nihil mirum: a Ciræ filio hi genus ducunt, et de avita potentia deberi sibi sciunt servitium venenorum: ideo venena contemnunt. Cœlius Ætæ tres filias dicit, Angitiam, Medeam, et Circen: Circen Circeios insedissee montes, carminum maleficiis varias imaginum facies mentientem: Angitiam vicina Fucino occupavisse, ibique salubri scientia adversus morbos resistantem, quum dedisset hominem vivere, deam habitam: Medeam ab Jasone Buthroti sepultam, filiumque ejus Marsis imperasse. Sed quamvis Italia habeat hoc præsidium familiare, a serpentibus non penitus libera est. Denique Amunclas, quas Amyclas ante Græci condiderant, serpentes fugavere. Illic frequens vipera insanabili morsu: brevior hæc ceteris, quam in aliis advertimus orbis partibus, ac propterea, dum despectui est, facilius nocet.

Calabria chelydris frequentissima, et boam gignit, quem anguem ad immensam molem ferunt convalescere. Captat primo greges bubulos, et quæ plurimo lacte rigua bos est, ejus se uberibus innectit, suctuque continuo saginata longo in seculo, ita fellebri satietate ultimo extuberatur, ut obsistere magnitudini ejus nulla vis queat; et postremo depopulatis animantibus regiones, quas ohserit, cogit ad vastitatem. Denique divo Claudio principe, ubi Vaticanus ager est, in alvo occisæ boæ spectatus est solidus infans.

Italia lupos habet, et quod cum ceteris simile non sit, homo, quem prius viderint, conticescit, et anticipatus obtutu nocentis aspectus, licet clamandi voluntatem habeat, non habet vocis ministerium. Sciens de lupis multa prætereo. Spectatissimum illud est: caudæ animalis hujus villus amatorius inest perexiguus, quem spontivo damno amittit, quum capi metuit: nec habet potentiam, nisi viventi detrahatur. Cœunt lupi toto anno non amplius dies duodecim. Vescuntur in fame terram. At hi, quos cervarios dicimus, quamvis post longa jejunia repertas ægræ carnes mandere cœperint, ubi quid casu respiciunt obliviscuntur, et immemores præsentis copiæ eunt quæsitum quam reliquerant satietatem. In hoc animalium genere nominantur et lynces, quarum urinas coire in duritiem pretiosi calculi fatentur, qui naturas lapidum exquisitius sunt persequuti. Istud etiam ipsas lynces persentiscere hoc documento probatur, quod egestum liquorem illico arenarum tumulis, quantum valent, contegunt, invidæ scilicet ne talis egeries transeat in nostrum usum, ut Theophrastus perhibet. Lapidi isti ad succinum color est, pariter spiritu attrahit propinquantia, dolores renum placat, medetur regio morbo; Græcè lyngurium dicitur.

Cicadæ apud Reginos mutæ, nec usquam alibi: quod silentium miraculo est, nec immerito, quum vicinæ quæ sunt Locrensiis, ultra ceteras sonent. Causas Granius tradit, quum obmurmurarent illic Herculi quiescenti, deum jussisse ne streperent: itaque ex eo cœptum silentium permanere.

Ligusticum mare frutices procreat, qui quantisper fuerint in aquarum profundis fluxi sunt, tactu prope carnulento; deinde, ubi in supera attolluntur, natalibus saxis derogati, lapides fiunt. Nec qualitas illis tantum sed et color vertitur: nam puniceo protinus rubescunt. Ramuli sunt, quales arboris visimus, ad semipedem frequentius longi. Rarum est pedaneos deprehendi. Excuduntur ex illis multa gestamina; habet enim, ut Zoroastres ait, materia hæc quamdam potestatem, ac propterea, quidquid inde fit, ducitur inter salutaria; curalium alias dicunt; nam Metrodorus gorgian nominat. Idem quod resistat typhonibus et fulminibus affirmat.

Eruitur gemma in parte Lucanie, facie adeo jucunda, ut languentes intrinsecus stellas, et subnubilo renidentes, croceo colore perfundat. Ea quoniam in littore Syrtium inventa primum est, syrtites vocatur. Est et veietana a loco dicta, cui nigricolor facies propria, quam ad gratiam varietatis albi

limites intersecant notis candicantibus.

Insula, quæ Apuliæ oram videt, tumulo ac delubro Diomedis insignis est, et Diomedæ aves sola nutrit: nam hoc genus alitis præterquam ibi nusquam gentium est, idque solum poterat memorabile judicari, nisi accederent non omittenda. Forma illis pæne quæ fulicis, color candidus, ignei oculi, ora dentata; congreges volitant, nec sine ratione pergendi; duces duo sunt, qui regant cursum: alter agmen anteit, alter insequitur; ille ut ductu certum iter dirigat, hic ut instantia urgeat tarditatem, Hæc in meantibus disciplina est. Quum fœti ficum adest tempus, rostro scrobes excavant; deinde surculis inversum superpositis, imitantur texta cratium: sic contegunt subtercavata, et ne operimenta desint, si forte lignorum cassa venti auferunt, hanc struicem comprimunt terra, quam egresserant, quum puteos excitassent. Sic nidos moliuntur bifori accessu, nec fortuito: adeo ut ad plagas cœli metentur exitus, vel ingressus. Aditus, qui mittit ad pastus, in ortum destinatur; qui excipit revertentes, versus occasui est: ut lux et morantes excitet, et receptui non denegetur. Levaturæ alvum adversis flatibus subvolant, quibus proluvies longius auferatur. Judicant inter advenas: qui Græcus est, propius accedunt, et quantum intelligi datur, ut civem blandius adulantur; si quis erit gentis alterius, involant et impugnant. Ædem sacram omni die celebrant studio ejusmodi: aquis imbuunt plumas, alisque impendio madefactis confluunt rorulentæ: ita ædem excusso humore purificant: tunc pinnulis superplaudunt: inde disceditur quasi peracta religione. Ob hoc credunt Diomedis socios aves factos. Sane ante adventum Æoli ducis nomen Diomedæ non habebant, inde sic dictæ.

Italicus excursus per Liburnos, quæ gens Asiatica est, procedit in Dalmatiæ pedem, Dalmatia in limitem Illyricum, in quo sinu Dardani sedes habent, homines ex Trojana prosapia in mores barbaros efferati. At ex altera parte per Ligurum oram in Narbonensem provinciam pergit, in qua Phocenses quondam fugati Persarum adventu, Massiliam urbem olympiade quadragesima quinta condiderunt. Et C. Marius bello Cimbrico, factis manu fossis, invitavit mare, perniciosamque ferventis Rhodani navigationem temperavit: qui amnis præcipitatus Alpibus primo per Helvetios ruit, occursantium aquarum agmina secum trahens, auctuque magno, ipso quod invadit freto turbulentior; nisi quod fretum ventis excitatur, Rhodanus sævit et quum serenum est: atque ideo inter tres Europæ maximos fluvios et hunc computant. Aquæ quoque Sextiliæ eo loco claruerunt, quondam hiberna consulis, postea excultæ mœnibus: quarum calor olim acrior, exhalatus per tempora evaporavit, nec jam par est famæ priori. Si Græcias cogitemus, præstat respicere litus Tarentinum: unde a promontorio, quod Acran Iapygian vocant, Achaiam destinantibus, citissima navigatio est.

III. Corsica. In ea de catochite lapide.

Flectendus hinc stilus est: terrarum vocant aliæ, et longum est, ut memoratim insularum omnium oras legamus, quascumque promontoria Italica prospectant: quamvis sparsæ recessibus amœnissimis, et quodam naturæ quasi spectaculo expositæ, non erant omittendæ; sed quantum residendum est, si dilatis, quæ præcipua sunt, per quamdam desidiam, aut Pandatariam, aut Prochytam dicamus, aut Iluam ferri feracem, aut Caprariam, quam Græci Aågilon dicunt, aut Planasiam de facie supinitatis sic vocatam, vel Columbariam avium hoc nominis matrem, vel Ithacesiam Ulyxis, ut proditur, speculam, vel Enariam, Inarimen ab Homero nominatam, aliasque lætas non secus, inter quas Corsicam plurimi in dicendo latius circumvecti, plenissima narrandi absolverant diligentia, nihilque omissum, quod retractanti non sit supervacuum: ut exordium incolis Ligures dederint, ut oppida structa sint, ut colonias ibi deduxerint Marius et Sulla, ut ipsam Ligustici sinus æquor alluat. Sed hæc facessant.

Verum ager Corsicanus, quod in eo agro unicum est, solus edit, quem katoxŪthn vocant, lapidem fatu dignissimum. Major est ceteris, qui ad ornatum destinantur, nec tam gemma, quam cautes. Idem impositas manus detinet ita se junctis corporibus annectens, ut cum ipso hæreant, quibus tangitur: sic ei inest velut de glutino lentiore nescio quid, parque gummi. Accipimus Democritum Abderiten ostentatione scrupuli hujus frequenter usum, ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus, quæ contra magos habuit.

IV. Sardinia. In ea de solifuga, et herba Sardoniam.

Sardinia quoque, quam apud Timæum SandaliÇtin legimus, 'Ixnoèsan apud Crispum, in quo mari sita sit, quos incolarum auctores habeat, satis celebre est. Nihil ergo attinet dicere, ut Sardus Hercule, Norax Mercurio, procreati, quum alter a Libya, alter ab usque Tartesso Hispaniæ, in hosce fines permeavissent, a Sardo terra, a Norace Noræ oppido nomen datum. Mox Aristæum regnando his proximum in urbe Caralis, quam condiderat ipse, conjuncto populo utriusque sanguinis, sejuges usque ad se gentes ad unum morem conjugasse, imperium ex insolentia nihil aspernatas.

Sed ut hæc et Iolaum, qui ad id locorum agros ibi insedit, præterea et Ilienses, et Locrenses transeamus, Sardinia est quidem absque serpentibus, sed quod aliis locis serpens, hoc solifuga Sardis agris. Animal perexiguum, qua aranei forma, solifuga dicta, quod solem fugiat. In metallis argentariis plurima est: nam solum illud argenti dives est. Occultim reptat, et per imprudentiam supersedentibus pestem facit. Huic incommodo accedit et herba Sardoniam, quæ in defluviis fontaneis provenit justo largius. Ea si edulio fuerit nescientibus, nervos contrahit, rictu diducit ora, ut, qui mortem oppetunt, facie ridentium intereant. Contra quidquid aquarum est, varie commodis servit. Stagna pisculentissima, hibernæ pluviae in æstivam penuriam reservantur: nam homo Sardus opem plurimam de imbrido cælo habet. Hoc collectaneum depascitur, ut sufficiat usui, ubi defecerint scaturigines.

Fontes calidi et salubres aliquot locis effervescunt, qui medelas afferunt, aut solidant ossa fracta, aut abolent a solifugis insertum venenum, aut etiam ocularias dissipant ægritudine s; sed qui oculis medentur, et coarguendis valent furibus: nam quisquis sacramento raptum negat, lumina aquis attrectat: ubi perjurium non est, cernit clarius; si perfidia abnuit, detegitur facinus cæitate, et captus oculis admissum tenebris fatetur.

V. Sicilia. In ea memorabilia soli et aquarum. Item de achate lapide.

Si respiciamus ad ordinem temporum, vel locorum, post Sardiniam res vocant Siculæ. Primo, quod utraque insula in Romanum arbitratum redacta, iisdem temporibus facta est provincia: cum eodem anno Sardiniam M. Valerius, alteram C. Flaminius prætor sortiti sunt. Adde, quod freto Siculo excipitur nomen Sardi maris. Ergo Sicilia, quod cum primis assignandum est, diffusis prominentibus triquetra specie figuratur. Pachynus adspectus in Peloponnesum, et meridianam plagam dirigit; Pelorias adversa vespero Italiam videt; Lilybæum in Africam extenditur. Inter quæ Pelorias præstat, laudata unico soli temperamento, quod neque humido in lutum madefiat, neque fatiscat in pulverem siccitate. Ea ubi introrsum recedit, et in latitudinem panditur, tres lacus obtinet: quorum unus quod piscium copiosus est, non equidem ad miraculum duxerim, sed quod ei proximans condensus arbustis inter virgultorum opaca feras nutriat, et admissis venantibus per terrenos tramites, quibus pedestris accessus excipit, duplicem piscandi venandique præbeat voluptatem, numeratur inter eximia. Tertium ara sacrum approbat, qua in media sita, brevia dividit a profundis. Qua ad eam pergitur, aqua crurum tenuis pervenit: quod ultra est, nec explorari licet, nec attingi; et si fiat, qui id ausus sit, malo plectitur, quantamque sui partem gurgiti intimaverit, tantam

it perditum. Ferunt quemdam in hæc alta quam longissime jecisse lineam, eam ut recuperaret dum demerso brachio nisum adjuvat, cadaver manum factam.

Peloritana ora habitatur colonia Taurominia, quam prisci Naxum vocabant; oppido Messana; Regio Italiae opposito, quod Regium a dehiscendi argumento "R@gion Græci dictitabant. Pachyno multa thynnorum inest copia, echinis et omnibus mari nantibus pisculentissimum, ac propterea semper captura larga. Lilybitano Lilybaeum oppidum decus est, et Sibyllæ sepulcrum. Sicania diu ante Trojana bella Sicanus rex nomen dedit, advectus cum amplissima Iberorum manu; post Siculus Neptuni filius. In hanc plurimi Corinthiorum, Argivorum, Iliensium, Dorensium, Cretensium confluerunt. Inter quos et Dædalus fabrae artis magister. Principem urbium Syracusas habet; in qua etiam cum hiberno conduntur serena, nullo non die sol est. Adde quod Arethusa fons in hac urbe est. Eminent montibus Ætna et Eryce. Vulcano Ætna sacer est, Eryx Veneri. In Ætnæ vertice hiatus duo sunt, crateres nominati, per quos eructatus erumpit vapor, præmissus prius fremitu, qui per æstuantem cavernarum latebras longo mugitu intra terræ viscera diu volvitur, nec ante se flammarum globi attollunt, quam interni strepitus antecedant. Mirum hoc est; nec illud minus, quod in illa ferventis naturæ pervicacia mixtas ignibus nives præfert, et licet vastis exundet incendiis, apicis canitie perpetua brumalem detinet faciem. Itaque, invicta in utroque violentia, nec calor frigore mitigatur, nec frigus calore dissolvitur. Laudant alios montes duos, Nebroden et Neptunium: e Neptunio specula est in pelagus Tuscum, et Adriaticum; Nebroden damæ et hinnuli gregatim pervagantur: inde Nebrodes. Quidquid Sicilia gignit sive soli sive hominis ingenio, proximum est his, quæ optima judicantur, nisi quod fœtus terræ Centuripino croco vincitur. Hic primum inventa comœdia. Hinc et cavillatio mimica in scena stetit. Hinc domo Archimedes, qui juxta siderum disciplinam machinarius commentator fuit. Hinc Lais illa, quæ eligere patriam maluit, quam fateri. Gentem Cycloperum testantur vasti specus. Læstrigonum sedes adhuc sic vocantur. Ceres inde magistra sationis frumentariae. Hic ibidem campus Ennensis in floribus semper, et in omni vernus die. Quem propter est demersum foramen, quo Ditem patrem ad raptus Liberæ exeuntem fama est lucem hausum.

Inter Catinam et Syracusas certamen est de illustrium fratrum memoria, quorum nomina sibi diversæ partes adoptant. Si Catinenses audiamus, Anapis fuit, et Amphinomus; si quod malunt Syracusæ, Emantiam putabimus, et Critonem. Catinensis tamen regio causam dedit facto, in quam se quum Ætnæ incendia protulissent, juvenes duo sublato parente evexerunt in flammam illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut sepulcri locus nominaretur Campus piorum.

De Arethusa, et Alpheo verum est hactenus, quod conveniunt fons et amnis. Fluminum miracula abunde varia sunt. Dianam, qui ad Camerinam fluit, si habitus impudice hauserit, non coibunt in corpus unum latex vineus et latex aquæ. Apud Segestanos Helbesius in medio flumine subita exæstuatione fervet. Acidem, quamvis demissum Ætna, nullus frigore antevertit. Himeræum cœlestes mutant plagæ: amarus denique est, dum in aquilonem fluit, dulcis ubi ad meridiem flectitur. Quanta in aquis, tanta novitas in salinis. Salem Agrigentinum si igni junxeris, dissolvitur ustione; cui si liquor aquæ proximaverit, crepitat, veluti torreatur. Purpureum Enna mittit: in Pachyno translucidus invenitur. Cetera salinarum metalla, quæ sunt aut Agrigento, aut Centuripiis proximantia, funguntur cautium ministerio: nam illinc excuduntur signa ad facies hominum, vel deorum. Thermitanis locis insula est arundinum ferax, quæ accommodatissimæ sunt in omnem sonum tibiaram; seu præcentorias facias, quarum locus est ad pulvinaria præcinendi; seu vasas, quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt; seu puellatorias, quibus a sono clariore vocamen datur; sive gingrinas, quæ breviores licet, subtilioribus tamen modis insonant; aut milvinas, qua in accentus exeunt acutissimos; aut Lydias, quas et turarias dicunt; vel Corinthias, vel Ægyptias,

aliasve a musicis per diversas officiorum et nominum species separatas. In Halesina regione fons alias quietus et tranquillus quum siletur, si insonent tibiæ exsultabundus ad cantus elevatur, et quasi miretur vocis dulcedinem, ultra margines intumescit. Gelonium stagnum tetro odore abigit proximantes. Ibi et fontes duo: alter, de quo si sterilis sumpserit, fecunda fiet; alter, quem si fecunda hauserit, vertitur in sterilitatem. Stagnum Petrensiū serpentibus noxium est, homini salutare. In lacu Agrigentino oleum supernat: hoc pingue hæret arundinum comis de assiduo volutabro, e quarum capillamentis legitur unguentum medicum contra armentarios morbos. Nec longe inde collis Vulcanius, in quo, qui divinæ rei operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem: quum prosicias intulerunt, si adest deus, si sacrum probatur, sarmenta licet viridia sponte concipiunt, et nullo inflagrante habitu, ab ipso numine fit accendium. Ibi epulantes alludit flamma, quæ flexuosis excessibus vagabunda, quem contigerit, non adurit: nec aliud est quam imago nuntia perfecti rite voti. Idem ager Agrigentinus eructat limosas scaturigines, et ut venæ fontium sufficiunt ripis subministrandis, ita in hac Siciliae parte, solo nunquam deficiente, æterna rejectatione terram terra evomit.

Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Achatae fluminis ripis repertum, non vilem, quum ibi tantum inveniretur: quippe interscribentes eum venæ naturalibus sic notant formis, ut, quum optimus est, varias præferat rerum imagines. Unde annulus Pyrrhi regis, qui adversus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ fuit, cujus gemma achates erat, in quo novem Musæ cum insignibus suis singulæ, et Apollo tenens citharam videbatur, non impressis figuris, sed ingenitis. Nunc diversis locis apparet. Dat Creta, quem curaliachatem vocant, curalio similem, sed illitum guttis auro micantibus, et scorpionum ictibus resistantem. Dat India reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies, quem vidisse oculis favet, quique intra os receptus sedat sitim. Sunt et qui usti redolent myrrhæ odorem, hæmaches sanguineis maculis irrubescit; sed qui maxime probantur, vitream habent perspicuitatem, ut Cyprius: nam, qui sunt facie cerea, abundantes trivialiter, negliguntur. Omnis ambitus hujus insulæ clauditur stadiorum tribus millibus.

VI. Volcaniæ insulæ

In freto Siculo Hephestiæ insulæ quinque et viginti millibus passuum ab Italia absunt. Itali Vulcanias vocant: nam et ipsæ natura soli ignea per occulta commercia, aut mutantur Ætnæ incendia, aut subministrant. Hic dicta sedes deo ignium. Numero sunt septem. Liparæ nomen rex dedit Liparus, qui eam ante Æolum rexit. Alteram Hieram vocaverunt: ea præcipue Vulcano sacrata est, et plurimum colle eminentissimo nocte ardet. Strongyle tertia, Æoli domus, vergitur ad exortus solis, minime angulosa, quæ flammis liquidioribus differt a ceteris. Hæc causa efficit, quod ex ejus fumo potissimum incolæ præsentiscunt, quinam flatus in triduo pertendant. Quo factum, ut Æolus rex ventorum crederetur. Ceteras Didymen, Ericusam, Phœnicusa m, Euonymon, quoniam similes sunt, dictas habe.

VII. Europæ sinus tertius. In eo de locorum Græciæ admirabilibus; de fluminibus, de fontibus; de merulis, de perdicibus; de lapide galactite, de lapide asbesto; de Arione.

Tertius Europæ sinus incipit a Cerauniis montibus, desinit in Hellespontum. In eo apud Molossos, ubi Dodonæi Jovis templum, Tomarus mons est, circa radices nobilis centum fontibus, ut Theopompo placet. In Epiro fons est sacer, frigidus ultra omnes aquas, et spectatæ diversitatis: nam si ardentem in eum mergas facem, extinguit; si procul ac sine igne admoveas, suoapte ingenio inflammat. Dodone Tomaro celsa est. Delphi Cephiso flumine, Castalio fonte, Parnassi jugis celebres. Acarnania Aracyntho eminent. Hanc ab Æoli a Pindus dividit, qui Acheloum parit, cum primis Græciæ amnis præditum veteri claritate. Nec injuria, quum inter calculos, quibus ripæ ejus

micant, inveniatur galactites, qui scrupulus ipse ater si teratur, reddit succum album ad lactis saporem. Feminis nutrientibus illigatus fecundat ubera, subnexus parvulis largiusculos haustus facit salivarum. Intra os receptus liquescit; quum solvitur tamen, memoriæ bonum perimit. Quem post Nilum Achelous dat, nec alter alius.

Propter oppidum Patras Scioessa locus novem collium opacitate umbrosus, et radiis solis ferme invisus, nec aliam ob causam memorabilis. In Laconica spiraculum est Tæaron. Est et Tæaron promontorium adversum Africæ, in quo fanum est Methymnæi Arionis, quem delphine eo advectum imago testis est, ad effigiem casus et veri operis expressa ære: præerea tempus signatum: olympiade enim undetrigesima, qua in certamine Siculo idem Arion victor scribitur, id ipsum gestum probatur. Est et oppidum Tæaron nobili vetustate: præerea aliquot urbes, inter quas Leuctræ, non obscuræ jam pridem Lacedæmoniorum fœdo exitu. Amiclæ silentio suo quondam pessundatæ. Sparta insignis cum Pollucis et Castoris templo, tum etiam Othryadis illustris viri titulis. Therapnæ, unde primum cultus Dianæ. Pitane, quam Archesilas stoicus inde ortus prudentiæ suæ merito in lucem extulit. Anthia et Cardamyle, ubi quondam fuere Thyra, nunc locus dicitur, in quo anno septimo decimo regni Romuli inter Laconas et Argivos memorabile bellum fuit. Jam Taygeta mons, et flumen Eurotas notiora sunt, quam ut stilo egeant.

Inachus Achaïæ amnis Argolicum secat tractum, quem rex Inachus a se nominavit, qui exordium Argivæ nobilitati primus dedit. Epidauro decus est Æsculapii sacellum, cui incubantes ægritudinem remedia capessunt de monitis somniorum. Pallanteum Arcadiæ, quod Palatio nostro per Evandrum Arcada appellationem dederit, sat est admonere: in qua montes Cyllene et Lycæus Mænalus etiam diis alumni inclaruerunt; inter quos nec Erymanthus in obscuro est. Inter flumina, Erymanthus Erymantho monte demissus, et Ladon, ille Herculis pugna, hic Pane clara sunt. Varro perhibet fontem in Arcadia esse, cujus interimat haustus. In eadem parte de avibus hoc solum non indignum relatu, quod cum aliis locis merula furva sit, circa Cyllenem candidissima est.

Nec lapidem spreverimus, quem Arcadia mittit: asbesto nomen est, ferri colore; qui, accensus semel, exstingui nequitur.

In Megarensium sinum Isthmos exit, ludis quinquennialibus et delubro Neptuni inclytus: quos ludos eapropter institutos ferunt, quod sinibus quinque Peloponnesi oræ alluuntur: a septentrione, Ionio; ab occidente, Siculo; a brumali oriente, Ægæo; a solstitiali oriente, Myrtoo; a meridie, Cretico. Hoc spectaculum per Cypselum tyrannum intermissum, Corinthii, olympiade quadragesima nona solemnitati pristinae reddiderunt.

Ceterum Peloponneson Pelopi regnatam, nomen indicio est. Ea ut platani folium recessibus et prominentibus figurata, divortium facit inter Ionium et Ægæum mare, quatuor non amplius millibus disspescens utrumque litus, excursu tenui, quem Isthmon dicunt, ob angustias. Hinc Hellas incipit, quam proprie veram habent Græciam.

Quæ nunc Attice, Acte prius dicta. Ibi Athenæ, cui urbi saxa Scironia propinqua sunt, porrecta sex millibus passuum, ob honorem ultoris Thesei, et memoriam nobilis pœnæ, sic nominata. Ex istis rupibus Ino se cum Palæmone filio in profunda præcipitem jaculata auxit maris numina. Nec Atticos montes in partem tacebimus. Est Icarius, est Brilessus, est Lycabethus et Ægialus; sed Hymetto meritissime ac jure attribuitur principatus, quod apprime florulentus, eximio mellis sapore et externos omnes et suos vincit. Callirhoen stupent fontem, nec ideo Cruneson fontem alterum nullæ rei numerant. Atheniensibus iudicii locus Arios pagos. Marathon campus factus memorabilis opinione prælii cruentissimi. Multæ quidem insulæ objacent Atticæ continenti, sed suburbanæ

ferme sunt, Salamis, Sunium, Ceos, Coos, quæ, ut Varro testis est, subtilioris vestis amicula arte lanificæ scientiæ prima in ornatum feminarum dedit.

Bœotia Thebis enitet. Thebas condidit Amphion, non quod lyra saxa duxerit, neque enim par est ita gestum videri, sed quod affatus suavitate homines rupium incolas, et incultis moribus rudes, ad obsequii civilis pellegerit disciplinam. Urbs ista numinibus apud se ortis gloriatur, ut perhibent qui sacris carminibus Herculem et Liberum celebrant. Apud Thebas Helicon lucus est, Cithæron saltus, amnis Ismenus; fontes Arethusa, Œdipodia, Psamate, Dirce; sed ante alios Aganippe et Hipocrene, quos Cadmus, litterarum primus repertor, quoniam equestri exploratione deprehendisset, dum rimatur, quænam insideret loca; incensa est licentia poetarum, ut utrumque pariter disseminaretur, et quod aperta foret alitis equi ungula, et quod poti inspirationem facerent litterariam.

Eubœa insula laterum objectu efficit Aulidis portum, seculis traditum Graiæ conjurationis memoria. Bœoti idem sunt, qui Leleges fuerunt, per quos defluens Cephisos amnis in maria conditur. In hac continentia Opuntius sinus, Larissa oppidum, Delphi, Rhamne quoque, in qua Amphiarai fanum, et Phidiacæ signum Dianæ. Varro opinatur duo in Bœoti a esse flumina, natura licet separi, miraculo tamen non discrepante: quorum alterum, si ovillum pecus debibat, pullum fieri coloris quod induerit; alterius haustu, quæcumque vellerum fusca sunt, in candidum verti. Addit videri ibi puteum pestilentem, cujus liquor mors est haurientibus.

Perdices sane, quum ubique liberæ sint, ut aves universæ, in Bœotia non sunt, nec quum volant sui juris, sed in ipso ære, quas transire non audeant, metas habent; inde ultra notatos jam terminos nunquam exeunt, nec in Atticum solum transmeant. Hoc Bœotiis proprium: nam quæ communia sunt omnibus, generatim persequemur.

Concionantur a perdicibus nidi munitione solerti: spineis enim fruticibus ac surculis receptus suos vestiunt, ut animalia, quæ infestant, arceantur asperis surculorum. Ovis stragulum pulvis est, ad quæ clanculo revertuntur, ne indicium loci conversatio frequens faciat. Plerumque feminæ transvehunt partus, ut mares fallant, qui eos affligunt impatientius sæpissime adulantes. Dimicatur circa connubium, victosque credunt feminarum vice venerem sustinere: ipsas libido sic agitat, ut si ventus a masculis flaverit, fiant prægnantes odore. Tunc si quis hominum, ubi incubant, propinquabit, egressæ matres venientibus sese sponte offerunt, et simulata debilitate vel pedum, vel alarum, quasi statim capi possint, gressus fingunt tardiores. Hoc mendacio sollicitant obvios, et eludunt, quoad profecti longius a nidis avocentur. Nec in pullis studium segnius ad cavendum: quum enim visos se persentiscunt, resupinati glebularum pedibus attollunt, quarum obtentu tam callide proteguntur, ut lateant etiam deprehensi.

VIII. [De Thessalia et Magnesia. Philippus oculum damnatus]

Thessalia eadem est et Hæmonia, quam Homerus Argos Pelasgicon nominat; ubi genitus Hellen, a quo rege Hellenes nominati. Hujus a tergo Pieria ad Macedoniam protenditur, quæ devicta sub Macedonum venit jugum. Multa ibi oppida, multa flumina. De oppidis egregia sunt Phthia, Larissa Thessala, et Thebæ. De amnibus Peneus, qui præter Ossam Olympumque decurrens colle dextra lævaque molliter curvo, nemorosis convallibus Thessalica facit Tempe, undisque apertior Macedoniam ac Magnesium interluens, in Thermæum sinum decedit. Thessaliæ sunt Pharsalici campi, in quibus civilium bellorum detonuerunt procellæ. Ac ne in montes notos eamus, Pindum et Othryn agitent, qui Lapitharum originem prosequuntur; Ossam, quos Centaurorum stabulis immorari juvat. Pelion autem nuptiale convivium Thetidis atque Pelei in tantum notitiæ obtulit, ut taceri de eo magis mirum sit.

In regione Magnesia Mothona oppidum situm est, quod quum obsideret Philippus Macedonis Magni pater, damnatus est oculus jactu sagittæ, quam jecerat Aster oppidanus inscriptam suo nomine, loco vulneris, nomine quem petebat. Populum istum callere arte sagittaria credere possumus vel de Philocteta, quoniam Melibœa in hoc pede computatur. Sed ne transeamus præsidium potestatum, fons Libethrius et ipse Magnesiæ est.

IX. Macedonia cum regibus, de natura Olympi montis, et lapide pæanite .

Qui Edonii olim populi, quæque Mygdonia erat terra, aut Pierium solum, vel Emathium, nunc omne uniformi vocabulo Macedonica res est; et partitiones, quæ specialiter antea sejugabantur, Macedonum nomini contributæ, factæ sunt corpus unum. Igitur Macedoniam præcingit Thracius limes; meridiana Thessali et Epirotæ tenent; a vespere plaga Dardani sunt et Illyrii; qua septentrione tunditur, Pœonia ac Pelagonia protegitur; a Triballis, montanis excessibus aquilonio frigori objecta. Inter ipsam et Thraciam Strymon amnis facit terminum, qui ab Hæmi jugis irrigat.

Verum ut sileam aut Rhodopen Mygdonium montem, aut Athon classibus Persicis navigatum, continentique abscissum mille quingentorum passuum longitudine, simul de auri venis et argenti, quæ optimæ in agris Macedonum et plurimæ eruuntur, Orestidem dicam. Populi sunt, qui ut Orestæ dicerentur, inde cœptum. A Mycenis profugus matricida, quum abscessus longius destinasset, natum sibi in Emathia parvulum de Hermiona, quam in omnes casus sociam adsciverat, hic mandaverat occulendum. Adolevit puer in spiritum regii sanguinis, nomen patris sui referens; occupatoque quidquid esset, quod procedit in Macedonicum sinum, et Adriaticum salum, terram, cui imperitaverat, Orestidem dixit.

Admonet Phlegra, ubi, antequam oppidum fieret, rumor est, militia mundi dimicatum cum gigantibus, ut penitus persequamur, quantis probationibus ibidem imperii indicia divinæ expeditionis in hoc seculo perseveraverint. Illic si quando, ut accidit, nimbis torrentes excitantur, et aucta aquarum pondera ruptis obicibus valentius se in campos ruunt, eluvione ossa etiam nunc ferunt detegi, ad instar quæ sunt e corporibus humanis, sed modo grandiora, quæ ob enormem magnitudinem monstrosi exercitus jactitant exstitisse, idque adjuvatur argumento saxorum immanium, quibus oppugnandum impetum cælum crediderunt.

Pergam ad residua, quæ in Thessaliam et Athamaniam contendunt. Sunt enim arrectiora, quam usquam proceritas montana attolli valet; nec est in terris omnibus, quod merito ad istas eminentias comparetur: quippe quas solas diluvialis irruptio, quum universa obduceret humido situ, inaccessas reliquit. Durant vestigia non languidæ fidei, quibus apparet, hos locos superstites undosæ tempestati fuisse: nam in latebrosis rupium cavaminibus, quæ fluctuum conflagrationibus tunc adesa sunt, reduviæ conchyliorum residerunt, et alia multa, quæ affatim mari incito exspuuntur: ita ut, sint licet facie mediterranea, appareant tamen specie litorali. Nam Olympum ab Homero non per audaciam celebratum docent quæ in eo visitantur. Primum excellenti vertice tantus attollitur, ut summa ejus cœlum accolæ vocent. Ara est in cacumine, Jovi dicata, cujus altaribus si qua de extis inferuntur, nec diffillantur ventosis spiritibus, nec humentibus pluviis diluuntur: sed volvente anno cujusmodi relicta fuerint, ejusmodi reperiuntur; et omnibus tempestatibus a corruptelis aurarum vindicatur, quidquid ibi semel est deo consecratum. Litteræ in cinere scriptæ ad usque alteram anni cærimoniam permanent.

Nunc de incolis reddam. Emathius, qui primus in Emathia accepit principatum, seu quia indago originis ejus ævo disperit, seu quia ita res est, genuinus terræ habetur. Post hunc in Macedonis

exortum Emathiae nomen perstitit: sed Macedo Deucalionis maternus nepos, qui solus quum domus suae familia morti publicae superfuerat, vertit vocamen, Macedoniamque a se dixit. Macedonem Caranus insequitur dux Peloponnesiae multitudinis, qui juxta responsum dictum deo, ubi caprarium pecus resedisserat, urbem condidit, quam dixit Aegaeas, in qua sepeliri reges mos erat: nec alter excellentium virorum bustis apud Macedones priscos dabatur locus. Succedit Carano Perdicca, vigesima secunda olympiade, primus in Macedonia rex nominatus, cui Alexander Amyntae filius Dives habitus, nec immerito: ita enim affluenter successus ejus ampliandis opibus proficiebant, ut ante omnes Apollini Delphos, Jovi Eliden statuas aureas dono miserit. Voluptati aurium indulgentissime deditus: sicut plurimos qui fidibus sciebant, dum vivit, in usum oblectamenti donis tenuit liberalibus, inter quos et Pindarum lyricum. Ab hoc Archelaus regnum exceperit, prudens rei bellicae, navalium etiam commentor prodiorum. Illic Archelaus in tantum litterarum mire amator fuit, ut Euripidi tragico consiliorum summam concrederet: cujus suprema non contentus prosequi sumptu funeris, crines tonsus est, et morem, quem animo conceperat, vultu publicavit. Idem Archelaus Pythias et Olympicas palmas quadrigis adeptus, Graeco potius animo, quam regali, gloriam illam praese tulit.

Post Archelaum Macedonica res dissensione jactata in Amyntae regno stetit, cui tres filii; sed Alexander patri succedit. Quo exempto, Perdiccae primum data copia amplissimae potestatis indispiscundae: qui obiens hereditarium regnum fratri Philippo reliquit, quem captum oculo dextro apud Mothonam supra diximus; cujusque debilitatis omen praesserat: nam quum nuptias ageret, acciti tibicines carmen Cyclopium quasi de colludio concinuisse traduntur. Philippus Magnum procreat, quamlibet Olympias, Alexandri mater, nobiliorem ei patrem acquirere affectaverit, quum se coitu draconis consatam affirmaret. Ita tamen ipse egit, ut deo genitus crederetur. Peragravit orbem, rectoribus Aristotele et Callisthene usus; subegit Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum; Taurum Caucasumque transgressus est; Bactros domuit; Medis et Persis imperavit; cepit Indiam, emensus omnia. Liber et Hercules accesserant. Forma supra hominem augustiore, cervice celsa, laetis oculis et illustribus, malis ad gratiam rubescentibus, reliquis corporis non sine majestate quadam decoris. Victor omnium, vino et ira victus: sicut morbo vinolentiae apud Babylonem humiliore, quam vixerat, fortuna exemptus est. Post quem qui fuerunt, magis segetem Romanae gloriae, quam ad hereditatem tanti hominis, ortos invenimus.

Macedonia lapidem gignit, quem pæanitem vocant. Hunc eundem et concipere et parere et parturientibus opitulari, fama prodiga est. Circa Tiresiae sepulcrum plurimus invenitur.

X. Thracia cum moribus gentium. In ea de gruibus, de hirundinibus, de isthmo.

Nunc in Thraciam locus pergere, et ad validissimas Europae gentes vela vertere: quas qui sedulo experiri velint, non difficulter deprehendent, Thracibus barbaris inesse contemptum vitae ex quadam naturalis sapientiae disciplina. Concordant omnes ad interitum voluntarium, dum nonnulli eorum putant, obeuntium animas reverti; alii non exstingui, sed beatas magis fieri. Apud plurimos luctuosa sunt puerperia; denique recens natum fletu parens excipit; contraversum laeta sunt funera, adeo ut exemptos gaudi prosequantur. Uxoribus numero se viri jactitant, et honoris loco judicatur multiplex matrimonium. Quae feminae tenaces sunt pudicitiae, insiliunt defunctorum rogos conjugum, et, quod maximum insigne ducunt castitatis, praecipites in flammam eunt. Nupturae non parentum arbitrio transeunt ad maritos, sed quae praeter aliis specie valent, subhastari volunt, et licentia taxationis admissa, non moribus nubunt, sed praemiis; quas formae premit dedecus, dotibus emunt quibus jungantur. Uterque sexus epulantes focos ambiunt, herbarum, quas habent, semine ignibus superjacto; cujus nidore perculsi, pro laetitia habent imitari ebrietatem sensibus sauciatis. De ritu ista sunt; de locis et populis, quae sequuntur.

Strymonem accolunt dextro latere Denselatæ; Bessorum quoque multa nomina ad usque Nestum amnem, qui radices Pangæi circumfluit. Hebrum Odrysarum solum fundit, qui fluvius excurrit inter Priantas, Doloncos, Thynos, Corpilos, aliosque barbaros tangit, et Ciconas. Deinde Hæmus sex millibus passuum arduus, cujus aversa Mœs i, Geta, Sarmata, Scythæ, et plurimæ insidunt nationes. Ponticum litus Sithonia gens obtinet, quæ nato ibi Orpheo vate inter principes judicatur: quem sive sacrorum, sive cantuum, secreta in Sperchivo promontorio agitasse tradunt. Deinde stagnum Bistonium. Nec longe regio Maronea, in qua Tirida oppidum fuit, equorum Diomedis stabulum; sed cessit ævo, solumque turris vestigium adhuc durat. Inde non procul urbs Abdera, quam Diomedis soror et condidit, et a se sic vocavit. Mox Democriti domus physici; ac, si verum rimere, ideo nobilior. Hanc Abderam, olympiade prima et tricesima senio collapsam, Clazomenii ex Asia ad majorem faciem restitutam, oblitteratis quæ præcesserant, nomini suo vindicaverunt. Locum Doriscon illustrem reddidit Xerxis adventus, quod ibi recoluit militis sui numerum. Polydori tumulum ostendit Aenus in parte, quam aratores Scythæ celebrant.

Quondam urbem Geraniam, Cathizon barbari vocant: unde a gruibus Pygmæos ferunt pulsos. Manifestum sane est, in septentrionalem plagam hieme grues frequentissimas convolare. Nec piguerit meminisse, quatenus expeditiones suas dirigant. Sub quodam militiæ eunt signo, et ne pergentibus ad destinata vis flatuum renitatur, arenas devorant, sublatisque lapillulis ad moderatam gravitatem saburrantur. Tunc contendunt in altissima, ut de excelsiori specula metentur quas petant terras. Fidens meatu præit catervas; volatus desidiam castigat voce, quæ cogit agmen; ea ubi obraucata est, succedit alia. Pontum transituræ angustias captant; et quidem eas, nam promptum est oculis deprehendere, quæ inter Tauricam sunt et Paphlagoniam, id est inter Carambim, et Krioè m;tvpon. Quum contra medium alveum adventasse se sciunt, scrupulorum sarcina pedes liberant: ita nautæ prodiderunt, compluti sæpe ex illo casu imbre saxatili. Arenas non prius revomunt, quam securæ sedis suæ fuerint. Concors cura omnium pro fatigatis adeo, ut si quæ defecerint, congruant universæ, lassatasque sustollant, usque dum vires otio reciperentur. Nec in terra cura segnior. Excubias nocte dividunt, ut exsomnia sit decima quæque. Vigiles ponduscula digitis amplectuntur, quæ, si forte exciderint, somnum coarguant. Quod cavendum erit, clangore indicant. Ætatem in illis prodit color: nigrescunt senectute.

Veniamus ad promontorium Ceras Chryseon Byzantio oppido nobile, antea Lygos dictum: quod a Dyrrachio abest septingentis undecim millibus passuum: tantum enim patet inter Adriaticum mare et Propontidem.

In Ceniensi regione non longe a Flaviopoli colonia Bizye oppidum, quondam arx Terei regis, invisum hirundinibus, et deinceps alitibus illis inaccessum: quanquam et Thebas, quod illa mœnia sæpius capta sint, negentur subire. Nam inter cetera habere illas quiddam præcium, inde noscitur quod lapsura non petunt culmina, et aspernantur peritura quoquo modo tecta. Minime certe a diris avibus impetuntur, nec unquam præda sunt, ut sacræ. Cibos non sumunt resistentes, sed in ære capiunt escas, et hauriunt.

Alter Isthmos in Thracia est similibus angustiis, et pari latitudine arcti maris, cujus litora urbes utrinque secus ostentant. Propontidis oram insignit Pactye, Melanem sinum Cardia: quod in cordis faciem sita sit, dicta Cardia est. Omnis Hellespontus stringitur in stadia septem, quibus ab Europa Asiaticam plagam vindicat. Hic quoque urbes duæ, Abydos Asiæ est, Sestos Europæ. Deinde contraria inter se promontoria: Mastusia Cherronesi, ubi finitur Europee sinus tertius, Sigeum Asiæ, in quo tumulus est Cynossema dictus, Hecubæ sepulcrum, et turris Protesilai delubro data. Finibus Thraciæ a septentrione Ister obtenditur, ab oriente Pontus ac Propontis, a meridie Ægæum mare.

XI. Claræ insulæ, et in insulis clara. In Creta herba alimos, animal phalangium, lapis Idæus dactylus. In Carysto aves Carystia, item carbasum. In Delo tempora diluviorum, et aves coturnices.

Inter Tenedum et Chium, qua Ægæus sinus panditur, ab dextera Antandrum navigantibus saxum est: hoc enim verius quam insula meruit cognominari. Id quoniam visentibus procul capræ simile creditur, quam Græci eägæa nuncupant, Ægæus sinus dictus est. A Phalario Corcyræ promontorio ad navis effigiem scopulus eminent, in quem transfiguratam Ulyxis navem crediderunt. Cytheræ, quæ a Malea abest quinque millibus passuum, Porphyris antea nomen fuit.

Pronius est Cretam dicere, quam absolvere in quo mari jaceat. Ita enim circumflui illius nomina Græci permiscuerunt, ut dum aliis alia inferunt, pæne oblimaverint universa. Quantam potest tamen in designando operam locabimus, ne quid hæreat sub ancipiti. Inter ortum porrigitur et occasum tractu longissimo, hinc Græcia, inde Cyrenis objacentibus: a septentrione Ægæis et suis, id est Creticis æstibus verberatur: ab austro Libycis undis perfunditur et Ægyptiis, non stipata centum urbibus, sicut perhibent qui prodige lingua largiti sunt, sed magnis et ambitiosis oppidis: quorum principatus est penes Gortynam, Cydoneam, Gnoson, Therapnas, Cylisson. Dosiades eam a Crete nymphea Hesperidos filia, Anaximander a Crete rege Curetum, Crates Aeriam prius dictam, mox Curetin, nonnulli etiam a temperie cœli Mak<rvn n°son appellatam prodiderunt. Prima mari potuit remis et sagittis. Prima litteris jura junxit. Pyrrho repertore equestres turmas prima docuit lascivas vertigines implicare: ex qua disciplina bellicæ rei ratio convaluit. Studium musicum inde coeptum, quum Idæi Dactyli modulos crepitu ac tinnitu æris deprehensos in versificum ordinem transtulissent. Albet jugis montium Dictynnæi et Cadisti, qui ita exandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. Præter ceteros Ida est, qui ante solis ortum solem videt. Varro, in opere quod de litoralibus est, etiam suis temporibus affirmat sepulcrum Jovis ibi visitatum. Cretes Dianam religiosissime venerantur, Britomarten gentiliter nominantes, quod sermone nostro sonat virginem dulcem. Ætem numinis præterquam nudus vestigia nullus licito ingreditur. Ea ædes ostentat manus Dædali. Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quo Europam tauri dorso Gortyni ferunt vectitatam. Idem Gortyni et Atymnum colunt, Europæ fratrem: ita enim memorant. Videtur hic, et occurrit, sed die jam vesperato augustiori se facie visendum offerens. Gnosii Minervam civem deam numerant, primumque apud se fruges satas audacter cum Atticis contendunt. Ager Creticus silvestrium caprarum copiosus est, cervo eget. Lupos, vulpes, aliaque quadrupedum noxia nusquam educat. Serpens nulla, larga vitis, mira soli indulgentia, arborarii proventus abundantes: nam in hujus tantum insula: parte repullulant cæsæ cupressi.

Herba Ílimow dicitur; ea admorsa diurnam fament prohibet; proinde et hæc Cretica est. Sphalangion, aranei genus est; si nisum quæras, nulla vis est; si potestatem, ictum hominem veneno interficit. Lapis quoque Idæus dactylus dicitur insulæ isti familiaris, coloris ferrei, humano pollicis similis. Avem noctuam Creta non habet; et si invehatur, emoritur.

Carystos aquas calentes habet, Hellopias vocant; et Carystias aves, quæ flammam impune involant; carbasa etiam, quæ inter ignes valent. Calchis eadem habita est apud priscos, ut Callidemus auctor est, ære ibi primum reperto. Titanas in ea antiquissime regnasse ostendunt ritus religionum. Briareo enim rem divinam Carystii faciunt, sicut Ægæoni Calchidenses: nam omnis ferme Eubœa Titanum fuit regnum.

Cycladas autumant inde dictas, quod licet spatiis longioribus a Delo projectæ, in orbem tamen circa Delum sitæ sunt (et orbem kæklon Graii loquuntur). Ios Homeri tumulo ceteras antecedit.

Memnisse hoc loco par est, post primum diluuium Ogygi temporibus notatum, quoniam novem et amplius mensibus diem continua nox inumbrasset, Delon ante omnes terras radiis solis illuminatam, sortitamque ex eo nomen, quod prima reddita foret visibus. Inter Ogygum sane et Deucalionem medium ævum sexcentis annis datur. Eadem est Ortygia, quæ clarissima in Cycladum numero multifarie traditur; nunc Asteria a cultura Apollinis; nunc a venatibus Lagia, vel Cynetho; Pyrpile etiam, quoniam et ignitabula ibi et ignis inventa sunt. In hac primum visæ coturnices aves, quas ortygas Græci vocant. Has easdem in Latonæ tutela æstimant constitutas. Nec semper apparent. Adveniendi habent tempora, ætate depulsa, Quum maria tranant, impetus differunt, et metu spatii longioris, vires suas nutriunt tarditate. Ubi terram persentiscunt, cœunt catervatim, deinde globatæ vehementius properant; quæ festinatio plerumque exitium portat navigantibus: accidit enim in noctibus, ut vela incidant, et præponderatis sinibus alveos vertant. Austro nunquam exeunt: nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum se aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuscula atque eo tarda, facilius provehat siccior et vehementior spiritus. Ortygometra dicitur, quæ gregem ductitat; eam terræ proximantem accipiter speculatus rapit, ac propterea opera est universis ut sollicitent ducem generis externi, per quem frustrentur prima discrimina. Cibos gratissimos habent semina venenorum: quam ob causam eam damnare prudentium mensæ. Solum hoc animal præter hominem morbum patitur comitalem.

XII. Eubœa. Paros, lapis Sarda. Naxos, Icaros, Melos, Carpathus, Rhodos, Lemnos.

Eubœa tam modico æstu dividua est a Bœotiæ continente, ut dubitandum sit, an numerari inter insulas debeat: nam latæ quam vocant terræ ponte jungitur, et per fabricam brevissimæ machinæ aditur pede. Cenæo promontorio vadit in septentrionem, duobus aliis in meridiem extenditur; quorum Geræstos spectat Atticam, Caphereus prominet in Hellespontum, ubi post Ilii excidium Argivam classem vel Minervæ ira, vel quod certior prodit memoria, sidus Arcturi gravibus affecit casibus.

Marmore Paros nobilis, Abdelo oppido frequentissima; prius tamen Minoia, quam Paros dicta: nam subacta a Minoe, quoad in Creticis mansit legibus, Minoiam loquebantur. Præter marmor dat et Sardam lapidem, qui marmore quidem præstat, inter gemmas vero vilissimus ducitur.

Naxon a Delo duodeviginti millia passuum separant, in qua Strongyle oppidum; sed Naxos Dionysia prius, quam Naxos dicta, vel quod hospita Libero patri, vel quod fertilitate vitium vincat ceteras. Sunt præterea Cyclades plurimæ, sed in supra dictis præcipuum est, quod memoriæ debentur.

De Sporadibus est Icaros, quæ Icario mari nomen dedit. Hæc inter Samum et Myconum procurrentibus saxis inhospita, ac nullis sinibus portuosa, ob inhumana litorum infamis est. Vult ergo Varro, Icarum Cretem ibi naufragio interiisse, et de exitu hominis impositum nomen loco. Nam in Samo nobilius nihil quam Pythagoras civis, qui mox offensus fastu tyrannico, relicta domo patria Bruto consule, qui reges Urbe exegit, Italiam advectus est.

Melos, quam Callimachus Memallidam dixit, omnium insularum rotundissima est, juxta Æoliæ. Nam Carpathus, a qua Carpathium sinum dicimus. Nunquam ita cœdum nubilum est, ut in sole Rhodos non sit.

Lemnii Vulcanum colunt, ideo in Lemno metropolis Hephæstia. Præterea oppidum Myrina, in cujus forum mons Athos et Macedonia umbram jacit. Quod non frustra inter miracula notaverunt, quum Athos a Lemno sex et octoginta millibus passuum separetur. Est sane Athos sublimis adeo, ut

æstimetur altior, quam unde imbres cadunt. Quæ opinio eo fidem concepit, quod in aris, quas cacumine sustinet, nunquam cineres eluantur, nec quidquam ex aggeribus suis perdant, sed in quo relictum cumulo permaneant. In summo eo oppidum Acrothron fuit, in quo dimidio longior, quam in aliis terris incolentium ætas prorogabatur: ideo inde homines, MakrobÛouw Græci, nostri appellavere Longævus.

XIII. Hellespontus, Propontis, Bosphoros. In his de delphinis, de thunnis.

Quartus Europæ sinus Hellesponto incipit, Mæotidis ostio terminatur. Atque omnis hæc latitudo, quæ Europam Asiamque dividit, in septem stadiorum angustias stringitur. Hic est Hellespontus: hac Xerxes ponte navibus facto permeavit. Tenuis deinde Euripus porrigitur ad Asiæ urbem Priapum, qua Magnus Alexander potiundi orbis amore transcendit, et potitus est. Inde diffusus æquore patentissimo rursus stringitur in Propontidem: mox in quingentos passus coarctatur, fitque Bosporus Thracius, qua Darius copias transportavit.

Hæc profunda delphinis plurimos habent, in quibus causæ miraculi multiformes. Ante omnia nihil velocius habent maria, sic ut plerumque salientes transvolent vela navium. Quoquo eant, conjuges evagantur. Catulos edunt. Decimus mensis maturum facit partum: Lucinam æstivus dies solvit. Uberibus fœtus alunt. Teneros in faucibus receptant. Invalidos aliquantisper prosequuntur. In tricesimum annum vivunt, quod exploratum est in experimentum caudis amputatis. Ora non quo ceteræ belluæ loco habent, sed ferme in ventribus. Contra naturam aquatiliam soli linguas movent. Aculeatæ sunt pinnæ dorsuales: quum ira subjacet, inhorrescunt; quum animi conquieverunt, quibusdam receptaculis operiuntur. Spirare eos in aquis negant, et vitales auras, non nisi in ære supero, recipere. Pro voce gemitus est similis humano. Certum habent vocabulum, quo accepto vocantes sequuntur: nam proprie Simones nominantur. Voces hominum aquilonis flatu celerius hauriunt; contra austro spirante auditus obstruuntur. Mulcentur musica; gaudent cantibus tibiæ; ubicumque symphonia est, gregibus adventant. Divo Augusto principe in Campania delphinem puer fragmentis panis primo illexit, et in tantum consuetudo valuit, ut alendum se etiam manui ipsius Crederet. Mox, quum prolusisset puerilis audacia, intra spatia eum Lucrini lacus vectitavit: unde effectum, ut a Baiano litore equitantiem puerum Puteolos usque veheret. Hoc per annos plurimos tamdiu gestum, donec assiduo spectaculo desineret miraculum esse, quod gerebatur. Sed ubi obiit puer, sub oculis publicis desiderio ejus et mœrore delphin interiit. Pigeret hoc asseverare, ni Mæcenatis et Fabiani, multorumque præterea esset litteris comprehensum. In Africano mox litore apud Hipponem Diarrhyton delphin ab Hipponensibus pastus est, tractandumque se præbuit, impositos quoque frequenter gestitavit. Nec populi tantum manibus acta res est, nam et proconsul Africæ Flavianus ipse eum contigit, unguentis etiam delibuit; qua odoris novitate obsopitus, aliquantisper pro exanimi jactatus est, multisque mensibus descivit a solita conversatione. Apud Jasum urbem Babylonem puerum delphinus adamavit, quem dum post assueta colludia recedentem impatientius sequitur, arenis invectus hæsit. Alexander Magnus amorem illum numinis fuisse interpretatus, præfecit puerum Neptuni sacerdotio. Juxta eandem urbem, ut Hiegesidemus auctor est, alium puerum Hermian nomine, per maria similiter insidentem, quum undosior fluctus necavisset, delphin ad terram revexit; et, velut fateretur reatum, pœnitentiam suam morte multavit, nec reverti voluit amplius in profunda. Suppetunt et alia exempla, ut Arionem transeamus, cujus exitum annalium comprobavit fides. Ad hæc si quando lasciviunt novi fœtus, a majoribus datur adultior gregi custos, quo magistro discant eludere impetus incursantium belluarum: quanquam ibi præter phocas rara bellua est.

Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi pœne fœti ficant: nusquam enim citius adolescunt, scilicet ob aquas dulciores. Ingrediuntur veris tempore; intrant dextero, lævo exeunt. Hoc inde accidere

credunt, quod dexteris oculis acutius cernant, quam sinistris.

XIV. Flumen Istrum. Fiber Ponticus. Gemma Pontica.

Ister Germanicis jugis oritur, effusus monte, qui Rauracos Galliae adspectat. Sexaginta amnes in se recipit, ferme omnes navigabiles. Septem ostiis Pontum influit: quorum primum Peuce, secundum Naracustoma, tertium Calonstoma, quartum Pseudostoma: nam Borionstoma, ac deinde Stenostoma, languidiora sunt ceteris. Septimum vero pigrum, ac palustri specie, non habet quod amni comparetur. Priora quatuor ita magna sunt, ut per longitudinem quadraginta millium passuum non misceantur æquori, dulcemque haustum incorrupto detineant sapore.

Per universum Pontum fiber plurimus, quem alio vocabulo dicunt castorem. Lytris similis est, animal morsu potentissimum, adeo ut quum hominem invadit, conventum dentium non prius laxet, quam concrepuisse persenserit fracta ossa. Testiculi ejus appetuntur in usum medelarum: idcirco quum urgeri se intelligit, ne captus prosit, ipse geminos suos devorat.

Mittit Pontus et gemmas, quas a patria Ponticas dicimus, genere diverso: quippe aliae aureas, aliae sanguineas habent stellas, et eae quidem inter sacras habentur: nam quae ostentationi potius, quam usui deliguntur, non guttis aspersae sunt, sed longis colorum ductibus liniantur.

XV. Amnis Hypanis, et fons Exampeus.

Hypanis oritur inter Auchetas, Scythicorum amnium princeps, purus et haustu saluberrimus, usque dum Callipidum terminis inferatur, ubi fons Exampeus infamis est amara scaturigine: qui Exampeus liquido admixtus fluori, amnem vitio suo vertit, adeo ut dissimilis sibi in maria condatur. Ita inter gentium opiniones fama de Hypane discordat: qui in principiis eum norunt, praedicant; qui in fine experti sunt, non injuria execrantur.

XVI. Scythicarum gentium varia miracula. In his de natura canum, de smaragdo lapide, de cyaneo lapide, de crystallo.

Apud Neuros nascitur Borysthenes flumen, in quo pisces egregii saporis, et quibus ossa nulla sunt, nec aliud quam cartilagine tenerrimae. Verum Neuri, ut accepimus, statis temporibus, in lupos transfigurantur; deinde exacto spatio, quod huic sorti attributum est, in pristinam faciem revertuntur. Populis istis deus Mars est: pro simulacris enses colunt. Homines victimas habent. Ossibus adolent ignes focorum.

Geloni ad hos proximant. De hostium cutibus et sibi indumenta faciunt, et equis suis tegmina. Gelonis Agathyrsi colliminantur, caeruleo picti colore, fucatis in caeruleum crinibus. Nec hoc sine differentia: nam quanto quis anteit, tanto propensiore nota tingitur, ut sit indicium humilitatis minus pingi.

Post Anthropophagi, quibus execrandi cibi sunt humana viscera. Quem morem impiae gentis adjacentium terrarum prodit tristissima solitudo, quas ob nefarium ritum finitimae nationes metu profugae reliquerunt. Et ea causa est, ut usque ad mare; quod Tabin vocant, per longitudinem ejus ora, quae aeterno orienti objacet, sine homine terra sit, et immensa deserta, quoad perveniatur ad Seras. Chalybes et Dahae in parte Asiaticae Scythiae crudelitate ab immanissimis nihil discrepant.

At Albani in ora agentes, qui posteros se Jasonis credi volunt, albo crine nascuntur, canitiem habent

auspiciū capillorum: ergo capitis color genti nomen dedit. Glaucā oculis inest pupula: ideo nocte plus, quam die cernunt. Apud hos populos nati canes feris anteponuntur, frangunt tauros, leones premunt, detinent quidquid objectum est: ex quibus causis meruerunt etiam annalibus tradi. Legimus petenti Indiam Alexandro, a rege Albanīe dono duos missos, quorum alter sues sibi et ursos oblatos usque eo spreuit, ut offensus degeneri praeda, ignavo similis diu accubaret: quem per ignorantiam velut inertem Alexander exstingui imperavit. Alter vero monitu eorum, qui donum prosequuti fuerant, leonem missum necavit; mox, viso elephanto, notabiliter exsultans, belluam primum astu fatigavit, deinde cum summo spectantium horrore terrae afflixit. Hoc genus canes crescunt ad formam amplissimam, terrificis latratibus ultra rugitus insonantes. Hæc sunt de canibus Albanis: reliqua communia universis. Dominos æqualiter omnes canes diligunt, sicut exemplis patet. In Epiro denique domini percussorem in cœtu agnitum latratu canis prodidit. Jaso Lycio interfecto, canis ipsius aspernatus cibum inedia obiit. Lysimachi regis canis flammis se iniecit, accenso rogo domini, et pariter ibi absumptus est. Garamantum regem ducenti canes ab exsilio reduxerunt prodiati adversum resistentes. Colophonii et Castabalenses, canibus in bella productis, primas acies instruebant. Appio Junio, P. Sicinio consulibus, damnatum dominum canis, quum abigi non posset, comitatus in carcerem, mox percussus ululatu prosequutus est: quumque ex miseratione populi Romani potestas ei cibi fieret, ad os defuncti escam tulit: ultimo dejectum in Tiberim cadaver adnatans sustentare conatus est. Canes soli nomina sua recognoscunt; itinerum meminerunt. Indi coitus tempore in saltibus religant canes feminas, ut cum his tigrides cœant, quarum ex primis conceptibus ob nimiam feritatem inutiles partus judicant, itidem secundos, tertios educant. Aegyptii canes e Nilo nunquam nisi currentes lambitant, dum a crocodilis insidias cavent.

Inter Anthropophagos in Asiatica parte numerantur Essedones, qui et ipsi nefandis funestantur inter se cibus. Essedonum mos est, parentum funera prosequi cantibus, et proximorum corrogatis cœti bus, cadavera ipsa dentibus lancinare, ac pecudum mixta carnibus dapes facere: capitum etiam ossa auro incincta in poculorum tradere ministerium. Scythotauri pro hostiis cædunt advenas. Nomades pabula sequuntur. Georgi in Europa siti, agros exercent. Axiacæ perinde in Europa siti, neque mirantar aliena, neque sua diligunt. Satarchæ usu auri argentique damnato, in æternum se a publica avaritia vindicarunt. Scytharum interius habitantium asperior ritus est: specus incolunt; pocula non ut Essedones, sed de inimicorum capitibus moliuntur; amant prodiati; interemptorum cruorem et vulneribus ipsis bibunt. Numero cædium honor crescit, quarum expertem esse apud eos probrum est. Haustu mutui sanguinis fœdus sanciunt, non suo tantum more, sed Medorum quoque usurpata disciplina. Bello denique, quod gestum est olympiade nona et quadragesima, anno post Ilium captum sexcentesimo quarto, inter Alyattem Lydum et Astyagem Mediæ regem, hoc pacto firmata sunt jura pacis.

Colchorum urbem Dioscoriadem Amphitus et Cercius aurigæ Castoris et Pollucis condiderunt, a quibus Heniochorum gens exorta est. Ultra Sauromatas in Asia sitos, qui Mithridati latebram, et quibus originem Medi dederunt, confines sunt Thalli, his nationibus quas ab oriente contingunt. Caspii maris fauces: quæ fauces mirum in modum maciantur imbribus, crescunt æstibus. Heniochorum montes Araxem; Moschorum, Phasidem fundunt. Sed Araxes brevibus intervallis ab Euphratis ortu caput tollit, ac deinde in Caspium fertur mare. Arimaspi circa Gesclithron positi, unocula gens est. Ultra Hos et Riphæum jugum regio est assiduis obsessa nivibus: Pterophoron dicunt, quippe casus continuantium pruinarum quiddam ibi exprimit simile pinnarum. Damnata pars mundi, et a rerum natura in nubem æternæ caliginis mersa, ipsisque prorsus aquilonis conceptaculis rigentissima. Sola terrarum non novit vices temporum, nec de cœlo aliud accipit, quam hiemem sempiternam. In Asiatica Scythia terræ sunt locupletes, inhabitabiles tamen: nam quum auro et gemmis affluent, grypes tenent universa, alites ferocissimæ, et ultra omnem rabiem sævientes: quarum immanitate obsistente ad venas divites accessus difficilis ac rarus est: quippe visos

discerpunt, velut geniti ad plectendam avaritiæ temeritatem. Arimaspi cum hi, dimicant, ut intercipient lapides, quorum non aspernabimur persequi qualitatem.

Smaragdis hic locus patria est, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophrastus dedit: nam licet sint et Aegyptii, et Chalcedonii, et Medici, et Laconici, præ ipuus est honor Scythicis. Nihil his jucundius, nihil utilius vident oculi. In primis virent ultra aquaticum gramen, ultra amnicas herbas; deinde obtutus fatigatos coloris reficiunt lenitate: nam visus, quos alterius gemmæ fulgor retuderit, smaragdi recreant, et exacuunt. Nec aliam ob causam placuit, ut non sculperentur, ne offensum decus, imaginum lacunis corrumperetur: quanquam qui verus est, difficulter vulneretur. Probantur hoc pacto. si adspectus transmittant; si quum globosi sunt, proxima sibi inficiant ære repercusso; aut quum concavi sunt, inspectantium facies æmulentur; si neque umbra, neque lucernis, neque sole mutantur. Optimos tamen sortiuntur situs, quibus planities resupina est et extenta; inveniuntur etesiis flantibus: tunc enim detecto solo facillime internitent: nam etesiæ plurimum arenas movent. Alii minus nobiles in commissuris saxorum, vel in metallis ærariis apparent, quos chalcosmaragdos nuncupant. Vitiosi eorum intrinsecus quasdam sordes habent, vel plumbo, vel capillamentis, vel etiam sali similes. Laudantur austeri. Mero et viridi proficiunt oleo, quamvis natura imbuuntur.

Et cyaneus e Scythia est optimus, si cæculo coruscabit: cujus gnari in marem et feminam genus dividunt. Feminis nitor purus est; mares punctillis ad gratiam interlucentibus auratis pulviculus variat.

Istic et crystallus, quem licet pars major Europæ et particula Asiæ subministret, pretiosissimum tamen Scythia edit. Multus ad pocula destinatur, quamlibet nihil aliud quam frigidum pati possit. Sexangulus invenitur. Qui eligunt, purissimum captant, ne quid rufum, ne nubilum, vel spumis obsitum arceat perspicuitatem: tum ne duritia justo propensior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, et in crystallum incorporari; sed frustra: nam si ita foret, nec Alabanda Asiæ, nec Cypros insula hanc materiam procrearent, quibus regionibus incitatissimus calor. Livia Augusti ad magnitudinem centum et quinquaginta librarum inter Capitolina donaria crystallum dicavit.

XVII. De Hyperboreis, et Hyperboreæ regionibus.

Fabula erat de Hyperboreis, et rumor irritus, si quæ illinc ad nos usque fluxerunt, temere forent credita. Sed quum probissimi auctores, et satis vero idonei sententias pares faciant, nullus falsum reformidet. De Hyperboreis rem loquemur. Incolunt pone Pterophoron, quam ultra aquilonem accipimus jacere. Gens beatissima. Eam Asiæ quidam magis, quam Europæ dederunt. Alii statuunt mediam inter utrumque solem, antipodum occidentem, et nostrum renascentem; quod aspernatur ratio, tam vasto mari duos orbis interfluente. Sunt igitur in Europa, apud quos mundi cardines esse credunt, et extimos siderum ambitus, semestrem lucem, aversum uno tantum die solent; quanquam exsistant, qui putant non quotidie ibi solem, ut nobis, sed vernali æquinoctio exoriri, autumnali occidere: ita sex mensibus infinitum diem, sex aliis continuam esse noctem. De cædo magna clementia; auræ spirant salubriter: nihil noxii flatus habent. Domus sunt nemora, vel luci. In diem victum arbores subministrant. Discordiam nesciunt. Ægri tudine non inquietantur. Ad innocentiam omnibus æquale votum. Mortem accersunt, et voluntario interitu castigant obeundi tarditatem: quos satietas tenet vitæ, epulati delibutique, de rupe nota præcipitem casum in maria destinant. Hoc sepulturæ genus optimum arbitrantur. Aiunt etiam solitos per virgines probatissimas primitiva frugum Apollini Delio missitare. Verum hæ quoniam perfidia hospitem non illibatæ revenissent, devotionis, quam peregre prosequerentur, pontificium mox intra fines suos receperunt.

XVIII. De Arimphæis, et aliis Scytharum gentibus, de tigridibus, de pantberis, de pardis.

Altera in Asia gens ad initium orientis æstivi, ubi deficiunt Riphæorum montium juga. Hyperboreis similes dicunt Arimphæos. Et ipsi frondibus arbustorum gaudent; baccas edunt. Juxta viros ac feminas tædet crinium. Ita uterque sexus comas tondet. Amant quietem, non amant lædere. Sacri habentur, attractarique eos, etiam a ferocissimis nationibus nefas ducitur. Quicumque periculum a suis metuit, si ad Arimphæos transfugerit, tutus est, velut asylo tegatur.

Ultra hos Cimmerii, et gens Amazonum porrecta ad Caspium mare, quod delapsum per Asiaticæ plagæ terga Scythicum irrumpit oceanum.

Sed magnis deinde spatiis intercedentibus, ostia Oxi fluminis Hyrcani habent, gens silvis aspera, copiosa immanibus feris, fœta tigribus: quod bestiarum genus insignes maculis notæ, et pernitas memorabile reddiderunt. Fulvo nitent: hoc fulvum nigrantibus segmentis interundatum, varietate apprime decet. Pedum motum nescio velocitas, an pervicacia magis adjuvet. Nihil tam longum est, quod non brevi penetrent; nihil adeo antecedit, ut non illico assequantur. Ac maxime potentia earum probatur, quum maternis curis incitantur. Quum catulorum insistunt raptoribus, succedant sibi equites licet, et fuga quantalibet, astu quantolibet, amoliri prædam velint, ni in præsidio maria fuerint, frustra est ausum omne. Notantur frequentissime, si quando latrones suos asportatis catulis renavigantes vident, in litore irrita rabie cernuari, velut propriam tarditatem voluntaria castigantes ruina: quanquam de fœtu universo vix unus queat subtrahi.

Pantheræ quoque numerosæ sunt in Hyrcania, minutis orbiculis superpictæ, ita ut oculatis ex fulvo circulis; vel cærulea, vel alba distingatur tergi supellex. Tradunt odore earum et contemplatione armenta mire affici, atque ubi eas persentiscant, properato convenire, nec terreri nisi sola oris torvitate: quam ob causam pantheræ absconditis capitibus, quæ corporis reliqua sunt, spectanda præbent, ut pecuarios greges stupidos in obtutum populentur secunda vastatione. Sed Hyrcani, ut hominibus intentatum nihil est, frequentius eas veneno, quam ferro, necant. Aconito carnes illinunt, atque ita per compita spargunt semitarum: quas ubi esæ sunt, fauces earum angina obsidentur. Ideo gramen pardalianchen appellaverunt. Sed pantheræ adversus hoc virus excrementa humana devorant, et suo ingenio pesti resistunt. Lenta illis vivacitas, adeo ut ejectis interaneis mortem diu differant. In his silvestribus et pardi sunt, secundum a pantheris genus, noti satis, nec latius exsequendi. Quorum adulterinis coitibus degenerantur partus lænarum, et leones quidem procreantur, sed ignobiles.

XIX. Unde mediterranea maria oriantur.

Quoniam in Ponticis rebus sumus, non erit omittendum, unde mediterranea maria caput attollant. Existimant enim quidam sinus istos a Gaditano freto nasci, nec aliam esse originem, quam eliquia irrumpentis Oceani: cujus spiritu pervadente apud aliquot mediterranea litora, sicut in Italiæ parte, fieri accessus, vel recessus. Qui contrarium sentiunt, omnem illum fluorem aiunt a Ponticis faucibus inundare, idque fulciunt argumento non inani, quod æstus e Ponto profluit nunquam recipitur.

XX. De insulis Scythicis, de oceano Septentrionali, de spatiis inter Scythas et Indos, de formis hominum, de cervis, de tragelaphis.

Insula Apollinitarum octogintis millibus passuum abest a Bosphoro Thracio citra Istrum sita, ex qua Marcus Lucullus Apollinem Capitolinum nobis extulit. Ante Borusthenem Achillis insula est, cum æde sacra, quam ædem nulla ingreditur ales; et quæ forte advolaverit, raptim fugam properat.

Oceanum Septentrionalem ex parte, qua a Paropamiso amne Scythiæ alluitur, Hecataeus Amalchium appellat, quod gentis illius lingua significat congelatum. Philemon a Cimbris ad promontorium Rubeas Morimarusam dicit vocari, hoc est Mortuum mare.

Ultra Rubeas id quidquid est, Cronium nominant. Mare autem Caspium ex altero Ponti latere ultra Massagetas et Apalæos Scythas, esse in Asiatica plaga dulce haustu Alexandro Magno probatum est, mox Pompeio Magno, qui bello Mithridatico, sicut commilito ejus Varro tradit, ipsis haustibus periclitari fidem voluit. Id evenire produnt e numero fluminum, quorum tanta copia ibi confluit, ut naturam maris vertant.

Non omiserim, quod per idem tempus eidem Magno licuit ex India diebus octo ad Bactros usque Dalerum flumen, quod influit Oxum amnem, pervenire; deinde in mare Caspium; inde per Caspium ad Cyri amnis penetrare fluentum, qui et Iberiæ Armeniæ fines interluit. Itaque a Cyro, diebus non amplius quinque itinere terreno subvectis navibus, ad alveum Phasidis pertendit: per cujus excursus in Pontum usque Indos advehi liquido probatum est.

Auctor est Xenophon Lampsacenus, a litore Scytharum in insulam Abalciam triduo navigari: ejus magnitudinem immensam, et pæne similem continenti: nec longe Oæones separari; quas qui habitent, vivant ovis avium marinarum, et avenis vulgo nascentibus; perinde alias propter constitutas æque insulas, quarum Hippopodes indigenæ humana usque ad vestigium forma in equinos pedes desinunt; esse et Phannesiorum, quorum aures adeo in effusam magnitudinem dilatentur, ut viscerum reliqua illis contegant, nec amiculum aliud sit, quam ut membra membranis aurium vestiant. Antequam digredimur ab Scythia, religio est præterire, quamam ibi sint feræ peculiare.

Cervi plurimi in hac terra. Igitur cervos persequamur. Mares generis hujusce quum statum tempus venerem incitavit, sæviunt rabie libidinis efferati. Feminae, licet prius conserantur, non concipiunt ante Arcturi sidus. Nec qualibet partus suos educant. Teneros studiose occulunt, et absconditos inter profunda fruticum, vel herbarum, pedum verberibus castigant ad latendum. Quum maturuit ad fugam robur, exercitio docent cursus, et assuescunt salire per abrupta. Acceptis canum latratibus, secundo vento vias dirigunt, ut odor cum ipsis recedat. Mirantur sibilum fistularum. Rectis auribus acutissime audiunt, submissis nihil. Stupent omnia: propterea facilius obvios se præbent sagittantibus. Si maria tranant, non aspectu petunt litora, sed olfactu: infirmos ponunt in ultimo, et lassorum capita clunibus per vices sustinent. E cornibus quod dextrum fuerit efficacius est ad medelam; si fugare angues gestias, utrum velis, uras; quæ ustrina præterea nidore vitium aperit ac detegit, si cui inest morbus comitialis. Pro ætate ramulos augent. Id incrementum in sexennes perseverat; deinceps numerosiora non possunt fieri cornua, possunt crassiora. Quæ quidem castratis nunquam crescunt, nec tamen decidunt. Dentes monstrant senectutem, quum aut pauci inveniuntur, aut nulli. Serpentes hauriunt, et spiritu narium extrahunt de latebris cavernarum. Dictamnium ipsi prodiderunt, dum ex eo pasti excutiunt accepta tela. Herbam quoque, quam cynaren vocant, contra noxia edunt gramina. Adversum venena mirificum est hinnulei coagulatum, occisi in matris utero. Patuit nunquam eos febrescere: quam ob causam confecta ex medullis eorum unguina sedant calores hominum languentium. Legimus plurimos matutinis diebus cervinam carnem degustare solitos, sine febribus longævos fuisse: quod demum proderit, si uno vulnere fuerint interfecti. Ad dignoscendam vivacitatem Alexander Magnus torques plurimis cervis innexuit, qui post annum centesimum capti, necdum senii iudicium præferebant.

Eadem pæne specie sunt, quos tragelaphos dicunt, sed non alibi, quam circa Phasidem apparent: tantum quod illi villosos habent armos, et menta promissis hirta barbis.

XXI. Germania. In ea de avibus Hercyniis, de bisontibus, de uris, de alce. Item de alce Gangaviae insulae, de succino, de callaico lapide, de ceraunio albo.

Mons Sevo ipse ingens, nec Riphæis minor collibus, initium Germaniæ facit. Ingævones tenent, a quibus primis post Scythas nomen Germanicum consurgit. Dives virorum terra, frequens populis numerosis, et immanibus. Extenditur inter Hercynium saltum et rupes Sarmatarum. Ubi incipit, Danubio; ubi desinit, Rheno perfunditur. De internis ejus partibus, Albis, Guthalus, Vistula, amnes latissimi præcipitant in Oceanum.

Saltus Hercynius aves gignit quarum pinnæ per obscurum emicant et interlucent, quamvis densa nox denset tenebras. Inde homines plerumque nocturnos excursus sic destinant, ut illis utantur ad præsidium itineris dirigendi, præjactisque per opaca callium rationem viæ moderentur indicio plumarum refulgentium.

In hoc tractu sane, et in omni septentrionali plaga bisontes frequentissimi, qui bovis feri similes, setosi colla, jubas horridi, ultra tauros pernicitate, capti assuescere manu nesciunt.

Sunt et uri, quos imperitum vulgus vocat bubalos: quum bubali pæne ad cervinam faciem in Africa procreentur. Istis porro, quos uros dicimus, taurina cornua in tantum modum protenduntur, ut dempta ob insignem capacitatem inter regias mensas potuum gerula fiant.

Est et alces mulis comparanda, adeo propenso labro superiore, ut nisi recedens in posteriora vestigia pasci non queat.

Gangavia insula a regione Germaniæ emittit animal, quale alces, sed cujus suffragines, ut elephantis, flecti nequeunt: propterea non cubat, quum dormiendum est, tamen somnulentam arbor sustinet, quæ ad prope casuram secatur, ut fera, dum assuetis fulmentis innititur, faciat ruinam. Ita capitur; alioqui difficile est eam mancipari: nam in illo rigore poplitum incomprehensibili fuga pollet. De Germanicis insulis Cangavia maxima est, sed nihil in ea magnum, præter ipsam.

Nam Glesaria dat crystallum, dat et succinum, quod succinum Germani gentiliter vocant glæsum. Qualitas materiæ istius summatim antea, Germanico autem Cæsare, omnes Germaniæ oras scrutante, comperta arbor est pinei generis, cujus mediale autumnii tempore succino lacrymat. Succum esse arboris, de nominis significatione capessas: verum unde profluit, si usseris, odor indicabit. Pretium operæ est ire longius, ne Padanæ silvæ credantur lapidem flevisse. Hanc speciem in Illyricum barbari intulerunt: quæ quum per Pannonica commercia usu ad Transpadanos homines foret devoluta, quod ibi primum nostri viderant, ibi etiam natam putaverunt. Munere Neronis principis apparatus omnis succino inornatus est: nec difficulter, quum per idem tempus tredecim millia librarum rex Germaniæ donum ei miserit. Rude primum nascitur et corticosum, deinde incoctum adipe lactentis suis expolitur ad quem videmus nitorem. Pro facie habet nomina: melleum dicitur et Falernum: utrumque de similitudine aut vini, aut utique mellis. In aperto est, quod rapiat folia, quod trahat paleas: quod vero medeatur multis vitalium incommodis, medentium docuit disciplina. Et India habet succinum; sed Germania plurimum optimumque.

Quoniam ad insulam Glæsariam veneramus, a succino cœptum. Nam in Germaniæ continentibus callaica reperitur, quam gemmam Arabicis anteponunt: vincit enim gratia. Arabes quidem dicant non alibi eam deprehendi, quam in nidis avium, quas melancoryphos vocant: quod nullus recepit, quum apud Germaniæ populos (quamvis rara) in saxis tamen pareat. Honore et pretio ad

smaragdos, viret pallidum; nihil jucundius aurum decet.

Cerauniorum porro genera diversa sunt; Germanicum candidum est: splendet tamen cæru lo, et si sub divo habeas, fulgorem rapit siderum.

XXII. Gallia, et ex ea itinerarium. Item de oleo Medico.

Galliæ inter Rhenum et Pyrenæum, item inter Oceanum et montes Cebennam ac Juram porriguntur, felices præpinguibus glebis, accommodæ proventibus fructuariis: pleræque consitæ vitibus et arbustis, omni ad usum animantium foetu beatissimæ; riguæ aquis fluminum, et fontium; sed fontaneis interdum sacris, ac vaporantibus. Infamantur ritu incolarum, qui, ut aiunt (veri enim periculum non ad me recipio), detestabili sacrorum ritu, injuria religionis, humanis litant hostiis. Ex isto sinu quoquo orbis velis, exeas; in Hispanias, et in Italiam terra marique; in Africam mari tantum; si Thracia sit petenda, excipit ager Rhaticus opimus, et ferax; inde Noricus, qua subducitur a jugis Alpium, admodum lætus; dehinc Pannonia solo plano uberique, Dravo Savoque inclytis amnibus circumflua; mox Mœsiæ, quas majores nostri jure Cereris horreum nominabant, in quarum parte, quæ Pontica est, apparet herba, qua inficitur oleum, quod vocant Medicum. Hoc ad incendium excitatum si obruere aqua gestias, ardet magis, nec alio sopitur, quam jactu pulveris.

XXIII. Britannia. In ea de lapide gagate, et de gentibus barbaris, insulisque circa eam claris.

Finis erat orbis ora Gallici litoris, nisi Britannia insula non qualibet amplitudine nomen pæne orbis alterius mereretur. Octingenta et amplius millia passuum longa detinet: ita ut eam in Calidonicum usque angulum metiamur: in quo recessu Ulyxem Calidoniæ appulsum manifestat ara Græcis litteris scripta Votum. Multis insulis nec ignobilibus circumdatur: quarum Hibernia ei proximat magnitudine, inhumana incolarum ritu aspero: alioquin ita pabulosa, ut pecua ibi nisi interdum a pascuis arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus anguis, avis rara, gens inhospita, et bellicosa. Sanguine interemptorum hausto prius victores vultus suos oblinunt. Fas ac nefas eodem loco ducunt. Puerpera, si quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inque os parvuli summo mucrone auspiciam alimentorum leviter infercit, et gentilibus votis optat, non aliter quam in bello et inter arma mortem oppetat. Qui student cultui, dentibus mari nantium belluarum insigunt ensium capulos: candicant enim ad eburnam claritatem: nam præcipua viris gloria eat in armorum nitela. Apes non habent: advectum inde pulverem si quis sparserit inter alvearia, examina favos deserunt. Mare quod Hiberniam et Britanniam interluit, undosum inquietumque toto in anno, non nisi pauculis diebus est navigabile. Navigant autem vimineis alveis, quos circumdant ambitione tergorum bubulorum: quantocumque tempore cursus tenebit, navigantes escis abstinent. Freti latitudinem in centum viginti millia passuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati sunt, æstimarunt.

Siluram quoque insulam ab ora, quam gens Britanna Dumnonii tenent, turbidum fretum distinguit. Cujus homines etiamnum custodiunt morem vetustum: nummum refutant; dant res, et accipiunt; mutationibus necessaria potius quam pretiis parant. Deos percolunt; scientiam futurorum pariter viri ac feminæ ostentant.

Adtanatos insula adspiratur freto Gallico, a Britannia continente æstuario tenui separata, frumentariis campis felix et gleba uberi, nec tantum sibi, verum et aliis salubris locis: nam quum ipsa nullo serpatur angue, asportata inde terra quoquo gentium invecta sit, angues necat.

Multæ et aliæ circum Britanniam insula, e quibus Thyle ultima, in qua æstivo solstitio sole de

Cancris sidere faciente transitum nox p̄ne nulla: brumali solstitio dies adeo conductus, ut ortus junctus sit occasui. A Calidoniæ promontorio Thylen petentibus bidui navigatione perfecta excipiunt Hebudes insulæ, quinque numero, quarum incolæ nesciunt fruges, piscibus tantum et lacte vivunt. Rex unus est universis: nam quotquot sunt, omnes angusta interluvie dividuntur. Rex nihil suum habet, omnia universorum: ad æquitatem certis legibus stringitur; ac ne avaritia devertat a vero, discit paupertate justitiam, utpote cui nihil sit rei familiaris: verum alitur de publico. Nulla illi datur femina propria, sed per vicissitudines, in quamcumque commotus fuerit, usurariam sumit. Unde ei nec votum, nec spes conceditur liberorum. Secundam a continenti stationem Orcades præbent: sed Orcades ab Hebudibus porro sunt septem dierum, totidemque noctium cursu, numero tres. Vacant homine; non habent silvas, tantum junceis herbis inhorrescunt. Cetera earum nudæ arenæ. Ab Orcadibus Thylen usque quinque dierum ac noctium navigatio est. Sed Thyle larga et diutina pomona copiosa est. Qui illic habitant, principio veris inter pecudes pabulis vivunt, deinde lacte. In hiemem compereunt arborum fructus. Utuntur feminis vulgo; certum matrimonium nulli. Ultra Thylen pigrum et concretum mare. Circuitus Britannia quadrages octies septuaginta quinque millia passuum sunt. In quo spatio magma et multa flumina, fontes calidi opiparo exculi apparatu ad usus mortalium: quibus fontibus præsul est Minervæ numen, in cujus æde perpetui ignes nunquam canescunt in favillas, sed ubi ignis tabuit, vertit in globos saxeos.

Præterea, ut taceam metallorum largam variamque copiam, quibus Britannia solum undique generum pollet venis locupletibus, gagates hic plurimus optimusque est lapis: si decorem requiras, nigro gemmeus; si naturam, aqua ardet, oleo restinguitur; si potestatem, attritu calefactus applicita detinet, atque succinum. Regionem partim tenent barbari, quibus per artifices plagarum figuras, jam inde a pueris variæ animalium effigies incorporantur, inscriptisque visceribus hominis incremento pigmenti notæ crescunt: nec quidquam mage patientiæ loco nationes feræ ducunt, quam ut per memores cicatrices plurimum fuci artus bibant.

XXIV. Hispania. In ea de ceraunio rubro, de Gaditano freto et Mediterraneo mari, de Oceano.

Reversos ad continentem res Hispanienses vocant. Terrarum plaga comparanda optimis, nulli posthabenda frugum copia et soli ubere, sive vinearum proventus respicere, sive arborarios velis. Omni materia affluit, quæcumque aut pretio ambitiosa est, aut usu necessaria. Argentum vel aurum requiras, habet; ferrariis nunquam deficit; nec cedit vitibus, vincit olea. Dividua est provinciis tribus, secundo Punico bello nostra facta. Nihil in ea otiosum, nihil sterile. Quidquid cujuscumque modi negat messem, viget pabulis: etiam quæ arida sunt ab sterilitate, rudentum materias nauticis subministrant. Non coquant ibi sales, sed effodiunt. Depurgant in minium nitelas pulveris. Fucant vellera, ut ad ruborem merum deputent cocci venenum. In Lusitania promontorium est, quod Artabrum alii, Olysipponense, dicunt. Hoc cœdum, terras, maria distinguit: terris, Hispaniæ latus finit; cœdum et maria hoc modo dividit, quod a circuitu ejus incipiunt Oceanus Gallicus, et fons septentrionalis, oceano Atlantico et occasu terminatis. Ibi oppidum Olysippone Ulyxi conditum; ibi Tagus flumen. Tagum ob arenas auríferas ceteris ibi annibus prætulerunt. In proximis Olysipponis equæ lasciviunt mira fecunditate: nam aspirante favonio vento concipiunt, et sitientes viros aurarum spiritu maritantur. Iberus annis toti Hispaniæ nomen dedit, Bætisprovinciæ: uterque nobilis. Carthaginem apud Iberos, quæ mox colonia facta est, Pœni condiderunt; Tarraconem Scipiones: ideo est caput provinciæ Tarraconensis.

Lusitanum litus floret gemma ceraunio plurimum, quam etiam Indicis præferunt. Hujus ceraunii color est e pyropo; qualitas igni probatur: quem si sine detrimento sui perferat, adversum vim fulgurum creditur opitulari. Cassiterides insulæ spectant adversum Celtiberiæ latus: plumbi fertiles, et tres Fortunatæ, e quibus solum vocabulum signandum fuit. Ebusus e Balearibus, quæ a Dianio

abest septingenta stadia, serpentem non habet: utpote cujus terra serpentes fuget. Colubraria, Sucronem versus, foeta est anguibus. Bocchoris regnum Baleares fuerunt, usque ad eversionem frugum cuniculis animalibus quondam copiosæ. In capite Bæticiæ, ubi extremus est noti orbis terminus, insula a continenti septingentis passibus separatur: quam Tyrii a Rubro profecti mari, Erythræam: Poni lingua sua Gadis, id est sepe, nominarunt. In hac Geryonem ævum agitavisse plurimis monumentis probatur, tametsi quidam putent, Herculem boves ex alia insula abduxisse, quæ Lusitaniam contuetur.

Sed Gaditanum fretum a Gadibus dictum, Atlanticus æstus in nostrum mare discidio orbis immittit. Nam Oceanus, quem Graeci sic nominant de celeritate, ab occasu solis irrumpens, lævo latere Europam radit, Africam dextro, scissisque Calpe et Abinna montibus, quas dicunt columnas Herculis, inter Mauros funditur, et Hispaniam: ac freto isti, cujus quindecim millia passuum efficit longitudo, latitudo vix septem, quodam ostio aperit limen interni æquoris mixtus mediterraneis sinibus; quos ad usque orientem propellit. Horum qui Hispanias perfundit, Ibericus fertur, et Balearicus; qui Narbonensem provinciam, Gallicus; mox Ligusticus; ab eo ad Siciliam Tuscus, quem Graeci Ionium vel Tyrrhenum, Itali Inferum vocant; a Sicilia Cretam usque Siculus; inde Creticus, qui in Pamphyliam et Ægyptum pertendit; quæ aquarum moles torto in septentrionem prius latere, anfractibus magnis juxta Graecias et Illyricum per Hellespontum in angustias stringitur Propontidis: quæ Propontis Europam Asiamque discriminans, ad Maotidem pervenit. Causas nominum non uniformis dedit ratio; Asiaticum et Phœnicium a provinciis dictum; ab insulis Carpathium, Ægæum, Icarium, Balearicum, Cyprium; a gentibus Ausonium, Dalmaticum, Ligusticum, Tuscum; ab oppidis Adriaticum, Argolicum, Corinthium, Tyrium; a casibus hominum Myrtoum, Hellespontus; a memoria regis Ionium: a bovis transitu, vel angustis etiam meatibus boum perviis, Bosporus; a moribus accolarum, Euxinus, Axinus ante appellatus; ab ordine fluenti, Propontis: Ægyptium pelagus Asiæ datur; Gallicum, Europæ; Africum, Libyæ: his ut quæque proxima sunt, venerunt in partes partium. Hæc in gremiis terrarum.

Oras autem extimas Oceanus amplectitur, qui a litoribus suis Arabicus, Persicus, Indicus, Eous, Sericus, Hyrcanus, Caspius, Scythicus, Germanicus, Gallicus, Atlanticus, Libycus, Æthiopicus dicitur. Cujus accessus incrementa circa litora Indiæ vehementissime prouunt, maximosque ibi exitus faciunt: sive quod suspensus altius sustollatur vi caloris, seu quod in ea parte orbis et fontium et fluminum copia sit effusior. Dubitatur etiamnum quibus ex causis intumescat Oceanus, vel quatenus, quum superfluous sibi fuerit, rursus in se residat. Nec in obscuro est, plura pro ingeniis disserentium, potius quam pro veritatis fide expressa. Sed omissis ancipiti concurrentium quæstionum, has opiniones probatissimas invenimus. Physici aiunt mundum animal esse, eumque ex variis elementorum corporibus conglobatum, moveri spiritu, regi mente; quæ utraque diffusa per membra omnia, æternæ molis vigorem exercent. Sicut ergo in corporibus nostris commercia sunt spiritalia, ita in profundis Oceani nares quasdam mundi constituta, per quas emissi anhelitus, vel reducti, modo inflent maria, modo revocent. At hi, qui siderum sequuntur disciplinam, contendunt meatus istos commoveri lunæ cursibus: adeo ut vicissitudines inter maciem aquarum et plenitudinem, respiciant adauctus ejus, vel eliquia; neque eodem semper tempore, sed prout illa aut minuatur, aut crescat, variari alternantes recursus.

XXV. Libya. Horti Hesperidum. Mons Atlas.

De Hispania est excursus in Libyam: nam Belone progressos, quod Bæticiæ oppidum est, ultra interjaceus fretum trium et triginta millium passuum Tingi excipit, Mauritaniam nunc colonia, sed cujus primus auctor Antæus fuit. Porro, quod in illo ambitu Ægyptium finitur pelagus, et Libycum incipit, placuit, ut Africam, Libyam diceremus. Quidam tamen Libyam a Libye Epaphi filia,

Africam autem ab Afro, Libyis Herculis filio, potius dictam receperunt. Lix quoque colonia in eodem tractu constituta est, ubi Antæi regia, qui implicandis explicandisque nexibus humi melius sciens, velut genitus matre terra, ibidem Herculi victus est.

Nam de hortis Hesperidum, et pervigili dracone, ne famæ licentia vulneretur fides, ratio hæc est. Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur; idque quod hortos appellavere, circumdat; unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi. Sed hæc insula insinuata sinibus alvei recurrentis, et in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes, et aram sacram Herculi, aliud nihil præfert, quo propaget vetustatis memoriam. Verum ultra frutices aureos et metalla frondentia, illud magis mirum, quod solum inferiore licet libra depressius, nunquam tamen accessu freti superlabitur; sed obstaculo naturalis repaguli in ipsis marginibus hæret unda, et intimis orarum superciliis sponte fluctus ingrui resistuntur: spectandum nimirum ingenium loci, planities manet sicca, quamvis prona superveniant æquora. Sala oppidum imminet Salæ flumini. Ab hoc per Autololum gentem iter est in Atlanticas solitudines.

Atlas mons e media arenarum consurgit vastitate, et eductus in viciniam lunaris circuli, ultra nubila caput condit: qua ad Oceanum extenditur, cui a se nomen dedit, manat fontibus, nemoribus inhorrescit, rupibus asperatur, squalet jejunio, humo nuda, nec herbida: qua Africæ contraversus est, felix nascentibus sponte frugibus, arboribus proceris opacissimus, quarum odor gravis, comæ cupressi similes vestiuntur lanugine, sericis velleribus nihil viliores. In eo latere et herba euphorbia copiosa, cujus succus ad oculariam proficit claritatem, nec mediocriter percellit vim venenorum. Vertex semper nivalis. Saltus ejus quadrupedes, ac serpentes et feræ, et cum his elephanti occupaverunt. Silet per diem universus, nec sine horrore secretus est; lucet nocturnis ignibus: choris Ægipanum undique personatur: audiuntur et cantus tiliarum, et tinnitus cymbalorum per oram maritimam. A Lixo abest quinque et ducentis millibus passuum: Lix a Gaditano freto centum duodecim millibus. Habitat ante, ut indicat loci facies, quondam cultu exercita, in qua usque adhuc vitis et palmæ exstat vestigium. Apex Perseo et Herculi pervius, ceteris inaccessus: ita fidem ararum inscriptio palam facit. Qua spectat occasum, inter ipsum et flumen Anatim per quadringenta nonaginta sex millia passuum infames bestiis silvæ obsident.

Amnes circa eum non tacendi: qui licet separentur intervallis amplioribus, transierunt tamen in quoddam Atlantici nominis ministerium. Asana marino haustu, Bambothum crocodilis et hippopotamis refertum. Ultra adhuc amnis, qui atro colore exit per intimas et exustas solitudines, quæ torrente perpetuo, et sole nimio, plus quam ignito, nunquam ab æstu vindicantur. Hæc de Atlante, quem Mauri Adderim nominant, et Hannonis Punici libri, et nostri annales prodiderunt; Juba etiam Ptolemæi filius, qui utriusque Mauritanicæ regno potitus est. Suetonius quoque Paulinus summam huic cognitioni imposuit manum, qui ultra Atlantem primus, et pæne solus Romana signa circumtulit.

XXVI. Mauritania. In ea de elephantis, de pugna eorum et draconum. Unde cinnabari.

E provinciis Mauritanis Tingitana, qua solstitiali plagæ obvia est, quaque porrigitur ad Internum mare, exurgit montibus septem: qui, a similitudine, Fratres appellati, freto imminet.

Hi montes elephantis frequentissimi, submonent a principio hoc animantium genus dicere. Igitur elephanti juxta sensum humanum intellectus habent, memoria pollent, siderum servant disciplinam. Luna nitescente gregatim amnes petunt, mox exspersi liquore, solis exortum motibus, quibus possunt, salutant: deinde in saltus revertuntur.

Duo eorum genera sunt: nobiliores indicat magnitudo, minores nothos dicunt. Candore dentium intelligitur juvenas: quorum alter semper in ministerio est, alteri parcitur, ne hebetatus assiduo repercussu, minus vigeat, si fuerit dimicandum. Quum venatu premuntur, pariter affligunt utrosque, ut ebore damnato non requirantur: hanc enim sibi causam inesse periculi sentiunt. Oberrant agminatim. Nam maximus ducit agmen, ætate proximus cogit sequentes. Flumen transitori, minimos antemittunt, ne majorum ingressu alveum atterant, et profundus gurgites depressis vadis faciant. Venerem ante annos decem feminæ, ante quinque mares nesciunt. Biennio cúunt, quinque nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reversuri, quam vivis aquis abluantur. Propter feminas nunquam dimicant: nulla enim noverunt adulteria.

Inest illis clementiæ bonum: quippe si per deserta vagabundum hominem forte viderint, ductus usque ad notas vias præbent; vel, si confertis pecoribus occursent, itinera sibi blanda et placida manu faciunt, ne quod obvium animal interimant. At conflictu fortuito si quando pugnatur, non mediocre curam sociorum: nam fessos vulneratosque in medium receptant. Quum captivitate venerint in manus hominum, mansuescunt hausto hordei succo. Maria transmeant, in naves non prius subeunt, quam de reditu illis sacramentum luatur. Indicos elephantos Mauri timent, et parvitas suæ conscii aspernantur ab his videri. Non annis decem ut vulgus, sed biennio, ut Aristoteles definit, utero gravescunt, nec amplius quam semel gignunt, nec plures quam singulos. Vivunt annos trecentos. Impatientissimi frigoris. Truncos edunt, lapides hauriunt, gratissimas in cibatu habent palmas. Odorem muris vel maxime fugiunt: pabula etiam, quæ musculis contacta sunt, recusant. Si quis casu chamæleontem devoraverit, vermum elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur. Durissimum dorso tergus est, ventri mollius. Setarum hirsutia nullæ. Inter hos et dracones jugis discordia. Denique insidiæ hoc astu præparantur: serpentes propter semitas delitescunt, per quas elephantis assuetis callibus evagantur: atque ita, præmissis prioribus, postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, queant opitulari: ac primum pedes nodis illigant, ut laqueatis cruribus impediunt gradiendi facultatem: nam elephantis, nisi præventi hac spirarum mora, vel arboribus se, vel saxis applicant, ut pondere nitibundo attritos necent angues. Dimicationis præcipua causa est, quod elephantis, ut aiunt frigidior inest sanguis: et ob id a draconibus avidissime torrente captantur æstu. Denique nunquam invadunt, nisi potu gravatos, ut venis propensius irrigatis majorem sumant de oppressis satietatem. Nec aliud magis, quam oculos petunt, quos solos expugnabiles sciunt, vel interiora aurium, quod is tantum locus defendi non potest promuscide. Itaque quum ebiberunt sanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic utrinque fusus cruor terram imbuit, fitque pigmentum quidquid soli tinxerit, quod cinnabari vocant.

Elephantes Italia anno U. C. quadringentesimo septuagesimo secundo in Lucanis primum bello Epirotico vidit, et boves Lucas inde dixit. Cæsar iensi colonia Cæsaria inest, a divo Claudio deducta, Bocchi prius regia, postmodum Jubæ indulgentia populi Romani dono data. Inest et oppidum Siga, quod habitatum Syphaci fuit. Nec ab Icosio taciti recedamus Hercule enim ilia transeunte, viginti, qui a comitatu ejus desciverant, lucum deligunt, jaciunt múnia; ac ne quis imposito a se nomine privatim gloriaretur, de condentium numero, urbi nomen datum.

XXVII. Numidia. In ea de ursis.

Quod est a flumine Amsaga, Numidiæ datur. Hujus incolæ quamdiu errarunt pabulationibus vagabundis, Nomades dicti sunt. Urbes in ea quam plurimæ nobilesque, sed Cirta eminent, dein Chulli purpurario fuco Tyriis velleribus comparatæ. Omnis hæc regio finibus in Zeugitanum limitem desinit. Qua parte silvestris est, feras educat; qua jugis ardua est, equos alit. Eximio etiam marmore prædicatur.

Numidici ursi forma ceteris præstant, rabie duntaxat et villis profundioribus: nam genitura par est quoquo loco genitis. Eam protinus dixero. Cúunt non itidem, quo quadrupedes aliæ; sed apti amplexibus mutuis, velut humanis conjugationibus copulantur. Desiderium veneris hiems suscitatur. Secreti honore reverentur mares gravidas, et in iisdem licet foveis, partitis tamen per scrobes secubationibus dividuntur. Lucinæ illis properatius tempus est: quippe uterum trigesimus dies liberat: unde evenit, ut præcipitata fecunditas informes creet partus. Carnes pauxillulas edunt, quibus color candidus, oculi nulli, et de festina immaturitate tantum rudis sanies, exceptis unguium lineamentis. Has lambendo sensim figurant, et interdum adpectoratas fovent; ut assiduo incubatu calefactæ animalem trahant spiritum. Interea cibus nullus. Sane diebus primis quatuordecim matres in somnum ita concidunt, ut nec vulneribus excitari queant. Enixæ quaternis latent mensibus. Mox egressæ in diem liberum, tantam patiuntur insolentiam lucis, ut putes obsitas cæcitate. Invalidum ursis caput, vis maxima in brachiis et in lumbis: unde interdum posticis pedibus insistent. Insidiantur alvearibus apium, maxime favos appetunt, nec avidius aliud, quam mella captant. Quum gustavere mandragoræ mala, moriuntur; sed eunt obviam, ne malum in perniciem convalescat, et formicas devorant ad recipiendam sanitatem. Si quando tauros adoriuntur, sciunt, quibus potissimum partibus immorentur; nec aliud, quam cornua aut nares, petunt: cornua, ut pondere defatigentur; nares, ut acrior dolor sit in loco teneriore.

M. Messala consule, Domitius Ænob arbus curulis ædilis ursos Numidicos centum, et totidem Æthiopas venatores in Circo Romano edidit: idque spectaculum inter memorabiles titulos annotatur.

XXVIII. Africa cum Cyrenaica regione. In ea de leonibus, de leontophona, de hyæna, de lapide hyænio, de crocotta, de onagris, de serpentibus, de gemma heliotropio, de Psyllis, de lapide nasamonite, de lapide cornu Hammonis, de arbore melopo, de lacte sirpicio, de serpente basilico, de genere simiarum.

Omnis Africa a Zeugitano pede incipit, promontorio Apollinis Sardinia contraversa: promontorio Mercurii procedens in frontem Sicanam. Proinde extenta in duas prominentias, quarum altera promontorium Candidum dicitur; alteram, quæ est in Cyrenaica regione, Phucuntem vocant. Ea per sinum Creticum opposita Cretæ insulæ, contra Tæaron Laconicæ excurrit. Arenis Catabathmi Ægypto insinuata, cui proximi Cyrenenses, extenditur inter duas Syrtes, quas inaccessas vadosum ac reciprocum mare efficit: cujus sali defectus, vel incrementa haud promptum est deprehendere, ita incertis motibus nunc in brevibus crescit dorsuosa, nunc inundatur æstibus inquietis: et auctor est Varro, perflabilem ibi terram ventis penetrantibus subitam vim spiritus citissimi; aut revomere maria, aut resorbere. Omnis hæc plaga ab Æthiopia et terminis Asiæ Nigri flumine, qui Nilum parit, ab Hispania freto scinditur: latere, quo ad meridiem vergit, fontium inops et infamis siti; altrinsecus, qua septentrionem patitur, aquarum larga. In agro Byzaceno, qui patet passuum ducenta vel amplius millia, glebis ita præpinguibus, ut jacta ibi semina cum incremento centesimæ frugis renascantur. Externos ibi plurimos conventasse, argumentum de urbibus et locis dabimus. Borion promontorium, quod aquilone cæditur, Græci advenæ sic vocaverunt. Hipponem, Regium postea dictum, item Hipponem alterum de interfluente freto Diarrhyton nuncupatum, nobilissima oppida, equites Græci condiderunt. Clypeam civitatem Siculi exstruunt, et Aspida primum nominant. Veneriam etiam, in quam Veneris Erycinæ religiones transtulerunt. Achæi Tripolin lingua sua signant de trium urbium numero, hæc Sabrata, Leptis Magnæ. Philænis fratribus a laudis cupidine Graium vocamen datum. Adrymeto atque Carthagini auctor est a Tyro populus; sed quæ super Carthagine veraces libri prodiderunt, hoc loco reddam. Urbem istam, ut Cato in oratione senatoria autumat, quum rex Japon rerum in Libva potiretur, Elissa mulier exstruxit domo Phúnix, et Carthadam dixit, quod Phúnicum ore exprimit civitatem novam. Mox sermone verso in verbum Punicum, et hæc Elissa, et illa

Carthago dicta est: quæ post annos septingentos triginta septem exciditur, quam fuerat constituta. Deinde a C. Graccho colonis Italicis data, et Junonia dicta, aliquantisper ignobilis, humili et languido statu; demum in claritatem secundæ Carthaginis, interjectis centum et duobus annis, M. Antonio, P. Dolabella consulibus enituit, alterum post urbem Romam terrarum decus.

Verum, ut ad Africam redeam, interna ejus plurimæ quidem bestię, sed principaliter leones tenent: qui, ut Aristoteles perhibet, soli ex eo genere, quod dentatum vocant, vident protinus atque nascuntur. Quorum trifarium genus scinditur: nam breviores, et jubis crispi, plerumque ignavi sunt et imbelles; longiores, et coma simplici, acres magis ac potentes; at hi, quos creant pardi, in plebe remanent, jubarum inopes. Pariter omnes parcut a sagina, primum quod alternis diebus potum, alternis cibum capiunt, ac frequenter, si digestio non est insequuta, solitæ cibrationi superponunt diem: tum, quod carnes justo amplius devoratas, quum gravantur, insertis in ora unguibus sponte protrahunt. Sane et quum fugiendum est in satietate, idem faciunt. Senectam defectio probat dentium. Nam clementiæ indicia multa sunt: prostratis parcut; in viros potius, quam in feminas sæviunt; infantes non nisi in magna fame perimunt. Nec a misericordia separantur: assiduis denique exemplis patet, eos pepercisse, quum multi captivorum aliquot leonibus obvii intacti repatriaverint. Gætulæ etiam mulieris nomen Jubæ libris comprehensum est, quæ obtestata occursantes feras, impunis rediit. Aversi cúunt; nec hi tantum, sed et lynces, et cameli, et elephanti, et rhinocerotes, et tigres. Leænæ fútu primo catulos quinque edunt; deinde per singulos partus numerum decoquunt annis insequentibus; sed postremo, quum ad unum materna fecunditas recidit, steriles fiunt in æternum. Animos leonum frons et cauda indicant, sicut motus equini de auribus intelliguntur. Dedit enim has notas generosissimo cuique natura. Vis summa in pectore est, firmitas in capite præcipua. Quum premuntur a canibus; contemptim recedunt, subsistentesque interdum ancipiti recessu dissimulant timorem; idque agunt, si in campis patentibus ac nudis urgeantur: nam silvestribus locis, quasi testem ignaviæ non reformident, quanta possunt se fuga subtrahunt. Quum insequuntur, nisum saltu adjuvant: quum fugiunt, non valent salire. Gradientes mucrones unguium vaginis corporum claudunt, ne acumina attritu retundantur. Hoc adeo custodiunt; ut non nisi aversis falculis currant. Septi a venantibus, obtutu terram contuentur, quo minus conspectis venabulis terreantur. Nunquam limo vident, minimeque se volunt aspici. Cantus gallinaceorum et rotarum timent strepitus, sed ignes magis.

Leontophonas vocari accepimus bestias modicas, quæ captæ exuruntur, ut earum cineris aspergine carnes pollutæ jactæque per compita concurrentium semitarum leones necent, si quantulumcumque ex illis sumpserint. Propterea leones naturali eas premunt odio, atque ubi facultas data est, morsu quidem abstinent, sed dilancinatas exanimant pedum nisibus.

Spectaculum ex his primus Romæ edidit Scævola Publi filius in curuli adilitate.

Hyænam quoque mittit Africa, cui cum spina riget collum continua unitate, flectique non quit, nisi toto corpore circumacto. Multa de ea mira: primum, quod sequitur stabula pastorum, et auditu assiduo addiscit vocamen, quod exprimere possit imitatione vocis humanæ, ut in hominem astu accitum nocte sæviat. Vomitus quoque humanos mentitur, falsisque singultibus sollicitatos canes sic devorat; qui forte si venantes umbram ejus, dum sequuntur, contigerint, latrare nequeunt, voce perdita. Eadem hyæna inquisitione corporum sepultorum busta eruit. Prætere rea promptius est marem capere: feminis enim ingenita est callidior astutia. Varietas multiplex inest oculis, colorumque mutatio; in quorum pupulis lapis invenitur, hyænum dicunt, præditum illa potestate, ut, cujus hominis fuerit linguæ subditus, prædicat futura. Verum hyæna quodcumque animal ter lustraverit, movere se non potest: quapropter magicam scientiam inesse ei pronuntiaverunt.

In Æthiopiæ parte coit cum leæna, unde nascitur monstrum: crocottæ nomen est. Voces hominum et ipsa pariter affectat. Nunquam cohibet aciem orbium, sed in obtutu sine nictatione contendit. In ore gingiva nulla, dens unus atque perpetuus, qui, ut nunquam retundatur, naturaliter capsularum modo clauditur.

Inter ea, quæ dicunt herbatica, eadem Africa onagros habet, in quo genere singuli imperitant gregibus feminarum. Anulo s libidinis suæ metuunt: inde est, quod gravidas suas servant, ut expositos mares, si qua facultas fuerit, truncatos mordicus privent testibus. Quod caventes feminæ, in secessibus partus occultunt.

Africa serpentibus adeo facunda est, ut mali hujus merito illi potissimum palma detur. Cerastæ præferunt quadrigemina cornicula, quorum intentatione, veluti esca inlice, sollicitas aves perimunt: nam reliqua corporis de industria arenis tegunt, nec ullum indicium sui præbent, nisi ex ea parte, quæ invitatis dolo pastibus necem præpetum aucupetur. Amphisbæna consurgit in caput geminum: quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte, qua cauda: quæ causa efficit, ut capite utrinque secus nitibundo serpat tractibus circulatis. Jaculi arbores subeunt, e quibus vi maxima turbinati, penetrant animal, quodcumque obvium fortuna fecerit. Scytale tanta præfulget tergi varietate, ut notarum gratia videntes retardet, et quoniam reptando pigrior est, quos assequi non quit, miraculo sui capiat stupentes. In hoc tamen squamarum nitore hiemales exuvias prima ponit. Plures diversæque aspidum species, verum dispares effectus ad nocendum: dipsas siti interficit, hypnale, quod somno necat, teste etiam Cleopatra, emitur ad mortem. Aliarum virus, quoniam medelas admittit, minus famæ meretur. Hæmorrhoids morsu sanguinem elicit, et dissolutis venarum commerciis, quidquid animæ est, evocat per cruorem. Prester quem percusseri, distenditur, enormique corpulentia necatur extuberatus. Ictus sepium putredo sequitur. Sunt et hammodytæ, est et cenchris, elephantia, chersydri, chamædracontes. Postremo quantus nominum, tantus mortium numerus. Nam scorpiones, scinci, lacertique vermibus, non serpentibus adscribuntur. Monstra hæc si bibant, clementius feriunt. Habent affectus: non temere nisi conjuges evagantur: capto altero, vel occiso, uter superfuerit, efferatur. Subtiliora sunt capita feminis, alvi tumidiores, pestis nocentior. Masculus æqualiter teres est, sublimior etiam mitiorque. Igitur anguibus universis hebes visus est. Raro in adversum contuentur: nec frustra, quum oculos non in fronte habeant, sed in temporibus, adeo, ut citius audiant, quam aspiciant.

De gemma heliotropio inter Æthiopiam, Africam, Cyprum certamen fuit, quænam mitteret generis hujus eminentissimam: deprehensumque est documentis plurimis Æthiopicam aut Libycam, palmam tenere. Viridi colore est non ita acuto, sed nubilo magis et presso, stellis puniceis superspersa. Causa nominis de effectu lapidis est et potestate. Dejecta in labris æneis, radios solis mutat sanguineo repercussu, extraque aquam splendorem æris abjicit, et avertit. Etiam illud posse dicitur, ut herba ejusdem quod est nominis mixta, et præcantationibus legitimis consecrata, eum a quocumque gestabitur, subtrahat visibus obviorum.

Inter Syrtes, quamvis terra pergentibus, iter sideribus destinatur; nec aliter cursus patescit: nam putris soli faciem aura mutat, et minimo licet vento, tantam diversitatem flatus efficit, ut subinde perversis sitibus locorum, nulla indicia agnitioni relinquuntur: quum modo quæ fuerant tumulis ardua, in valles residunt: modo quæ vallibus pressa, cûtu pulveris aggerantur. Ita etiam continens naturam maris sui patitur: nec interest, ubi potius sint procellæ, quum ad exitium vianantium elementis congruentibus, in terris flabra sæviant, in mari terræ. Utræque Syrtes ducentis quinquaginta millibus passuum separantur. Aliquanto clementior, quæ minor est. Cn. denique Servilio, C. Sempronio consulibus, inter hæc vadosa classem Romanam impune accipimus perfretasse. In hoc sinu Meninx insula post Minturnenses paludes C. Mario fuit latebra.

Supra Garamantas Psylli fuerunt, contra noxium virus muniti incredibili corporis firmitate. Soli morsibus anguium non interibant, et quamvis dente letali appetiti, incorrupta durabant sanitate. Recens etiam editos serpentibus offerebant: si essent partus adulteri, matrum crimina plectebantur interitu parvulorum; si pudici, probos ortus a morte paterni sanguinis privilegium tuebatur. Sic originis fidem probabant venenis judicantibus. Sed hæc gens interivit, a Nasamonibus capta; neque quidquam aliud, præter opinionem, de vestigio nominis sui Psylli reliquerunt.

Nasamonitem lapidem Nasamones dant, sanguineum universum, nigris venulis adumbratum. In intimo recessu Syrtis majoris, circa Philænorum aras, Lotophagos fuisse discimus, nec incertum est. A Philænorum aris non procul palus est, quam Triton amnis influit, ubi speculatam se artium deam crediderunt.

Major Syrtis ostentat oppidum, Cyrenas vocant, quod Battus Lacedæmonius olympiade quinta et quadragesima, rege Martio res Romanas tenente, anno post Trojam captam quingentesimo octogesimo sexto condidit: quæ domus Callimacho pútæ fuit patria. Inter hoc oppidum et templum Hammonis, millia passuum quadringenta sunt. Templo fons proximat Soli sacer, qui humoris nexibus humum favillaticam stringit, et in cespitem solidat. In qua gleba non sine miraculo lucus viret, undique secus agris arentibus.

Illic et lapis legitur, Hammonis vocant cornum nam ita tortuosus est, et inflexus, ut effigiem reddat cornus arietini. Fulgore aureo est. Prædivina somnia repræsentare dicitur subjectus capiti incubantium. Et arbor est melopos nomine, ex qua profluit lentus humor, quem a loco hammoniacum nominamus.

Apud Cyrenenses præte rea sirpe gignitur, odoratis radicibus, virgulto herbido magis, quam arbusto: cujus e culmo exsudat stato tempore pingue roscidum, idque pascentium hircorum inhæret et barbulis: ubi quum arefactum inolevit guttis stiriacis, legitur ad usum mensarum, vel medelis. Dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde usu derivante laser nominatum. Quæ germina initio barbaricæ impressionis vastatis agris, postea ob intolerandam vertigalis nimietatem, ferme penitus ipsi accolæ eruerunt.

Cyrenis ab læva Africa est, ab dextra Ægyptus, a fronte sævum et importuosum mare, a tergo barbarorum variæ nationes, et solitudo inculta, squalens et inaccessa, quæ basiliscum creat, malum in terris singulare.

Serpens est pænne ad semipedem longitudinis, alba quasi mitrula lineatus caput, nec hominis tantum vel aliorum animantium exitiis datus, sed terræ quoque ipsius, quam polluit et exurit, ubicumque ferale sortitur receptaculum. Denique exstinguit herbas, necat arbores, ipsas etiam corrumpit auras, ita ut æra nulla alitum impune transvolet, infectum spiritu pestilenti. Quum movetur, media corporis parte serpit, media arduus est, et excelsus. Sibilum ejus etiam alii serpentes perhorrescunt: et quum acceperunt, fugam quæque, quoquo potest, properant. Quidquid morsu ejus occiderit, non depascitur fera, non atrectat ales. Mustelis tantum vincitur, quas illinc homines inferciunt cavernis, in quibus delitescit. Vis tamen ne defuncto quidem deest. Denique basilisci reliquias amplo sestertio Pergameni comparaverunt. Ut ædem Apellis manu insignem, nec aranæ intexerit, nec alites involarent, cadaver ejus reticulo aureo suspensum ibidem locarunt.

Circa extimum Syrtium cornum Berenicen civitatem alluit Lethon amnis, inferna, ut putant, exundatione prorumpens, et apud pristinos vates latice memoratus oblivionis. Hanc Berenicen

Berenice munivit, quæ Ptolemæo tertio fuit nupta, et in majori Syrti locavit.

Omne autem latifundium, quod inter Ægyptum, Æthiopiam, Libyamque diffunditur, quacumque lucis opacum est, varium implevit simiarum genus. Nec quisquam offensus nomine, cognitionem gravetur. Enimvero pretium operæ est, nihil omittere, in quo naturæ spectanda sit providentia.

Plebes simiarum in his est, quas passim videmus, non sine ingenio æmulandi; quo facilius, in manus veniunt: nam dum avidè venantium gestus affectant, relicta consulto visci unguilla, quod mendacio factum vident, oculos suos oblinunt; ita visu obducto pronum est eas corripere. Exsultant nova luna, tristes sunt cornuto et cavo sidere. Immoderate fûtus amant, adeo ut catulos facilius amittant quos impendio diligunt, et ante se gestant, quoniam neglecti ponte matrem semper hærent. Cercopitheci caudas habent. Hæc sola discretio est inter prius dictas. Cynocephali et ipsi sunt e numero simiarum, in Æthiopiæ parte frequentissimi: violenti ad saltum, feri morsu, nunquam ita mansueti, ut non sint magis rabidi. Inter simias habentur et sphinges, villosæ comis, mammis prominulis ac profundis, dociles ad feritatis oblivionem. Sunt et quas vocant satyros, facie admodum grata, gesticulatis motibus inquietæ. Callithriches toto pæne aspectu a ceteris differunt: in facie barba est, lata cauda. Has capere non est arduum, sed proferre rarum: neque enim vivunt in altero, quam in Æthiopiæ co, hoc est suo cælo.

XXIX. Gens Amantum et Asbystarum.

Inter Nasamonas, et Troglodytas gens Amantum est, quæ salibus domos exstruunt: quos in modum cautium e montibus excitatos, ad usum ædium cæmentitiis neclunt struicibus. Tanta ibi hujusce venæ copia est, ut tecta faciant e salinis. Hi sunt Amantes, qui commercium cum Troglodytis habent carbunculi gemmæ. Citra Amantes propiores Nasamonibus Asbystæ lasere vivunt Hoc aguntur, hoc illis dulce est.

XXX. Garamantum fons, et iter Garamanticum. Item pecora Garamantica, et natura insulæ Gaulús.

Garamanticum oppidum est Debris fonte miro: qui denique alternis vicibus die frigeat, nocte efferveat, ac per eadem venarum commercia, interdum ignito vapore æstuet, interdum glaciali algore inhorrescat. Incredibile memoratu, ut in articulo temporis natura tam dissonam sui faciat varietatem! Idque qui percontari velit, tenebris inesse fluori illi æternam facem credat; qui rimetur die brumales scatebras, nunquam aliud æstimet, quam perpetuo rigere. Unde non immerito per gentes Debris incluta est, cujus aqua; ex cûlesti vertigine mutant qualitatem, quamvis contraversa siderum disciplina: nam quum mundum a calore vesper temperet, ab occasu incipit ita incalescere, ut ni tactu abstinenceas, noxium sit contigisse: rursus quum ortus solis inclaruit, et radiis fervefacta sint omnia, sic glaciales evomit scaturigines, ut fluorem suum prohibeat hauriri. Quis ergo non stupeat fontem, qui friget calore, calescit frigore! Garamanticæ regionis Garama caput est, ad quam iter diu inextricabile fuit, et invium: nam latrones puteos arenis operiebant, ut temporaria fraude subductis aquis, infame siti iter submoveret accessus viantium. Sed Vespasiano principe, bello, quod cum åensibus gestum est, difficultas hæc dissoluta est, compendio spatii brevioris reperto. Garamantas Cornelius Balbus subegit, et primus ex hac victoria triumphavit. Primus sane de externis, utpote Gadibus genitus, accessit ad gloriam nominis triumphalis.

Armenta gentis istius obliquis cervicibus pabulantur: nam si recta ad pastum ora dirigant, officiunt prona ad humum cornua et obnixa.

Ex parte, qua Cercina est, accepimus Gaulún insulam, in qua serpens neque nascitur, neque vivit

insecta: propterea jactus ex ea quocumque gentium pulvis, arcet angues; scorpiones superjactus illico perimit.

XXXI. Æthiopes, et in eorum locis ac gentibus mira, de draconibus, de dracontia lapide, de camelopardalo, de cephis, de rhinocerote, de catoblepa, de formicis Æthiopi cis, de Lycæone, de parandro, de lupis Æthiopi cis, de hystrice, de ave pegaso. de ave tragopane, de hyacintho lapide, de chrysopasto lapide, de lapide hæmatite.

Æthiopes, et gentes Atlanticæ, Nigri flumine dividuntur, quem patrem putant Nili. Sic papyro viret, sic calamo præteritur, animalia eadem edit, isdem temporibus exundat, intra ripas tunc quoque redit, quum contentus est alveo suo Nilus. Garamantici Æthiopes matrimonia privatim nesciunt, sed vulgo omnibus in venerem licet. Inde est, quod filios matres tantum recognoscunt; paterni nominis nulla reverentia est. Quis enim verum patrem noverit in hac luxuria incesti lascivientis? Eapropter Garamantici Æthiopes inter omnes populos degeneres habentur: nec immerito, qui afflictæ disciplina castitatis, successionis notitiam ritu improbo perdiderunt.

Nomen Æthiopum late patet. In parte Africana, qua Meroen videt Libya, plurimæ eorum sunt et variæ nationes. Harum e numero Nomades cynocephalorum lacte vivunt. Syrbotæ longi sunt ad pedes duodecim. Azachæi captos venatibus elephantos devorant. Apud Psambares nulla est aurita quadrupes, ne elephantum quidem. His proximi summam regiæ potestatis cani tradunt: de cujus motibus, quidnam imperitet, augurantur. Maritimos Æthiops quaternos oculos dicunt habere; sed fides alia est, illa denique, quod et vident plurimum, et manifestissime destinant jactus sagittarum. Occidentem versus Agriophagi tenent, qui solas pantherarum et leonum carnes edunt, rege præditi, cujus in fronte oculus unus est. Sunt et Pamphagi, quibus esca est quidquid mandi potest, et omnia fortuito gignentia. Sunt et Anthropophagi, quorum mores vocamen sonat. Cynomolgos aiunt habere caninos rictus, et prominula ora. Artabatitæ proni, atque quadrupedes, nec secus, ac feræ, sine sedibus evagantur. Confines Mauritaniam certo tempore locustas terrestres legunt, duratasque salsugine in præsidium vitæ solas habent: sed ex illis quadragesimum ævi annum nullus supergreditur. Ab Oceano æstu ad Meroen, quam insulam amplexu primo Nilus facit, millia passuum sunt sexcenta viginti.

Ultra Meroen super exortus solis Macrobiani Æthiopes vocantur: dimidio enim eorum protentior, quam nostra vita est. Hi Macrobiani justitiam colunt, amant æquitatem, plurimum valent robore, præcipua decent pulchritudine, ornantur ære, auro vincula faciunt noxiorum. Locus apud eos est ΝΗΪΟΥ τράπεζα, opiparis epulis semper refertus, quibus indiscretim omnes vescuntur: nam et divinitus eas augeri ferunt. Est et ibidem lacus, quo perfusa corpora velut olivo nitescunt. Ex hoc lacu potus saluberrimus. Sane adeo liquidus est, ut ne caducas quidem vehat frondes, sed illico folia lapsa ad fundum demittat laticis tenuitate. Ultra hos deserta: inhumanæque solitudines ad usque Arabicos sinus. Deinde in ultimis Orientis monstrosæ gentium facies. Aliæ sine naribus, æquali totius oris planitie, informes habent vultus. Aliis concreta ora sunt, modico tantum foramine calamis avenarum pastus hauriunt. Nonnullæ linguis carent, in vicem sermonis utentes nutibus motibusque. Quædam ex istis nationibus ante Ptolemæum Lathyrum regem Ægypti, incognitum habuerunt ignis usum. Æthiopia omnis ab oriente hiberno ad occidentem hibernum tenet. Quidquid ejus sub meridiano cardine lucis nitet, qui maxime virent hieme. A meridiana parte mons editus mari imminet, ingenuo igne per æternum fervidus, et inquiete jugis flagrantibus: inter quæ incendia jugis æstus, draconum magna copia est.

Porro veris draconibus ora nulla sunt ad morsum dehiscentia, sed arctæ fistulæ, per quas et trahunt spiritus, et linguas exserunt: quippe non in dentibus vim, sed in caudis habent, et verbere potius,

quam rictu nocent.

Exciditur e cerebris draconum dracontias lapis, sed lapis non est, nisi detrabatur viventibus: nam si obeat prius serpens, cum anima simul evanescit, duritie soluta. Usu ejus orientis reges præcipue gloriantur, quanquam nullum lenocinium artis admittat soliditate, et quidquid in eo nobile est, non manus faciunt, nec alterius quam naturæ candor sit, quo reluceat. Auctor Sotacus gemmam hanc etiam visam sibi scribit, et, quibus intercipiatur modis, edocet. Præstantissimi audacia viri explorant anguium foveas, et receptus: inde præstola ti ad pastum exeuntes, præerectique percitis cursibus, objiciunt gramina medicata, quantum potest ad incitandum soporem: ita somno obsopitis, e capitibus exsecant lapides, et de manubiis præcipitis ausi, prædam revehunt temeritatis.

Quæ locorum Æthiopes tenent, feris plena sunt, e quibus quam nabun vocant, nos camelopardalim dicimus, collo equi similem, pedibus bubulis, capite camelino, nitore rutilo, albis maculis superspersa. Hoc animal Romæ Circensibus dictatoris Cæsaris primum publicatum.

Iisdem ferme temporibus illinc exhibita monstra sunt, cepos appellant, quorum posteriores pedes crure, et vestigio humanos artus mentiuntur; priores hominum manus referunt. Quæ tamen a nostris non amplius, quam semel visa sunt.

Ante ludos Cneii Pompeii rhinocerotem Romana spectacula nesciebant: cui bestię color huxeus, in naribus cornu unicum et repandum, quod subinde attritum cautibus in mucronem excitat, eoque adversus elephantos præliatur, par ipsis longitudine, brevior cruribus, naturaliter alvum petens, quam solam intelligit ictibus suis perviam.

Juxta Nigrim fluvium catoblepas nascitur modica atque iners bestia, caput prægrave ægre ferens, aspectu pestilenti: nam qui in oculos ejus offenderint, protinus vita exeunt.

Formicæ ibi ad formam canis maximi, arenas aureas pedibus eruunt, quos leoninos habent: qua, custodiunt, ne quis auferat, captantesque ad necem persequuntur.

Eadem Æthiopia mittit lycaonem. Lupus est cervicem jubatus, et. tot modis varius, ut nullum illi colorem dicant abesse.

Mittit et tarandum, boum magnitudine, bisulco vestigio, ramosis cornibus, capite cervino, ursino colore et pariter villo profundo. Hunc tarandum affirmant habitum metu vertere, et quum delitescat, fieri assimilem cuicumque rei proximaverit, sive illa saxo alba sit, seu fructo virens, sive quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes; sed et polypus, et chamæleon glabra sunt, ut sit pronius cutis lævitatem proximanti æmulari: in hoc novum est ac singulare, hirsutiam pili colorum vices facere. Hinc evenit ut difficulter capi possit.

Æthiopi cis lupis proprium est, quod in saliendo ita nisus habent alitis, ut non magis proficiant cursu, quam meatu: homines tamen nunquam impetunt. Bruma comati sunt, æstate nudi: thoas vocant.

Hystrix quoque inde loci frequentissima, erinaciis similis, spinis tergum hispida, quas plerumque laxatas jaculatione emittit voluntaria, ut assiduis aculeorum nimbis canes vulneret ingruentes.

Illius cūli ales est pegasus: et hæc ales equinum nihil præter aures habet. Tragopan quoque avis major aquilis, cornibus arietinis proferens armatum caput.

Ethiopes legunt cinnamum. Id fructum situ brevi nascitur, remo humili et depresso, nunquam ultra duas ulnas altitudinis: quod gracilius provenit, eximium magis ducitur: quod in crassitudinem extuberatur, despectui est. Verum legitur per sacerdotes hostiis prius cæsis: quæ quum litaverunt, observatur, ut messis nec ortum solis anticipet, nec egrediatur occasum. Quisquis principatum tenet, sarmentorum acervos hasta dividit, quæ sacrata est in hoc ministerium: atque ita portio manipulorum soli dicatur: quæ si juste divisa est, sponte incenditur.

Inter ea, quæ diximus, nitore cæruleo hyacinthus invenitur, lapis pretiosus, si quidem inculpabilis inveniatur: est enim vitis non parce obnoxius: nam plerumque aut violaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicantius in aquaticum eliquescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore fuco sit obtusior, nec propensa perspicuitate detectior, sed ex utroque temperamento lucis et purpuræ fucatum suaviter florem trahat. Hic est, qui sentit auras, et cum cūlo facit; nec æqualiter rutilat, quum aut nubilosus est, aut serenus dies. Præterea in os missus magis friget. Scalpturis certe minime accommodatus, ut qui attritum respuat; nec tamen penitus invictus est: nam adamante scribitur et notatur.

Ubi hyacinthus, ibi et chrysopastus apparet: quem lapidem lux celat, produnt tenebræ. Hæc enim est in illo diversitas, ut nocte igneus sit, die pallidus.

Ex ipso solo sumimus hæm atitem rubore sanguineo: ac propterea hæm atitem vocatum.

XXXII. De intimis gentibus Libyæ, de lapide hexecontalitho.

Quod ab Atlante ad usque Canopitanum ostium panditur, ubi Libyæ finis est, et Ægyptium limen, dictum a Canopo Menelai gubernatore ibi sepulto in ea insula, quæ ostium Nili facit, gentes tenent dissonæ, quæ in aviæ solitudinis secretum recesserunt. Ex his Atlantes ab humano ritu prorsus exsulant. Nulli proprium vocabulum, nulli speciale nomen. Diris solis ortus excipiunt, diris occasus prosequuntur, ustique undique torrentis plagæ sidere, oderunt deum lucis. Affirmant eos somnia non videre, et abstinere penitus ab animalibus universis. Troglodytæ specus excavant, illis teguntur. Nullus ibi habendi amor: a divitiis paupertate se abdicaverunt voluntaria.

Tantum lapide uno gloriantur, quem hexecontalithon nominamus, tam diversis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur.

Homines isti carnibus vivunt serpentium; ignarique sermonis, stridunt potius, quam loquuntur. Augylæ vero solos colunt inferos. Feminas suas primis noctibus nuptiarum adulteriis cogunt patere: mox ad perpetuam pudicitiam legibus stringunt severissimis. Gamphasantes abstinere pruliis, fugiunt commercia, nulli se externo misceri sinunt. Blemmyas credunt truncos nasci parte, qua caput est, os tamen et oculos habere in pectore. Satyri de hominibus nihil aliud præferunt, quam figuram. Ægipanes hoc sunt, quod pingi videmus. Himantopodes fluxis nisibus crurum repunt potius, quam incedunt, et pergendi usum lapsu magis destinant, quam ingressu. Pharusii quum Herculi ad Hesperidas pergenti forent comites, itineris tædio hic resederunt. Hactenus Libya.

XXXIII. Ægyptus. In ea de origine et natura Nili, de tauro Apide de crocodilo, de scinco, de hippopotamo, de ave ibide, et serpentibus Arabicis, de ficu Agyptia, de palma Ægyptia, de disciplina Ægyptiorum, et urbibus inclytis.

Ægyptus ad meridiem introrsus recedit, quoad præterant Æthiopes a tergo. Inferiorem ejus partem

Nilus circumfluit, qui scissus a loco, cui Delta nomen est, ad insulæ faciem spatia amplectitur interamna, et incerto pæne fonte decurrens proditur, ut loquemur. Originem habet a monte inferioris Mauritanix, qui Oceano propinquat. Hoc affirmant Punici libri; hoc Jubam regem accepimus tradidisse. Igitur protinus lacum efficit, quem Nilidem dicunt.

Nilum autem jam inde conjiciunt, quod hoc stagnum in herbis, piscibus, belluis nihil minus procreet, quam in Nilo videmus; ac si quando Mauritania, unde origo ejus est, aut nivibus densioribus, aut imbris largioribus irrigatur, incrementa exundationis in Ægypto augentur. Sed effusus hoc lacu arenis sorbetur, et cuniculis cæcis absconditur; deinde in Cæsariensis pede prorumpens amplior, eadem indicia præfert, quæ in exortu notavimus: rursusque subsidit, nec se prius reddit, quam post intervalla itineris extenti contingat Æthiops. Ubi exit, Nigrim facit fluvium, quem supra diximus terminum esse limitis Africani. Astapum eum indigenæ vocant, scilicet aquam e tenebris profluentem. Multas magnasque ambit insulas: quarum pleræque sunt tam diffusæ et vastæ magnitudinis, ut vix eas dierum quinque cursu prætermeet, quamvis concitus ibi feratur. Nobilissima eorum est Meroe, circum quam divisus dextero alveo Astosapes, lævo Astabores nominatur. Tunc quoque emensus magna longinqua, quum primum occurrentibus scopulis asperatur, tantis agminibus extollitur inter objecta rupium, ut ruere potius, quam manare credatur: demumque a cataracte ultimo tutus est: ita enim quædam claustra ejus Ægyptii nuncupant. Relicto tamen hoc pone se nomine, quo Nigris vocatur, mox inoffensus meat. Septem ostiis conditur, in meridiem versus excipitur Ægyptio mari. Ignari siderum, vel locorum, varias de excessibus ejus causas dederunt. Alii affirmant etesias nubium densitatem illo cogere, unde amnis hic auspicatur, ipsumque fontem humore supero saginatum, tantam inundationis habere substantiam, quantum pabuli ad liquorem nubila subministraverint. Ferunt alii, quod ventorum flatibus repercussus, quum fluorem solitæ velocitatis non queat promovere, aquis in arcto luctantibus intumescat: et quanto jam impensius contraversi spiritus repugnaverint, tanto excelsius sublimari in altitudinis vertices repercussam celeritatem; quando nec solitus extenuet cursus alveum, et stipato jam flumine, venis originalibus torrentium pondera superveniant: ita concurrente violentia hinc urgentis elementi, hinc resistentis, undis exsultantibus molem colligi, quæ excessus facit. Nonnulli affirmant fontem ejus, qui Phialus vocatur, siderum motibus excitari, extractumque radiis candentibus cûlesti igne suspendi, non tamen sine certa legis disciplina, hoc est lunis cûptantibus. Verum omnem abscessus originem de sole concipi, primosque fieri excessus tumoris, quum, per Cancrum sol vehatur: postmodum triginta ejus partibus evolutis, ubi ingressus Leonem, ortus Sirios excitavit, propulso omni fluore tantam vim amnis erumpere. Quod tempus sacerdotes natalem mundi judicarunt, id est inter tertium decimum kalendas augustas, et undecimum. Deinde revocari exitus universos, quum in Virginem transeat, penitusque intra ripas suas capere, quum Libram sit ingressus. Hoc etiam addunt, pariter eum nocere, sive abundantius exæstuet, sive parcius: quandoquidem exiguitas minimum apportet fecunditatis, propensior copia diuturno humore culturam moretur. Maximos deinde ejus exitus cubitis duodeviginti consurgere, justissimos sedecim temperari: nec in quindecim abesse proventus, sed quidquid intra sit, famem facere. Dant illi etiam hoc majestatis, ut portendat futura, quandoquidem Pharsalico bello non fuerit egressus quinque ulnas. Jam illud palam est, solum illum ex annibus universis nullas exspirare auras. Ditionis Ægyptiæ esse incipit a Syene, in qua fines Æthiopum; et inde usque dum mari intimatur, Nili nomen tenet.

Inter omnia, quæ Ægyptus habet digna memoratu, præcipue bovem mirantur: Apim vocant. Hunc ad instar colunt numinis, insignem notæ albæ macula, quæ dextero ejus lateri ingenita, corniculantis lunæ refert faciem. Statu ævi spatium est, quod ut affuit, profundo sacri fontis immersus necatur, ne diem longius trahat., quam licebit. Mox alter, nec sine publico luctu, requiritur, quem repertum centum antistites Memphim prosequuntur, ut incipiat, sacris ibi initiatus, sacer fieri. Delubra, quibus succedit aut incubat, mystice thalamos nominant. Dat omnia manifestantia de futuris: illud

maximum, si de consulentium manu cibum capiat. Denique aversatus Germanici Cæsaris dexteram, prodidit ingruentia, nec multo post Cæsar exstinctus est. Pueri Apim gregatim sequuntur, et repente velut lymphatici ventura præcunant. Bos illi ostenditur femina in anno semel, et ipsa non absque certis insignibus, quæ atque inventa et oblata est, eadem die neci datur. Apis natalem Memphi celebrant jactu aureæ pateræ, quam projiciunt in Nili statum gurgitem. Hæc solemnitas per septem dies agitur: quibus diebus cum sacerdotibus quasdam crocodili inducias habent, nec attrectant lavantes. Verum octavo die cæremoniis jam peractis, velut reddita sæviendi licentia, solitam resumunt atrocitatem.

Crocodilus malum quadrupes et in terra, et in flumine pariter valet, linguam non habet, maxillam movet superiorem; morsus ejus horribili tenacitate conveniunt, stipante se pectinatim serie dentium. Plerumque ad viginti ulnas magnitudinis evalescit. Qualia anseres edit ova. Metatur locum nido naturali providentia, nec alibi fûtus premit, quam quo procreantis Nili aquæ non possint pervenire. In partu fovendo mas et femina vices servant. Præter hiatum oris, armatus est etiam unguium immanitate. Noctibus in aqua degit, per diem humi acquiescit. Circumdatur maxima cutis firmitate, in tantum, ut ictus quovis tormento adacto tergo repercutiat. Trochilos avis parvula: ea redivias escarum dum affectat, os belluæ hujusce, paulatim scalpit, et sensim scalpurrigine blandiente aditum sibi in usque fauces facit. quod ichneumon conspicatus, penetrat belluam, populatisque vitalibus, erosa exit alvo.

Sunt delphines in Nilo, quorum dorsa serratas habent cristas. Hi delphines crocodilos studio eliciunt ad natandum, demersique astu fraudulento tenera ventrium subternatantes secant, et interimunt. Præterea habitant in insula Nili homines forma perexigui, sed audacia usque eo perdit, ut crocodilis se offerant obvios: nam hæc monstra fugientes insequuntur, formidant resistentes. Ergo capiuntur, subactique etiam intra aquas suas serviunt, et perdomiti metu ita obsequuntur, ut immemores atrocitatis, victores suos inequitantes dorso vehant. Hanc ergo insulam, et hanc gentem ubicumque indicio odoris persenserint, procul fugiunt. In aqua obtusius vident, in terra acutissime. Hieme nullum cibum capiunt, quin etiam quatuor menses a cûptu brumæ inedia exigunt.

Scinci quoque circa Nilum frequentissimi, crocodilis quidem similes; sed forma modica, et angusta, verum ad opem salutarem non qualibet necessarii: medentes quippe ex ipsis pocula inficiunt, quibus et stupor nervorum excitetur, et veneni vis exigatur.

Hippopotamus in eodem flumine ac solo nascitur, equino dorso et juba et hinnitu, rostro resimo, ungulis bifidis, aprugineis dentibus, cauda tortuosa. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit aversus astu doloso, ut fallente vestigio revertenti nullæ insidiæ præparentur. Idem quum distenditur nimia satietate, arundines recens cæsas petit, per quas tamdiu obversatur, quoad stirpium acuta pedes vulnerent, ut profluvio sanguinis levetur sagina: plagam deinde cûno oblinat, usque dum vulnus conducatur in cicatricem. Hippopotamos et crocodilos primus Romam Marcus Scaurus invexit.

Circa easdem ripas ales est ibis. Ea serpentium populatur ova, gratissimamque ex his escam nidis suis defert. Sic rarescunt proventus fûtuorum noxiorum. Nec tamen aves istæ tantum intra fines Ægyptios prosunt: nam quacumque Arabicæ paludes pennatorum anguium mittunt examina, quorum tam citum virus, ut morsum ante morsum quam dolor insequatur; sagacitate qua ad hoc valent, aves excitatæ, in procinctum eunt universæ, et prius quem terminos proprios externum malum vastet, in ære occurrant catervis pestilentibus: ibi agmen devorant universum: quo merito sacræ sunt, et illæ æ. Ore pariunt. Nigras solum Pelusium mittit, reliqua pars candidas.

De arboribus, quas sola fert Aegyptus, præcipua est ficus Aegyptia, foliis moro comparanda, poma non ramis tantum gestitans, sed et caudice, usque adeo fecunditati suæ angusta est. Uno anno septies fructum sufficit: unde pomum si decerpseris, alterum sine mora protuberat. Materies ejus in aquam missa subsidit; deinde quum diu desederit in liquore, levior facta sustollitur; et versa vice, quod natura in alio ligni genere non recipit, fit humore sicca.

Palma quoque Aegyptia dicenda res est, proprie adipsos vocatur, ut dici oportuit eam, quæ gustata arcet sitim. Odor ei idem, qui et malis cydoniis; sed demum sitim sedat, si prius quam maturuerit, decerpatur: nam si matura sumatur, sensum intercipit, gressum præpedit, linguam retardat, obsessisque officiis mentis et corporis, vitium facit ebrietatis.

Aegyptium limitem, qua ad Diacecaumenem tendit, incolunt populi, qui momentum, quo reparari mundum ad motus ferunt annuos, hoc studio deprehendunt. Eligitur sacer lucus, in quo conseptant animalia diversissimi generis. Ea, ubi ad statum modum cūlestis pervenit disciplina, sensus suos significationibus produnt, quibus possunt: alia ululant, alia mugiunt, quædam stridunt, quædam rudunt, nonnulla simul confugiunt ad volutabra. Hoc argumentum illis est magistrum ad indicium temporis deprehendendi. Idem populi ferunt a primis sibi gentis suæ avis traditum, ubi nunc occasus est, quondam ibi ortus solis fuisse.

Inter Aegyptias urbes numero portarum Thebæ nobiles, ad quas commercia Arabes Indique subvehunt: hinc regio Thebaica. Abydos et ipsa nobilis, olim Memnonis regia, nunc Osiridis fano exulta. Alexandriam et operis ipsius magnitudo, et auctor Macedo nobilitant: quam metatus Dinocrates architecton alterum a conditore in memoria locum detinet. Condita autem Alexandria est duodecima centesimaque olympiade, L. Papyrio Spurio Spurii filio, C. Pútilio Caii filio, consulibus Romanis, haud longe ab ostio fluminis Nili, quod Heracleoticon alii, alii Canopicon appellant. Est et Pharos, colonia a Cæsare dictatore deducta, de qua facibus accensis nocturna dirigitur navigatio: nam Alexandria insidioso accessu aditur, fallacibus vadis, cæo mari, tribusque tantum canalibus admittit navigantes, Tegano, Posideo, Tauro. Hinc igitur in portibus machinas ad prælucendi ministerium fabricatas pharos dicunt. Pyramides turres sunt in Aegypto fastigatæ ultra excelsitatem omnem, quæ fieri manu possit: itaque mensuram umbrarum egressæ nullas habent umbras. Nunc ab Aegypto provehamus stilum.

XXXIV. Arabia. In ea mira, de fontibus, de moribus et habitu populorum, de Eulæo flumine, de thure, myrrha, de cinnamo, de phúnice ave, de cinnamolgis avibus, de gemma sardonyche, de lapide molochite, de iride, de andradamante lapide, de pæderote lapide, de gemma Arabica.

Ultra Pelusiacum ostium Arabia est, ad Rubrum pertinens mare, quod Erythræum ab Erythra rege Persei et Andromedæ filio, non solum a colore appellatum. Varro dicit, qui affirmat, in litore maris istius fontem esse, quem si oves biberint, mutant vellerum qualitatem, et antea candidæ amittant quod fuerint usque ad haustum, ac furvo postmodum nigrescant colore. Rubri autem maris Arsinoe oppidum.

Verum hæc Arabia procedit ad usque illam odoriferam et divitem terram, quam Catabani et Scenitæ tenent Arabes, nobiles monte Casio: qui Scenitæ causam nominis inde ducunt, quod tentoriis succedunt, nec alias domos habent; ipsa autem tentoria cilicina sunt: ita nuncupant velamenta caprarum pilis texta. Præterea suillis carnibus prorsus abstinent. Sane hoc animalis genus, si invectum illo fuerit, moritur illico. Hanc Arabiam Græci Eudæmonem, nostri Beatam nominaverunt. Habitatur colle manu facto inter flumen Tigrim, et flumen Eulæum, quod ortum a Medis tam poro fluore inclytum est, ut omnes inde reges non alias quam ejus aquas bibant.

Eudæmonem non frustra cognominatam hinc capessas, quod præter odores, quos creat plurimos, sola thus mittit, nec tamen universa: nam in medio ejus sunt Atramitæ, pagus Sabæorum, a quo octo mansionibus regio thurifera disternitur: Arabia appellatur, id est sacra: hoc enim significari interpretantur. Virgulta hæc non sunt publica, sed quod inter barbaros novum, in jus posterorum per successiones transeunt familiarum. Ergo quicumque dominatum istius tenent nemoris, Arabice sacri vocantur. Idem illi quum lucos istos vel metunt vel incidunt, non funeribus intersunt, non congressionibus feminarum polluuntur. Hanc arborem, prius quam penitus fides proderet, alii lentisco, alii terebintho comparabant, usque dum libris, quos Juba rex scripsit ad Cæsarem Augusti filium palam fieret, intorto eam esse vimine, ramis ad aceris qualitatem, amygdalæ modo succum fundere, incidi ortu canis flagrantissimis solibus.

In isdem saltibus myrrha provenit, cujus radices ut vitium rastris proficiunt, ablaqueationibus gaudent. Nudatæ pinguiore fluunt lacryma. Sponte manans pretiosior ex ea sudor est: elicited corticis vulnere, vilior judicatur. Codex in vertiginem flexus, et spinis hispidus; folium crispus licet, olivæ tamen simile; maxima altitudine extollitur ad quinque cubita proceritatis. Arabes sarmentis ejus ignes fovent; quorum fumo satis noxio, nisi odore cremati storacis occurrant, plerumque insanabiles morbos contrahunt.

Apud eosdem nascitur phúnix avis, aquilæ magnitudine, capite honorato in conum plumis exstantibus, cristatis faucibus, circa colla fulgore aureo, postera parte purpureus absque cauda, in qua roseis pennis cæruleus interscribitur nitor. Probatum est, quadraginta et quingentis eum durare annis. Rogos suos struit cinnamis, quos prope Panchaiam concinnat, in Solis urbem strue altaribus superposita. Quum hujus vita magni anni fieri conversionem rata fides est inter auctores; licet plurimi eorum magnum annum non quingentis et quadraginta, sed duodecim millibus, nongentis quinquaginta quatuor annis constare dicant. Plautio itaque Sextio et P. Apronio consulibus, Aegyptum phúnix involavit; captusque anno octingentesimo Urbis conditæ, jussu Claudii principis in comitio publicatus est. Quod gestum, præter censuram, quæ ma net, actis etiam Urbis continetur.

Cinnamolgos perinde Arabiæ avis in excellentissimis lucis textit nidos e fruticibus cinnatmorum; ad quos quoniam non est pervenire propter ramorum altitudinem et fragilitatem, accolæ illas congeries plumbatis petunt jaculis, dejectasque pretiis vendunt amplioribus, quod hoc cinnamum magis, quam alia, mercatores probent. Arabes longe lateque diffusi, diversis moribus vivunt et cultibus. Plurimis crinis intonsus, mitrata capita, pars rasa in cutem barba. Commerciis student, aliena non emunt, vendunt sua: quippe et silvis, et mari divites. Umbræ, quæ nobis dexteræ sunt, illis sinistrae. Pars eorum, quibus asper victus est, angues edunt, nulla vel animi cura vel corporis, ac propterea ophiophagi nominantur.

Ex istius litoris sinu Polycrati regi advecta sardonix gemma, prima in orbe nostro luxuriæ excitavit facem. Nec multum de ea disserendum puto, adeo sardonix in omnium venit conscientiam. Superficies ejus probatur, si meracius rubeat; arguitur, si fuerit fæulentior; medietas circumitur limite candidante; optima est, si nec colorem suum spargat in proximum, nec ipse ex altero mutuetur; reliqua nigro finiuntur. Quod si transluceat, vitio vertitur; si perspicuitatem arceat, proficit ad decorem.

Et molochitem Arabs invenit, virentem crassius quam smaragdus, contra infantum pericula ingenita vi resistantem. Invenit et iridem in mari Rubro, sicut crystallum sexangulatam. Quæ radiis icta solis, rutilo æris repercussu cūlestis arcus ex sese jacit speciem.

Androdamantem iidem legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de adamante nonnihil mutuatum putes. Datum illi nomen ex eo censent, quod animorum calentium mollit impetus, et tumentes refrenat iras.

Paderotem et Arabicam inde sumimus. Arabica aspectu eburnea est, radi abnuit; contra nervorum molestias prodest habentibus. In paderote congruit quidquid eximium est, quadam decoris prærogativa; crystallinum lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea velut e liquido renitente; hac suavitate oculos afficit, visum illicit, detinet intuentes; hac etiam gratia Indis placet. Hoc Arabia sat est; hinc ad Pelusium repatriemus.

XXXV. Regio Ostracina. Joppe oppidum. Andromedæ viucula.

A Pelusio Casius mons est, et delubrum Jovis Casii, atque ita Ostracinæ locus Pompeii Magni sepulcro inclutus. Idumæa inde incipit palmis opima. Deinde Joppe oppidum antiquissimum orbe toto, utpote ante inundationem terrarum conditum, Id oppidum saxum ostendit, quod vinculorum Andromedæ vestigia adhuc retinet; quam expositam belluæ non irritus rumor circumtulit: quippe ossa monstri illius M. Scaurus inter alia miracula in ædilitate sua Romæ publicavit. Annalibus nota res est: mensuræ quoque veracibus libris continentur, scilicet quod costarum longitudo excesserit pedes quadraginta, sublimitas autem elephantis Indicis eminentior fuerit: porro verticuli spinæ ipsius latitudine semipedem sint supergressi.

XXXVI. Judæa. In ea de Asphaltite lacu, de balsamo, de gente Hessenorum.

Judæa illustris est aquis, sed natura non eadem aquarum omnium. Jordanes amnis eximiæ suavitatis. Pancade fonte demissus, regiones præterfluit amúnissimas, mox in Asphaltiten lacum mersus stagno corrumpitur. Qui Asphaltites gignit bitumen, animal non habet, nihil in eum mergi potest: tauri etiam camelique impune ibi fluviant. Est et lacus Genesara extentus passuum sedecim millibus, circumsessus urbibus plurimis, et celebribus, ipse par optimis. Sed lacus Tiberiadis omnibus antepositus, salubris ingenio æstu, et ad sanitatem usu efficaci. Judææ caput fuit Hierosolyma, sed excisa est. Successit Hiericus, et hæc desivit, Artaxerxis bello subacta. Callirrhoe Hierosolymis proxima, fons calore medico probatissimus, et ex ipso aquarum præconio sic vocatus est.

In hac terra balsamum nascitur, quæ silva intra terminos viginti jugerum usque ad victoriam nostram fuit: ac quum Judæa potiti sumus, ita luci illi propagati sunt, ut jam nobis latissimi colles sudent balsama. Similes vitibus stirpes habet, malleolis digeruntur, rastris nitescunt, aqua gaudent, amant amputari, tenacibus foliis sempiterno inumbrantur. Lignum caudicis atrectatum ferro sine mora emoritur: ea propter aut vitro, aut cultellis osseis, sed in solo cortice artificii plaga vulneratur, ex qua eximiæ suavitatis gutta manat. Post lacrymam secundum in pretiis locum poma obtinent, cortex tertium, ultimus honos ligno.

Longo ab Hierosolymis recessu tristis sinus panditur, quem de cúllo tactum testatur humus nigra, et in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrhum, apud quæ pomum quod gignitur, habeat licet specimen maturitatis, mandi tamen non potest: nam fuliginem intrinsecus favillaciam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel levi pressa actu fumum exhalat, et fatiscit in vagum pulverent.

Interiora Judææ, quæ occidentem contuentur, Esseni tenent, qui præditi memorabili disciplina recesserunt a more gentium universarum, majestatis, ut reor, providentia ad hunc morem destinati.

Nulla ibi femina. Venere se penitus abdicarunt. Pecuniam nesciunt. Palmis victitant. Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipse addictus pudicitiae est: ad quem plurimi licet undique gentium properent, nullus admittitur, nisi quem castitatis fides, et innocentiae meritum prosequatur: nam qui reus est vel levis culpae, quamvis summa ope adipisci ingressum velit, divinitus summovetur. Ita per immensum spatium seculorum, incredibile dictu, aeterna gens est, cessantibus puerperiis. Engadda oppidum infra Essenos fuit, sed excisum est. Verum inclytis nemoribus adhuc durat decus, lucisque palmarum eminentissimis nihil vel aëvo vel bello derogatum. Judææ terminus Massada castellum.

XXXVII. De Scythopoli oppido, de monte Casio.

Transeo Damascum, Philadelphiam, Raphianam, Scythopoli primos incolas, et auctorem dabo. Liber pater quum humo nutricem tradidisset, condidit hoc oppidum, ut sepulturæ titulum etiam urbis mûnibus ampliaret. Incolæ deerant; e comitibus suis Scythas delegit, quos ut animi firmaret ad promptam resistendi volentiam, præmium loci nomen dedit.

In Seleucia alter Casius mons est, Antiochiæ propinquus, cujus e vertice vigilia adhuc quarta conspicitur globus solis, et brevi corporis circumactu radiis caliginem dissipantibus, illinc nox, hinc dies cernitur. Talis e Casio specula est, ut lucem prius videas, quam auspicetur dies.

XXXVIII. De fluminibus Tigri et Euphrate. Item de lapidibus zmilanthi, sagda, myrrhite, mithridace, tecolitho, hammochryso, ætite, pyrite, chalazia, echite, dionysia, de glossopetra, gemma solis, crine Veneris, selenite, meconite, myrmecite, chalcophthongo, siderite, phlogite, anthracia, enhydro.

Euphratem fundit Armenia major, ortum supra Zizamam sub radicibus montis, quem Capoten accolæ nominant, Scythis proximum. Hic receptis in se aliquot annibus convalescit, et stipatus convenis aquis, luctatur cum Tauri montis objectu, quem apud Elegeam scindit, resistat licet duodecim millibus passuum latitudine; longisque excursibus dextera Comagenen, Arabiam lævâ relinquit; deinde prælabens plurimas gentes, Babyloniam, quondam Chaldæorum caput, dividit. Mesopotamiam opimat inundationis annuæ excessibus, ad instar Ægyptii annis terras contegens, invecta soli fecunditate, isdem ferme temporibus, quibus Nilus exit, sole scilicet in parte Cancri vicesima constituto; tenuatur quum, jam Leone decurso, ad extima Virginis curricula facit transitum. Quod gnomonici similibus parallelis accidere contendunt, quos pares in terrarum positione æqualitas normalis efficit lineæ. Unde apparet, ista duo flumina ad modulum ejusdem perpendiculari constituta, licet diversis manent plagis, easdem incrementi causas habere.

De Tigri quoque dicere hoc loco par est. In Armeniæ regione caput tollit mire quam lucidum, conspicuo fonte, in loco edito, qui Elegos nominatur. Nec ab exordio statim totus est. Primo pigre fluit, nec cum suo nomine; at quum fines Medorum invectus est, Tigris statim dicitur: ita enim nominant Medi sagittam. Influit in Arethisam lacum omnia pondera sustinentem: cujus pisces nunquam se alveo Tigridis miscent, sicut nec annici pisces in stagnum transeunt Arethisæ, per quem dissimilis colore, volucris meat cursu. Mox, Tauro resistente, in profundum specum mergitur, quem subter labens in altero ejus latere apud Zomadam emicat, ulvas et purgamenta plurima secum trahens; deinde identidem absconditur, rursusque redditur. Adiabenos Arabesque præterfluit; Mesopotamiam amplectitur; annem nobilissimum Choaspem accipit; Euphratem defert in sinum Persicum. Quæ umque Euphratem bibunt gentes, diverso nitent lapide.

Zmilantis in ipso Euphratis alveo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconensis, nisi quod in

medio umbilico lapidis istius glaucum, ut oculi pupula, internitet.

Sagda a Chaldæis usque ad nos fluxit, haud facilis repertu, nisi, ut perhibent, ipsa se capessendam daret: namque ingenita spiritus efficacia supermeantes naves e profundo petit, et carinis ita tenaciter adcorporatur, ut, nisi abrasa parte ligni ægre separetur. Ea sagda apud Chaldæos propter effectus, quos ex ea sciunt, habetur in loco principe, ceteris propter gratiam magis complacet jucundissime virens.

Myrrhites Parthis familiaris est. Hunc si visu ætimes, myrrhæ color est, et non habet, quo afficiat aspectum; si penitus explores, et attritu incites ad calorem, spirat nardi suavitatem. In Perside lapidum tanta copia est, tantaque diversitas, ut longum pæne sit ipsis vocabulis immorari.

Mithridax sole percussa coloribus micat variis.

Tecolithos nucleo olivæ similis, spernitur, quum videtur, sed remediis bonus, vincit aliorum pulchritudinem: solutus quippe et haustus, pulsus calculis, renium dolores ac vesicæ levat.

Hammochrysos, arenis auro intermixtis, nunc bractearum, nunc pulveris habet quadrulas.

Aetites et fulvus est, et tereti positione alterum lapidem intrinsecus cohibens: cujus crepitu sonorus est, quum movetur, quamlibet tinnitum illum non internum scrupulum facere; sed spiritum scientissimi dicant. Hunc ætitem Zoroastres præfert omnibus, maximamque illi tribuit potestatem. Invenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani: in Perside tamen plurimus. Subnexus spem uteri defendit a fluxibus abortivis.

Pyrites fulvus est, tenerique se vehementius non permittit: ac si quando arctiori manu premitur, digitos adurit. Chalazias grandinis et candorem præfert et figuram, duritia robustissima et invicta. Echites vipereas habet maculas. Dionysias fuscus est, rubentibus notis sparsus. Idem si aquæ mixtus coneratur, vinum fragrat, et, quod in illo odore mirificum est, ebrietati resistit. Glossopetra deficientibus lunis cûlo cadit, linguæ similis humanæ, non modicæ, ut magi ferunt, potestatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Solis gemma percandida est ad speciem fulgidi sideris, rutilosque ex se jacet radios. Veneris crinis nitet nigro, internis ductibus ostentans ruforum crinium similitudinem. Selenites translucet fulgore candido melleoque, continens lunæ imaginem, quam juxta cursum astri ipsius perhibent diebus singulis vel minui vel augeri. Meconites papavera exprimit. Myrmecites reptantis formicæ effigie notatur. Chalcophthongos resonat, ut pulsata æra; pudice habitus servat vocis claritatem. Siderite, a contemplatione ferri nihil dissonat, verum maleficus quoquo inferatur, discordiam excitat. Phlogites ostentat intra se quasi flamulas æstuante s. Anthracias coruscat, velut scintillantibus stellis. Enhydros exsudat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem.

XXXIX. Cilicia. In ea Cydnus amnis, antrum Corycium, mons Taurus.

Ciliciam, qua de agitur, si, ut nunc est, loquamur, derogasse videbimur fidei vetustatis; si terminos sequimur, quos habuit olim, absonum est a contemplatione rerum præsentium. Ergo inter utramque culpam factu optimum est, amborum temporum statum persequi. Cilicia antea usque Pelusium Ægypti pertinebat, Lydis, Medis, Armeniis, Pamphilia, Cappadocia, sub imperio Cilicum constitutis; mox ab Assyriis subacta, in breviorum modum scripta est. Plurima jacet campo, sinu lato recipiens mare Issicum, a tergo montium Tauri et Amani jugis clausa. A Cilice nomen trahit, quem ætas pristina pæne ultra ævum memoriæ abscondit. Hunc Phúnice ortum, qui antiquior Jove,

de primis terræ alumnis habetur.

Matrem urbium habet Tarson, quam Danaæ prole, nobilissima Perseus locavit. Hanc urbem intersecat Cydnus amnis. Hunc Cydnum alii præcipitari Tauro, alii derivari ex alveo Choaspis, tradiderunt. Qui Choaspes ita dulcis est, ut Persici reges, quamdiu intra ripas Persidis fluat, solis sibi ex eo pocula vindicaverint, et quum eundem peregre esset, aquas ejus secum vectarent. Ex illo igitur parente Cydnus miram trahit suavitatem. Quidquid candidum est, illinc homines cydnum dicunt: unde anni huic nomen datum. Tumet vere, quum liquuntur nives, reliqua parte anni tenuis et quietus.

Circa Corycum Ciliciæ crocum plurimum, optimumque; det licet Sicilia, det Cyrenæa, det et Lycia, hoc primum est: spirat fragrantius, colore plus aureo est, succi ope citius proficit ad medelam.

Ibi Corycos oppidum est, et specus, qui montem impositum mari a summo cavat vertice, patulus hiatu amplissimo: nam, dejectis lateribus in terræ profundum, nemoroso orbe amplectitur mediam inanitatem, virens introrsus lucis pendentibus. Descensus in eum per duo millia et quingentos passus, non sine largo die, hinc inde fontium assidua scaturigine. Ubi perventum ad ima primi sinus, alter rursus specus panditur: quod antrum latis primum patet faucibus, postmodum in processu per angustias obscuratur. In eo sacrum est Jovi, fanum, in cujus recessu intimo Typhonis gigantis cubile positum, qui volunt, credunt. Heliopolis antiquum oppidum Ciliciæ fuit, patria Chrysippi stoicæ spientiae potentissimi; quod a Tigrae Armenio subactum, et diu solum, Pompeiopolim, devictis Cilicibus, Cn. Magnus cognominavit.

Mons Taurus ab Indico primo mari surgit; deinde a scopulis Chelidoniis inter Ægyptium et Pamphylium pelagus objectus septentrioni dextero latere, lævo meridianæ plagæ, occidenti obversus fronte profusa. Prorsus palam est, terras eum continuare voluisse penetrato mari, nisi profundis resistantibus extendere radices suas vetaretur. Denique qui periclitantur naturas locorum, tentasse eum omnes exitus promontoriis probant: nam quoquorsum mari alluitur, procedit in prominentias; sed modo intercluditur Phûnicio, modo Pontico sinu, interdum Caspio vel Hyrcano: quibus renitentibus subinde fractus, contra Mæoticum lacum flectitur, multisque difficultatibus fatigatus, Riphæis se jugis annectit. Pro gentium ac linguarum varietate plurifariam nominatus, apud Indos Imaus, mox Paropamisus, Choatras apud Parthos, post Niphates, inde Taurus; atque ubi excelsissima consurgit sublimitate, Caucasus. Interea etiam a populis appellationem trahit: a dextro latere Caspius dicitur vel Hyrcanus, a lævo Amazonicus, Moschicus, Scythicus; ad hæc, vocabula habet alia multa. Ubi dehiscit hiulcis jugis, facit portas, quarum primæ sunt Armeniæ, tum Caspiæ, post Ciliciæ. In Græciam, verticem exserit, ubi Ceraunius prædicatur. A Ciliciæ finibus Africum limitem dispescit, quantus meridiem videt, sole æstuat; quidquid septentrioni oppositum est. vento tunditur et pruina; quod silvestris est, efferatur plurimis bestiis et leonibus immanissimis.

XL. Lycia. In ea mons Chimæra.

Quod in Campania Vesuvius, in Sicilia Ætna, hoc in Lycia mons Chimæra est. Hic mons nocturnis æstibus fumidum exhalat. Unde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimæram animal putaverunt. Et quoniam natura ibidem subest ignea, Vulcano urbem proximam Lycii dicarunt, quam de vocabulo sui nominis Hephæstiam vocant. Olympos quoque inter alia ibi oppidum fuit nobile, sed intercidit: nunc castellum est, infra quod aquæ regiæ ob insigne fluoris spectaculo sunt visentibus.

XLI. Asie, Phrygia, Lydia, Teuthrania. In bis de urbe Epheso, de monte Mimante, de illustribus

viris, de Homeri et Hesiodi temporibus, de animali bonnaco, de sepulcris Ajacis et Memnonis, de Memnoniis avibus, de chamæonte, de ciconiis.

Sequitur Asia; sed non eam Asiam loquor, quæ in tertio orbis divortio terminos amnes habet, ab Ægyptio mari Nilum, a Mæotio lacu Tanaim: verum eam, quæ a Telmesso Lyciæ incipit, unde etiam Carpathius auspicatur sinus. Eant igitur Asiam ab oriente Lycia includit et Phrygia, ab occidente Ægea litora; a meridie mare Ægyptium, Paphlagonia a septentrione.

Ephesos in ea urbs clarissima est: Epheso decus templum Dianæ, Amazonum fabrica, adeo magnificentum, ut Xerxes, quum omnia Asiatica templa igni daret, huic uni pepercerit; sed hæc Xerxi clementia sacras ædes non diu a malo vindicavit: namque Herostratus, ut nominis sui memoriam fama sceleris extenderet, incendium nobilis fabricæ manu sua struxit: sicut ipse fassus est, voto adipiscendæ famæ latioris. Notatur ergo eadem die conflagravisse templum Ephesi; qua Alexander Magnus Pellæ natus est. Qui oritur, ut Nepos edidit, M. Fabio Ambusto, Tito Quintio Capitolino consulibus post Romam conditam anno trecentesimo octogesimo quinto. Id templum quum postmodum ad cultum augustiorem Ephesii reformarent, faber operi Dinocrates præfuit: quem Dinocratem Alexandri jussu Alexandriam in Ægypto præmetatum supra exposuimus.

Nusquam orbe toto tam assiduos terræ motus, et tam crebras urbium demersiones, quam in Asia esse, cladibus Asiaticis patuit, quum Tiberio principe urbes duodecim simul una ruina occiderint.

Ingenia Asiatica inclyta per gentes fuere. Pûtæ Anacreon inde, Mimnermus, et Antimachus, deinde Hipponax, deinde Alcæus, inter quos etiam Sappho mulier; at historiæ conditores, Xanthus, Hecataeus, Herodotus: cum quibus Ephorus, et Theopompus. Namque de septem sapientia præditis, Bias, Thales, Pittacus; Cleanthes, stoicæ eminentissimus; Anaxagoras naturæ indagator; Heraclitus etiam subtilioris doctrinæ arcanis immoratus.

Asiam excipit Phrygia, in qua Celæne, quæ antiquato priori nomine in Apamiam transit, oppidum a rege Seleuco postmodum constitutum. Iste Marsyas ortus, iste et sepultus; unde qui proximat fluvius, Marsyas dicitur: nam sacrilegi certaminis factum, et audaces in deum tibias testatur non procul cum fonte vallis, quæ eventum gesta rei signat, et ab Apamia decem millibus passuum separata, Aulocrene usque adhuc dicitur.

Ex arce hujusce oppidi Mæander amnis caput tollit, qui recurrentibus ripis flexuosus inter Cariam et Ioniam præcipitat in sinum, qui Miletum dividit et Prienam. Ipsa Phrygia Troadi superjecta est, aquilonia parte Galatiæ collimitanea; meridiana Lycaoniæ, Pisidiæ, Mygdoniæque contermina; eidem ab oriente vicina Lydiæ, a septentrione Músiæ; Cariæ a parte, qua dies medius est.

Mons Lydiæ Tmolus croco florentissimus; amnis Pactolus, quem aurato fluore incitum, aliter et Chrysorrhoan vocant.

In his locis animal nascitur, quod bonnacum dicunt, cui taurinum caput ac deinceps corpus omne; tantum juba equina. Cornua autem ita multiplici flexu in se recurrentia, ut si quis in ea offenderit, non vulneretur. Sed quidquid præsidii monstro illi frons negat, alvus sufficit: nam quum in fugam vertit, proluvie citi ventris fimum egerit per longitudinem trium jugerum, cujus ardor quidquid attigerit, amburit. Ita egerie noxia summovet insequentes.

Miletos Ioniæ caput, Cadmi olim domus, sed ejus qui primus invenit prosæ orationis disciplinam.

Non longe Ephesum Colophon civitas, nobilis oraculo Clarii Apollinis.

Unde haud procul Mimas surgit, cujus vertices de nubilis supervolantibus futuræ tempestatis significant qualitatem.

Caput Mæoniæ Sypilus excipit, Tantalus antea dictus, et in illam vocabuli memoriam orbitibus datus Niobæ.

Smyrnam Meles circumfluit, inter flumina Asiatica facile præcipuus amnis. Smyrnæos vero campos fluvius Hermus secat, qui ortus a Dorylao Phrygiæ, Phrygiam scindit a Caria. Hunc quoque Hermam fluctibus aureis æstuasse antiquitas credidit. Smyrna, unde præcipue nitet, Homero vati patria exstitit, qui post Ilium captum anno ducentesimo septuagesimo secundo humanis rebus excessit, Agrippa Sylvio, Tyberini filio, Albæ regnante, anno ante Urbem conditam centesimo sexagesimo. Inter quem et Hesiodum pütam, qui in auspiciis olympiadis primæ obiit, centum triginta octo anni medii fuerunt.

In Rhúteo litore Athenienses et Mitylenæi ad tumulum ducis Thessali Achillion oppidum condiderunt, quod propemodum interiit; deinde interpositis quadraginta ferme stadiis, in altero cornu ejusdem litoris ob honorem Salaminis Ajacis alterum oppidum, cui Æantio datum nomen est, Rhodii exstruxerunt.

At juxta Ilium Memnonis stat aliud sepulcrum, ad quod sempiterno ex Æthiopia catervatim aves advolant, quas Ilienses Memnonias vocant. Cremutius auctor est, has easdem anno quinto in Æthiopia catervatim coire, et undique versum quod usquam gentium sit, ad regiam Memnonis convenire.

Mediterranea, quæ sunt supra Troadis partem, Teutrania tenet regio, quæ prima Músorum fuit patria. Hæc Teutrania perfunditur Caico flumine.

Per omnem Asiam chamæleon plurimus, animal quadrupes, facie qua lacertæ, nisi crura recta et longiora ventri jungerentur; prolixa cauda, eademque in vertiginem torta; hamati ungues subtili aduncitate; incessus piger, et fere idem qui testudinum motus; corpus asperum squamosa cute, qualem in crocodilis deprehendimus; subducti oculi, et recessu concavo introrsum recepti, quos nunquam nictatione obnubit. Visum denique non circumlatis pupillis, sed obtutu rigidi orbis intentat. Hiatus ejus æternus, ac sine ullius usus ministerio: quippe quum neque cibum capiat, neque potu alatur, nec alimento alio, quam haustu æris vivat. Color varius, et in momenta mutabilis, ita ut cuicumque se rei conjunxerit, concolor ei fiat. Colores duo sunt, quos fingere non valet, rubrus et candidus; ceteros facile mentitur. Corpus pæne sine carne, vitalia sine liene; nec nisi in corculo pauxillum sanguinis deprehenditur. Latet hieme, producitur vere. Impetibilis est coraci, a quo quum interfectus est, victorem suum perimit interemptus: nam si vel modicum ales ex eo ederit, illico moritur; sed corax quoque habet præsidium ad medelam, natura manum porrigente: nam quum afflictum se intelligit, sumpta fronde laurea recuperat sanitatem.

Pythonos Come in Asia locus est campis patentibus, ubi primo adventus sui tempore ciconiæ advolant, et eam, quæ ultima advenerit, lancinant universæ. Aves istas ferunt linguas non habere, verum sonum, quo crepitant, oris potius quam vocis esse. Eximia illis inest pietas: etenim quantum temporis impenderint fútibus educandis, tantum et ipsæ a pullis suis invicem aluntur. Ita enim impense nidos fovēt, ut incubitus assiduitate plumas exuant. Nocerī eas, omnibus quidem locis nefas ducunt, sed in Thessalia vel maxime, ubi serpentum immanis copia est, quos dum escandi

gratia insectantur, regionibus Thessalicis plurimum mali detrahunt.

XLII. Galatia.

Galatiam primis seculis priscae Gallorum gentes occupaverunt: Tolistobogi, Veturi, et Ambitoti: quae vocabula adhuc permanent; quamvis Galatia unde dicta sit, ipso sonat nomine.

XLIII. Bithynia. In ea Hannibalis exitus et sepulcrum.

Bithynia in Ponti exordio ad partem solis orientis adversa Thraciae, opulenta ac dives urbium, a fontibus Sangarii fluminis primos fines habet; ante Bebrycia dicta; deinde Mygdonia; mox a Bithyno rege Bithynia.

In ea Prusiam urbem alluit Hylas flumen, et perspergit Hylas lacus, in quo resedissee credunt delicias Herculis, Hylam puerum, nymphis rapinam: in cuius memoriam usque adhuc solempni cursitatione lacum populus circumit, et Hylam voce clamant.

In Bithyno quoque agro Lybyssa locus Nicomediae proximus, sepulcro Hannibalis fame datus: qui post Carthaginense iudicium transfuga ad regem Antiochum, deinde post Antiochum apud Thermopylas pugnantem mala pugna, fractumque regem fortunae vicibus, in hospitium Prusiae devolutus, ne traderetur Tito Quintio ob hanc causam in Bithyniam misso, captivusque Romam veniret, veneni mali poculo animam expulit, et ab Romanis se vinculis morte defendit.

XLIV. Aconae portus et Acherusius specus.

In ora Pontica post Bosphori fauces, et Rhesum amnem, portumque Calpas, Sagaris fluvius ortus in Phrygia, dictusque a plerisque Sangarius, exordium facit Maryandini sinus, in quo oppidum Heraclea appositum Lyco flumini; et Aconae portus, qui proventu malorum graminum usque eo celebris est, ut noxias herbas aconita illinc nominemus. Proximus inde Acherusius specus, quem foraminis caeci profundo a usque inferna aiunt patere.

XLV. Paphlagonia, et Venetorum origo.

Paphlagoniam limes a tergo Galaticus amplectitur. Ea Paphlagonia Carambi promontorio spectat Tauricam, consurgit Cytoro monte porrecto in spatium passuum trium et sexaginta millium, insignis loco Heneto: a quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagoes in Italiam transvecti, mox Veneti sunt nominati. Plurimas in ea regione urbes Milesii condiderunt, Eupatoriam Mithridates: quo subacta a Pompeio, Pompeiopolis est dicta.

XLVI. Cappadocia. In ea de equis.

Cappadocia gentium universarum, quae Pontum accolunt, praecipue introrsus recedit. Latere laevo utrasque Armenias, et Comagenem simul transit; dextro plurimis Asiae populis circumfusa. Attollitur ad Tauri juga et solis ortus. Praeterit Lycaoniam, Pisidiam, Ciliciam. Vadit super tractum Syriae Antiochiae, parte regionis alterius in Scythiam pertendens, ab Armenia maiore divisa Euphrate amne: quae Armenia, unde Parydri montes sunt, auspicatur. Multae in Cappadocia urbes inclytae; verum, ut ab aliis referamus pedem, coloniam Archelaidem, quam deduxit Claudius Caesar, Halys praeterfluit; Neocaesaream fluvios Lycus alluit; Melitam Semiramis condidit; Mazacam sub Argaeo sitam Cappadoces matrem habent urbium: qui Argaeus nivalibus jugis arduus, ne aestivo

quidem torrente pruinis caret, quemque indidem populi habitari deo credunt.

Terra illa ante alias altrix equorum, et proventui equino accommodatissima est. Quorum hoc in loco ingenium persequemur: nam equis inesse iudicium documentis plurimis patefactum est, quum jam aliquot inventi sint, qui nonnisi primos dominos recognoscerent, obliti mansuetudinis, si quando mutassent consueta servitia. Inimicos partis suæ norunt adeo, ut inter prúlia hostes morsu petant. Sed illud majus est, quod rectoribus perditis, quos diligebant, arcessunt fame mortem. Verum hi mores in genere equorum præstantissimo reperiuntur: nam qui infra nobilitatem sati sunt, nulla documenta sui præbue runt.

Sed ne quid videamur dicendi licentia contra fidem arrogasse, exemplum frequens dabimus.

Alexandri Magni equus Bucephalus dictus, sive de aspectus torvitate, seu ab insigni, quod taurinum caput armo inustum gerebat, seu quod de fronte ejus quædam corniculorum protuberabant minæ, quum ab equario suo alias etiam molliter sederetur, accepto regio stratu neminem unquam alium præter dominum vehere dignatus est. Documenta ejus in prúliis plura sunt, quibus Alexandrum e durissimis certaminibus sospitem ope sua extulit: quo merito effectum, ut defuncto in India exsequias rex duceret, et suprema ornaret sepulcro; urbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominavit. Equus C. Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepit. Cujus primores pedes facie vestigii humani tradunt fuisse, sicuti ante Veneris Genitricis ædem hac effigie locatus est. Regem Scytharum, quum singulari certamine interemptum adversarius victor spoliare vellet, ab equo ejus calcibus morsuque est lancinatus. Agrigentina etiam regio frequens est equorum sepulcris, quod manus supremorum meritis datum creditur. Voluptatem his inesse Circi spectacula prodiderunt: quidam enim equorum cantibus tibiarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus provocantur. Affectum equinum lacrymæ probant. Denique interfecto Nicomede rege, equus ejus vitam inedia expulit. Quum prúlio Antiochus Galatas subegisset, Cintareti nomine ducis, qui in acie ceciderat, equum insiluit ovaturus, isque adeo sprevit lupatos, ut de industria cernuatus, ruina pariter et se et equitem affligeret. Ingenia equorum etiam Claudii Cæsaris Circenses probaverunt, quum effuso rectore, quadrigæ currus æmulos non minus astu quam velocitate præverterent, et post decursa legitima spatia, ad locum palmæ sponte consisterent, velutque victoriæ præmium postularent. Excusso quoque auriga, quem Rutumannam nominabant, relicto certamine ad Capitolium quadriga prosiluit, nec ante substitit, quamlibet obviis occursibus impedita, quam Tarpeium Jovem terna dextratione lustraret.

In hujusce animalis genere ætas longior maribus: nam legimus equum ad usque annos septuaginta vixisse. Jam illud non venit in ambiguum, quod in annum tertium et tricesimum generant, utpote qui etiam post vicesimum mittatur ad sobolem reficiendam. Notatum etiam advertimus, Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem durasse in annos quadraginta. Equarum libido exstinguitur jubis tonsis.

In quarum partu amoris nascitur veneficium, quod frontibus præferunt recens editi, furvo colore, cicatricis simile, hippomanes nominatum; quod si præreptum statim fuerit, nequaquam mater pullo ubera præbet felitanda

Quo quis acrior fuerit, speique majoris, eo profundius nares mersitat in bibendo.

Mas ad bella nunquam producitur apud Scythas, eo quod feminæ exonerare vesicas etiam in fuga possint. Edunt equæ ex ventis conceptos: sed hi nunquam ultra triennium ævum trahunt.

XLVII. Assyria cum Media. In his de unguentorum origine, de arbore Medica.

Assyriorum initium Adiabene facit; in cuius parte Arbelitis regio est: quem locum victoria Alexandri Magni non sinit præteriri: nam ibi copias Darii fudit, ipsumque subegit, expugnatisque ejus castris in reliquo apparatu regis reperit scrinium unguentis refertum, unde primum Romana luxuria fecit ingressum ad odores peregrinos. Aliquantisper nos tamen virtute veterum ab hac vitiorum illecebra defensi sumus, atque adeo in censuram Publii Crassi, et Julii Cæsaris: qui edixerunt anno Urbis conditæ sexcentesimo sexagesimo quinto, ne quis unguenta inveheret peregrina. Postmodum vicerunt nostra vitia, et senatui adeo placuit odorum delicia, ut ea etiam in púnalibus tenebris uteretur: sicut L. Plotium, fratrem L. Planci bis consulis, proscriptum a triumviris, in Salernitana latebra unguenti odor prodidit.

Hos terrarum ductus excipit Media, cujus arbor inclaruit etiam carminibus Mantuanis: ingens ipsa, cui tale ferme, quale unedonibus folium est; tantum eo differt, quod spinosis fastigiis hispida turgescat. Malum inimicum venenis, sapore aspero, el amaritudinis meræ, odoris autem fragrantia plus quam jucundum, longeque sensibile. Verum pomorum illi tanta ubertas inest, ut onere proventus semper gravetur: nam protinus atque poma ejus deciderunt maturitate, alia protuberant, eaque tantum est opimitati mora, fútus ut decidant ante nati. Usurpare sibi nemora ista optaverunt et aliæ nationes per industriam tralati germinis, sed beneficium soli Mediæ datum, natura resistente terra alia non potuit mutuari.

XLVIII. Portæ Caspiæ.

Caspiæ portæ panduntur· itinere manu facto, longo octo millibus passuum; nam latitudo vix est, plaustro permeabilis. In his angustiis etiam illud asperum, quod præcisorum laterum saxa liquentibus inter se salis venis, exundant humorem affluentissimum, qui constrictus vi caloris, velut in æstivam glaciem incorporatur: ita labes invia accessum negat. Præterea octo et viginti millium passuum tractus omnis, quoquo inde pergitur, nullis puteis vel fontibus, sine præsidio sitit: tum serpentes undique gentium convenæ, a verno statim die illuc confluunt. Ita periculi ac difficultatis concordia; ad Caspios, nisi hieme, accessus negatur.

XLIX. Direum locus. Margiane regio, et in ea oppida.

A Caspiis ad orientem versus est locus, quod Direum appellatur, cujus ubertati non est, quod uspiam comparari queat. Hunc circumsident Tapyri, Narieli, Hyrcani. Proximat ei Margiane regio, inclyta cúli ac soli commodis, adeo ut in toto illo latifundo vitibus sola gaudeat. In faciem theatralem montibus clauditur, ambitu stadiorum mille quingentorum, pæne inaccessa ob incommodum arenosæ solitudinis, quæ per centum et viginti millia passuum undique versum circumfusa est. Regionis hujus amúnitatem Alexander Magnus usque adeo miratus est, ut ibi primum Alexandriam conderet: quam mox a barbaris excisam, Antiochus Seleuci filius reformavit, et de nuncupatione domus suæ dixit Seleuciam: cujus urbis circuitus diffunditur in stadia quinque et septuaginta. In hanc Orodes Romanos captos Crassiana clade deduxit. Et aliud in Caspiis Alexander oppidum excitavit, idque Heraclea dictum, dum manebat, sed hoc quoque ab iisdem eversum gentibus; deinde ab Antiocho restitutum, ut ille maluit, Achais postmodum nominatum est.

L. Gentes circum Oxum amnem. Terminus itinerum Liberi patris et Herculis. Item regiones cum gentibus. Simul de camelorum natura.

Oxus amnis oritur de lacu Oxo, cujus oras hinc inde Bateni et Oxistacæ accolunt; sed præcipuam

partem Bactri tenent. Bactris præterea est proprius amnis Bactros; unde et oppidum, quod incolunt, Bactrum. Gentis hujus quæ pone sunt, Paropamisi jugis ambiuntur; quæ aversa, Indi fontibus terminantur; reliqua includit Oxus flumen.

Ultra hos Panda oppidum Sogdianorum, in quorum finibus Alexander Magnus tertiam Alexandriam condidit, ad contestandos itineris sui terminos. Hic enim locus est, in quo primum a Libero patre, post ab Hercule, deinde a Semiramide, postremo etiam a Cyro aræ sunt constitutæ, quod proximum gloriæ omnes duxerint, illo usque promovisse itineris sui metas.

Universi ejus ductus duntaxat ab illa terrarum parte Iaxartes fluvius secat fines, quem tamen Iaxartem soli vocant Bactri: nam Scythæ Silin nominant. Hunc eundem esse Tanain exercitus Alexandri Magni crediderunt; verum Demodamas, dux Seleuci, et Antiochi, satis idoneus vero auctor, transvectus amnem istum, titulos omnium supergressus est, aliumque esse, quam Tanain, apprehendit. Ob cujus gloriæ insigne dedit nomini suo, ut altaria ibi statueret Apollini Didymæo. Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur; quos Scythas Persæ lingua sua Sacas dicunt, et invicem Scythæ Persas Chorsacos nominant, montemque Caucasum Croucassim, id est nivibus candidantem. Densissima hic populorum frequentia, cum Parthis legem placiti ab exordio moris incorrupta custodit disciplina. E quibus celeberrimi sunt Massagetæ, Essedones Satarchæ et Apalæi. Post quos, immanissimis barbaris interjacentibus, de ritu aliarum nationum pæne inconstanter definitum advertimus.

Bactri camelos fortissimos mittunt, licet et Arabia plurimos gignat. Verum hoc differunt, quod Arabici bina tubera in dorso habent, singula Bactriani. Hi nunquam pedes atterunt: sunt enim illis reciprocis quibusdam pulmunculis vestigia carnulenta. Unde et contraria est labes ambulanti, nullo favente præsidio ad nisum insistendi. Habentur in duplex ministerium. Sunt alii oneri ferundo accommodati, alii perniciores; sed nec illi ultra justum pondera recipiunt, nec isti amplius qua solita spatia volunt egredi. Genituræ cupidine efferantur adeo, ut sæviant, quum Venerem requirunt. Oderunt equinum genus. Sitim etiam in quadriduum tolerant; verum quum occasio bibendi data est, tantum implentur, quantum et satiet desideria præterita, et in futurum diu prosit. Lutulentas aquas captant, puras refugiunt. Denique nisi cúnosior liquor fuerit, ipsi assidua proculcatione limum excitant, ut turbidetur. Durant in annos centum, nisi forte tralati in peregrina, insolentia mutati æris morbos trahant. Ad bella feminæ præparantur, inventumque est ut desiderium ejus coitioni, quadam castratioue exsecaretur: putant enim fieri validiores, si a coitibus arceantur.

LI. Seres. Item Sericum vellus.

Qua ab Scythico Oceano, et mari Caspio in oceanum Eoum cursus inflectitur, ab exordio hujusce plagæ profundæ nives; mox longa deserta; post Anthropophagi, gens asperrima, dein spatia sævissimis bestiis efferata, ferme dimidiam itineris partem impenetrabilem reddiderunt. Quarum difficultatum terminum facit jugum mari imminens, quod Tabim barbari dicunt; post quæ adhuc longinquæ solitudines. Sic in tractu ejus oræ, quæ spectat æstivum orientem, ultra inhumanos situs primos hominum Seres cognoscimus, qui aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris, et lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum, et quo ostendere potius corpora, quam vestire, primo feminis, nunc etiam viris luxuriæ persuasit libido.

Seres ipsi quidem mites, et inter se quietissimi, et qui reliquorum mortalium cútus refugiant, adeo ut ceterarum gentium commercia abnuant. Primum eorum fluvium mercatores ipsi transeunt, in cujus ripis nullo inter partes linguæ commercio, sed depositarum rerum pretia oculis æstimantibus

sua tradunt, nostra non emunt.

LII. Gens Attacorum.

Sequitur Attacenus sinus, et gens hominum Attacorum, quibus temperies prærogativa miram æris clementiam subministrat. Arcent sane afflatum noxium colles, qui salubri apricitate undique secus objecti prohibent auras pestilentes; atque ideo, ut Amometus affirmat, par illis et Hyperboreis genus vita est. Inter hos et Indiam gnarissimi Ciconas locaverunt.

LIII. India. In ea de ritu hominum et qualitate, de cûli clementia, de natura soli, de serpentibus Indicis, de leucrocotta bestia, de eale bestia, de tauris Indicis, de mantichora bestia, de bubus Indicis, de monocerote bestia, de anguillis Gangeticis, de Gangeticis vermibus, de balæna Indica, de physetere, de ave psittaco, de Indicis lucis, de ficu Indica, de Indicis arundinibus, de arboribus in insula Indiæ nascentibus, de piperis arbore, de ebena, de adamante lapide, de lapide beryllo, de chrysoberyllo lapide, de chrysopraso lapide, de hyacinthizonte lapide.

Ab Emodis montibus auspicatur India, a Meridiano mari porrecta ad Eo, favonii spiritu saluberrima. In anno bis æstatem habet, bis legit frugem, vice hiemis etesias patitur auras. Hanc Posidonius adversam Galliæ statuit. Sane nec quidquam ex ea dubium: nam Alexandri Magni armis comperta, et aliorum postmodum regum diligentia peragrata penitus cognitioni nostræ addicta est. Megasthenes sane apud Indicos reges aliquantisper moratus, res Indicas scripsit, ut fidem, quam oculis subjecerat, memoriæ daret. Dionysius quoque, qui et ipse a Philadelpho rege spectator missus est, gratia periclitandæ veritatis, paria prodidit. Tradunt ergo in India fuisse quinque millia oppidorum præcipua capacitate, populorum novem millia. Diu etiam credita est tertia pars esse terrarum. Nec mirum sit, vel de hominum, vel de urbium copia, quum soli Indi nunquam a natali solo recesserint.

Indiam Liber pater primus ingressus est, utpote qui Indis subactis omnium primus triumphavit. Ab hoc ad Alexandrum Magnum numerantur annorum sex millia quadringenti quinquaginta unus, additis et amplius tribus mensibus, habita per reges computatione, qui centum quinquaginta tres tenuisse medium ævum deprehenduntur.

Maximi in ea amnes Ganges, et Indus: quorum Gangen quidam fontibus incertis nasci et Nili modo exsultare contendunt; alii volunt a Scythicis montibus exoriri. Hypanis etiam ibi nobilissimus fluvius, qui Alexandri Magni iter terminavit, sicuti aræ in ripa ejus positæ probant. Minima Gangis latitudo per octo millia passuum, maxima per viginti patet; altitudo, ubi vadosissimus est, mensuram centum pedum devorat.

Gangarides extimus est Indiæ populus; cujus rex equites mille, elephantos septingentos, peditum sexaginta millia in apparatu belli habet.

Indorum quidam agros exercent, militiam plurimi, merces alii; optimi ditissimique rem publicam curant, reddunt judicia, assident regibus. Quietum ibi eminentissimæ sapientiæ genus est, vita repletos incensis rogis mortem accersere. Qui vero ferociori sectæ se dediderunt, et silvestrem agunt vitam, elephantos venantur, quibus perdomitis ad mansuetudinem aut arant, aut vehuntur.

In Gange insula est populosissima, amplissimam continens gentem, quorum rex peditum quinquaginta millia, equitum quatuor millia in armis habet. Omnes sane, quicumque præditi sunt regia potestate, non sine maximo elephantorum, equitum, peditumque numero militarem agitant

disciplinam.

Prasia gens validissima Palibotram urbem incolunt, unde quidem gentem ipsam Palibotros nominarunt. Quorum rex peditum sexaginta millia, equitum triginta millia, elephantorum octo millia omnibus diebus ad stipendium vocat. Ultra Palibotram mons Maleus, in quo umbræ hieme in septentriones, æstat e in austros cadunt, vicissitudine hac durante mensibus senis. Septentriones in eo tractu in anno semel, nec ultra quindecim dies parent, sicut auctor est Beton, qui perhibet hoc in plurimis Indiæ locis evenire.

Indo flumini proximantes, versa ad meridiem plaga, ultra alios torrentur calore; denique vim sideris prodit hominum color. Montana Pygmæi tenent. At ii, quibus est vicinus Oceanus, sine regibus degunt. Pandæa gens a feminis regitur, cui reginam primam assignant Herculis filiam. Et Nysa urbs regioni isti datur. Mons etiam Jovi sacer, Meros nomine, in cuius specu nutritum Liberum patrem veteres Indi affirmant: ex cuius vocabuli argumento lascivienti famæ creditur, Liberum patrem femine natum.

Extra Indi ostium sunt insulæ duæ, Chryse et Argyre, adeo fecundæ copia metallorum, ut plerique eas aurea sola prodiderint habere et argentea. Indis omnibus promissa cæsaries, non sine fuco cæruli aut crocei coloris. Cultus præcipuus in gemmis. Nullus funerum apparatus. Praterea, ut Jubæ et Archelai regum libris editum est in quantum mores populorum dissonant, habitus quoque discrepantissimus est: alii lineis, alii laneis peplis vestiuntur, pars nudi, pars obscena tantum amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circumdati. Quidam populi adeo proceri, ut elephantos, velut equos, facillima insultatione transiliant. Plurimis placet, neque animal occidere, neque vesci carnibus. Plerique tantum piscibus aluntur, et e mari vivunt. Sunt qui proximos parentesque priusquam annis aut ægritudine in maciem eant, velut hostias cædunt: deinde peremptorum viscera epulas habent, quod ibi non sceleris sed pietatis loco numerant. Sunt etiam qui, quum incubuere morbi, procul a ceteris in secreta abeunt, nihil anxie mortem exspectantes.

Astacorum gens laureis viret silvis, lucis buxeis; vitium vero, et arborum universarum, quibus gratia dulcis est, proventibus copiosissima.

Philosophos habent Indi, gymnosophistas vocant, qui ab exortu ad usque solis occasum contentis oculis orbem candentissimi sideris contuentur, in globo igneo, rimantes secreta quædam, arenisque ferventibus perpetem diem alternis pedibus insistunt. Ad montem, qui Nulo dicitur, habitant quibus adversæ plantæ sunt, et octoni digiti in plantis singulis. Megasthenes per diversos Indiæ montes esse scribit nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas vestitu tergorum, ad sermonem humanum nulla voce, sed latratibus tantum sonantes, asperis rictibus. Apud Ctesiam legitur quasdam feminas ibi semel parere, natosque canos illico fieri. Esse rursus gentem alteram, quæ in juvena cana sit, nigrescat in senectute, ultra ævi nostri terminos perennantem. Legimus monocolos quoque ibi nasci singulis cruribus, et singulari pernecitate; qui ubi defendi se velint a calore, resupinati plantarum suarum magnitudine inumbrentur. Gangis fontem qui accolunt, nullius ad escam opis indigi, odore vivunt pomorum silvestrium, longiusque pergentes eadem illa in præsidio gerunt, ut olfactu alantur. Quod si tetriorem spiritum forte traxerint, exanimari eos certum est.

Perhibent esse et gentem feminarum, quæ quinquennes concipiant, sed ultra octavum annum vivendi spatium non protrahunt. Sunt qui cervicibus carent, et in humeris habent oculos. Sunt qui silvestres, hirti corpora, caninis dentibus, stridore terrifico. Apud eos vero, quibus ad vivendi rationem exactior cura est, multæ uxores in ejusdem viri cûunt matrimonium, et, quum maritus homine decesserit, apud gravissimos iudices suam quæque de meritis agunt causam, et quæ

officiosior ceteris sententia iudicum vicerit, hoc palmæ refert præmium, ut arbitrato suo accendat rogam conjugis, et supremis ejus semetipsam det inferias; ceteræ in nota vivunt.

Enormitas in serpentibus tanta est, ut cervos et animantium alia ad parem molem tota hauriant; quin etiam oceanum Indicum, quantus est, penetrent, et insulas magno spatio a continenti separatas pabulandi petant gratia. Idque ipsum palam est, non qualibet magnitudine evenire, ut per tantam salititudinem ad loca permeent destinata. Sunt illic multæ ac mirabiles bestię, quarum partem persequemur.

Leucrocotta velocitate præcedit feras universas; ipsa asini feri magnitudine, cervi clunibus, pectore ac cruribus leoninis, capite melium, bisulca ungula, ore ad usque aures dehiscente, dentium locis osse perpetuo. Hęc quod ad formam; voce autem loquentium hominum sonos æmulatur.

Est et eale, ut equus cetera, cauda vero elephanti, nigro colore, maxillis aprugnis, præferens cornua ultra cubitalem modum longa, ad obsequium cujus velit motus accommodata: neque enim rigent, sed moventur, ut usus exigit pruliandi; quorum alterum quo cum pugnat, protendit, alterum replicat, ut si nisu aliquo fuerit alterius acumen obtusum, acies succedat alterius. Hippopotamis comparatur; et ipsa sane aquis fluminum gaudet.

Indicis tauris color fulvus est, volucris pernitas, pilus in contrarium versus, hiatus omne quod caput. Hi quoque circumferunt cornua flexibilitate qua volunt, tergi duritia omne telum respuunt, et tam immiti ferocitate, ut capti animas projiciant furore.

Mantichora quoque nomine inter hęc nascitur, triplici dentium versu cunctis ordinibus alternis, facie hominis, glaucis oculis, sanguineo colore, corpore leonino, cauda veluti scorpionis aculeo spiculata, voce tam sibila, ut imitetur modulos fistularum, tubarumque concinentum. Humanas carnes avidissime affectat. Pedibus sic viget, saltu sic potest, ut morari eam nec extentissima spatia possint, nec obstacula altissima.

Sunt præterea boves unicornes et tricornes, solidis unguibus nec bifissis.

Sed atrocissimum est monoceros, monstrum mugitu horrido, equino corpore, elephanti pedibus, cauda suilla, capite cervino. Cornu e media fronte ejus protenditur, splendore mirifico, ad longitudinem pedum quatuor, ita acutum, ut quidquid impetat, facile ictu ejus perforetur. Vivus non venit in hominum potestatem: et interim quidem potest, capi non potest.

Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat Ganges; quem Statius Sebosus inter miracula præcipua ait vermibus abundare, cæruleis nomine et colore. Hi bina habent brachia longitudinis cubitorum non minus senum, adeo robustis viribus, ut elephantos ad potum ventitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiant in profundum. Indica maria balænas habent ultra spatia quatuor jugerum; sed et quos physeteras nuncupant, qui enormes supra molem ingentium columnarum, ultra antennas se navium extollunt, haustosque fistulis fluctus ita eructant, ut nimbose alluvie plerumque deprimant alveos navigantium.

Sola India mittit avem psittacum, colore viridem, torque puniceo, cujus rostri tanta duritia est, ut quum e sublimi præcipitat in saxum, nisu se oris excipiat, et quodam quasi fundamento utatur extraordinarię firmitatis; caput vero tam valens, ut si quando ad discendum plagis siet admonendus, nam studet, ut quod homines alloquatur, ferrea clavicula sit verberandus. Dum in pullo est, atque adeo intra alterum ætatis suę annum, quæ monstrata sunt, et citius discit, et retinet tenacius; major

pullo, est et obliuioſus, et indocilis. Inter nobiles et ignobiles diſcretionem digitorum facit numerus; qui præſtant, quinos in pedes habent digitos, ceteri ternos; lingua lata, multoque latior quam ceteris auibus: unde perficitur ut articulata uerba penitus eloquatur. Quod ingenium ita Romæ delicia miratæ ſunt, ut barbaris pſittacos mercem fecerint.

Indorum nemora in tam proceram ſublimantur excelsitatem, ut tranſjaci ne ſagittis quidem poſſint. Pomaria ficus habent, quarum codices in orbem ſpatio ſexaginta paſſuum extuberantur; ramorum umbræ ambitu bina ſtadia conſumunt; foliorum latitudo forma; Amazonicæ peltæ comparatur; pomum eximiæ ſuauitatis. Quæ paluſtria ſunt, arundinem creant ita craſſam, ut fiſſis internodiis, lembi uice uectitet navigantes. E radicibus ejus exprimitur humor dulcis ad melleam ſuauitatem. Tyloſ Indiæ inſula eſt; ea fert palmas, oleam creat, uinis abundat. Terras omnes hoc miraculo ſola uincit, quod quæcumque in ea arboſ nascitur, nunquam caret folio. Monſ Caucasus inde incipit, qui maximam orbis partem perpetuis jugis penetrat. Idem fronte, qua ſoli obuerſus eſt, arboſes piperis oſtentat, quas ad juniperi ſimilitudinem diuerſos fructus edere aſſeuerant. Eorum, qui primus erumpit, uelut corylorum fimbria, dicitur piper longum; qui deinde caducus torretur ferto ſole, uocamen trahit de colore; at qui ex ipſa arbore ſtringitur, ut eſt, album piper dicitur. Sed, ut piper ſola India, ita et ebum ſola mittit, nec tamen uerſa, uerum exigua ſui parte ſiluaſ hoc genus edit. Arbor eſt plerumque tenuis, et frequentior uimine, raro in craſſitudinem caudicis extuberatur, hiulco cortice et admodum reticulato, dehiſcentibus uenis, adeo ut per ipſoſ ſinuſ pars intima uix tenui libro contegatur; lignum omne atque mediale eadem ferme et facie et nitore, qui eſt in lapide gagate. Indi reges ex eo ſceptra ſummunt, et quaſcumque deorum imagineſ nonniſi ex ebenaſ habent. Idem ferunt, materia iſta liquorem noxiuſ non contineri, et quidquid maleficum fuerit, tactu ejus averti: hac gratia pocula ex ebenaſ habent. Ita nihil mirum, ſi peregre ſit in pretio, quod etiam ipſi, quibuſ prouenit, honorantur. Ebum Romæ Mithridatico triumpho primum Magnus Pompeiuſ exhibuit. Mittit India et calamoſ odoratoſ, potentes aduerſum inteſtinæ ægritudiſ incommoda; dat et multa alia fragrantia mirifici ſpirituſ ſuauitate.

Indicorum lapidum in adamantibuſ dignitaſ prima, utpote qui lymphaſiones abigunt, ueneniſ reſiſtunt, et pavitantium uanoſ metuſ pellunt. Hæc primum de iſiſ prædicari oportuit, quæ reſpicere ad utilitatem uidebamus; nunc reddemus quæ adamantum ſint ſpecies, et quiſ coloſ cuique eximiuſ. In quodam cryſtalli genere inuenitur, materiæ in qua nascitur adæque ſimiliſ ſplendore liquidiffimo, in mucronem ſexangulum utrinque ſecuſ leniter turbinatuſ, nec unquam ultra magnitudinem nuclei auellanæ reſertuſ. Huic proximuſ in excellentiffimo auro deprehenditur, pallidior, ac magiſ ad argenti coloſem renitens. Tertiuſ in ueniſ cupri apparet, propior ad ære am faciem. Quartuſ in metalliſ ferrariſiſ legitur, pondere ceteroſ antecedens, non tamen et poteſtate: nam et hi, et qui in cupro deprehenduntur, frangi queunt, plerique etiam adamante altero perforantur; at illi, quoſ primoſ ſignificauimus, nec ferro uincuntur nec igne domantur. Uerum tamen, ſi diu in ſanguine hircino macerentur, non aliter, quam ſi calido uel recenti, malleiſ aliquot ante fractiſ, et incudibuſ diſſipatiſ, aliquando cedunt, atque in particulaſ diſſiliunt; quæ fragmenta ſcalptoribuſ in uſum inſigniendæ cujuſcumque modi gemmæ expetuntur. Inter adamantem et magnetem eſt quædam naturæ occulta diſſenſio, adeo ut iuxta poſituſ non ſinat magnetem capere ferrum; uel, ſi admotuſ magneſ ferrum traxerit, quaſi prædam quamdam adamaſ magneti rapiat, atque auferat.

Lychnitem perinde fert India, cujuſ lucis uigorem ardor excitat lucernaruſ: qua ex cauſa lychnitem Græci uocauerunt. Duplex ei facieſ: aut enim purpurea emicat claritate, aut meraciuſ ſuffunditur cocci rubore, per omne intimum ſui, ſiquidem pura ſit, inoffenſam admittens perſpicuitatem; at ſi excanduit rediſi ſoliſ incita, uel ad calorem digitorum attrituſ excitata eſt, aut palearuſ caſſa, aut chartaruſ fila ad ſe rapit, contumaciter ſcalpturiſ reſiſtens; ac ſi quando inſignita eſt, dum ſigna

exprimit, quasi quodam animali morsu partem ceræ retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi atterunt, ut hebetem coloris lenitatem angulorum repercussu excitent ad vigorem. Beryllorum genus dividitur in speciem multifariam; eximii intervirente glauci et cæuli temperamento, quamdam præferunt puri maris gratiam. Infra hos sunt chrysoberylli, qui languidius micantes nube aurea circumfunduntur. Chrysoprasos quoque ex auro et porraceo mixtam lucem trahentes, æque beryllorum generi adjudicaverunt. Hyacinthizontas, scilicet qui hyacinthos prope referant, et ipsos probent; eos vero, qui crystallo similes, capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim vitio illorum nomen est) scientissimi lapidum plebi dederunt. Indici reges hoc genus gemmas in longissimos cylindros amant fingere, eosque perforatos elephantorum setis suspendunt, ac monilia habent, aut ex utroque capite inserunt aureos umbilicos, ut marcentem faciem ad nitelam incendunt pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito fulgentiorem trahant lucem.

LIV. Taprobane. In ea de qualitate hominum, de sideribus, de natura maris, et nationis disciplina, de testudinum magnitudine, de margarito.

Taprobanem insulam, antequam temeritas humana exquisito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putaverunt, et quidem eum, quem habitare antichthones crederentur. Verum Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris exstinxit, dum in hæc usque secreta propagavit nominis sui gloriam. Missus igitur Onesicritos, præfectus classi Macedonicæ, terram istam, quanta esset, quid gigneret, quomodo haberetur, exquisitam notitiæ nostræ dedit. Patet in longitudinem stadium septem millia, in latitudinem quinque millia. Scinditur amni interfluo. Nam pars ejus bestiis et elephantis repleta est, majoribus multo, quam fert India; partem homines tenent. Margaritis scatet, et gemmis. Sita est inter ortum et occasum. Ab Eoo mari incipit, præta India. A Prasia Indorum gente, dierum viginti primo in eam fuit cursus, sed hoc cum papyraceis et Nili navibus illo pergeretur: mox navibus nostris septem dierum iter factum est. Mare vadosum interjacet altitudinis non amplius senum passuum, certis autem canalibus depressum adeo, ut nullæ unquam ancoræ ad profundi illius ima potuerint pervenire. Nulla in navigando siderum observatio: nam neque Septentriones illic conspiciuntur, nec Vergiliæ apparent. Lanam ab octava in sextam decimam tantum supra terram vident. Lucet ibi Canopos, sidus clarum et amplissimum. Solem orientem dextera habent, occidentem sinistra. Observatione itaque navigandi nulla suppetente, ut ad destinatum pergentes locum capiant, vehunt alites, quarum meatus terram petentium, magistros habent regendi cursus. Quaternis non amplius mensibus in anno navigatur.

Ad usque Claudii principatum de Taprobane hæc tantum noveramus: tunc enim fortuna patefecit scientiæ viam latiore. Nam libertus Annii Plocami, qui tunc Rubri maris vectigal administrabat, Arabiam petens, aquilonibus præter Carmaniam raptus, quinto decimo demum die appulsus est ad hoc litus, portumque invectus, qui Hippuros nominatur. Sex deinde mensibus sermonem perdoctus, ductusque ad colloquia regis, quæ compererat, reportavit. Stupuisse scilicet regem, pecuniam, quæ capta cum ipso erat, quod tametsi signata disparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis; cujus æqualitatis contemplatione, quum Romanam amicitiam flagrantius concupivisset, Rachia principe legatos nos adusque transmisit, a quibus cognita sunt universa.

Ergo inde homines corporum magnitudine alios omnes antecedunt; crines fuco imbuunt, cæruleis oculis ac truci visu, terrifico sono vocis. Quibus immatura mors est, in annos centum ævum trahunt; aliis omnibus annosa ætas, et extenta pæne ultra humanam fragilitatem. Nullus aut ante diem, aut per diem somnus; noctis partem quieti destinant; lucis ortum vigilia anteverunt. Ædificia modica ab humo tollunt. Annona pari semper tenore. Vites nesciunt; pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas prævalet, sed suffragium universorum. Populus eligit spectatum moribus, et inveteratæ clementiæ, annis etiam gravem. Sed hoc in eo quæritur, cui liberi nulli sint:

nam qui pater sit, etiamsi vita spectetur, non admittitur ad regendum; et si forte, dum regnat, sobolem velit edere, exuit potestatem. Idque eo maxime custoditur, ne fiat hereditarium regnum. Deinde etiamsi rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere; quadraginta ergo rectores accipit, ne in causis capitum solus iudicet; et sic quoque, si displicuerit iudicatum, ad populum provocatur: a quo datis iudicibus septuaginta fertur sententia, cui necessario acquiescitur. Cultu rex dissimilis a ceteris vestitur syrmate, ut est habitus, quo Liberum patrem amiciri videmus. Quod si etiam ipse in peccato aliquo arguitur, morte multatur; non tamen ut cujusquam attrectetur manu, sed consensu publico rerum omnium interdicitur ei facultas; etiam colloquii potestas punito negatur. Culturæ student universi. Interdum venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, quippe quum tigres aut elephanti tantum requirantur.

Maria quoque sagacissime expiscantur: marinas testudines capere gaudent, quarum tanta est magnitudo, ut superficies earum domum faciat, et numerosam familiam non arte receptet. Major pars hujus insulæ calore ambusta est, et in vastas desinit solitudines. Latus ejus mare alluit perviridi colore fruticosum, ita ut jubæ arborum plerumque gubernaculis atterantur. Cernunt latus Sericum de montium suorum jugis. Mirantur aurum, et ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatus. Secant marmora testudinea varietate.

Margaritas legunt plurimas, maximasque; conchæ sunt, in quibus reperiuntur, quæ certo anni tempore, luxuriante conceptu, sitiunt rorem velut maritum, cujus desiderio hiant; et quum maxime lunares liquuntur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem cupitum; sic concipiunt, gravidæque fiunt, et de saginæ qualitate reddunt habitus unionum: nam si purum fuit, quod acceperant, candicant orbiculi lapillorum; si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cûlo, quam de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini æris semen, fit clarior margarita; quoties vespere, fit obscurior; quantoque magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micaverit coruscatio, intempestivo metu comprimuntur, Clausæque subita formidine vitia contrahunt abortiva; aut enim perparvuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus: partus suos maculari timent; quumque flagrantioribus radiis excanduit dies, ne fucentur lapidis solis calore, subsidunt in profundum, et se gurgitibus ab æstu vindicant. Huic tamen providentia: ætas opitulatur: nam candor senecta disperit, et grandescens conchis flavescunt margaritæ. Lapis iste in aqua mollis est, duratur evisceratus. Nunquam duo simul reperiuntur: unde unionibus nomen datum. Ultra semunciales inventos negant. Piscantium insidias timent conchæ: inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natant; certa examini dux est; illa si capta sit, etiam qua evaserint, in plagas revertuntur. Dat et India margaritas, dat et litus Britannicum; sicut divus Julius thoracem, quem Veneri Genitrici in templum ejus dicavit, ex Britannicis margaritis factum, subjecta inscriptione testatus est. Lolliam Paullinam Caii principis conjugem vulgatum est habuisse tunicam ex margaritis, sestertio tunc quadringenties æstimatam: cujus parandæ avaritiæ pater ipsius M. Lollius, spoliatis orientis regionibus, offendi speravit Caium Cæsarem Augusti filium, interdictaque amicitia principis, veneno interiit. Illud quoque expressit vetus diligentia, quod Sullanis primam temporibus Romam illati sunt uniones.

LV. Itinerarium Indicum. Sinus Persicus et Arabicus. Azanium mare.

Ab insulensi, ut consequens est, ad continentem. Igitur a Taprobane in Indiam revertamur: convenit enim res Indicas videre. Sed si in his aut urbibus aut nationibus resistamus, egrediemur repromissæ concinnitatis modum. Proximam Indo flumini urbem habuere Caphusam, quam Cyrus diruit. Arachosiam Erumando anni impositam Semiramis condidit. Cadrusia oppidum ab Alexandro Magno ad Caucasum constitutum est, ubi et Alexandria, quæ patet amplitudinis stadia triginta.

Multa et alia sunt, sed hæc cum eminentissimis.

Post Indos, montanas regiones Ichthyophagi tenent, quos subactos Alexander Magnus in reliquum abstinere iussit a piscibus: nam antea sic alebantur.

Ultra hos deserta Carmaniæ, Persis deinde, atque inde navigatio: in qua Solis insula rubens semper, et omni animantium generi inaccessa, quippe quæ nullum non animal illatum necet. Ex India revertentes ab Azario Carmaniæ flumine Septentriones primum vident. Achæmenides in hoc tractu sedes fecerunt. Inter Carmaniæ promontorium et Arabiam quinquaginta millia passuum interjacent; deinde tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur vicenum cubitum longitudinem.

Dicendum hoc loco, quatenus ab Alexandria Ægypti pergatur in usque Indiam. Nilo vehente Copton usque etesiis flatibus cursus est; deinde terrestre iter Hydreum tenuis; post, transactis aliquot mansionibus, Berenicen pervenitur, ubi Rubri maris portus est. Inde Occlis Arabiæ portus tangitur. Proximum Indiæ emporium excipit Zmirim infame piraticis latronibus. Deinde per diversos portus Cottonare pervenitur, ad quam monoxylis lintribus piper convehunt. Petentes Indiam, ante exortum canis, aut protinus post exortum, navigia media æstate solvunt. Revertentes navigant decembri mense. Secundus ex India ventus est vulturnus; at quum ventum est in Rubrum mare, aut africanus, aut auster vehunt. Spatium Indiæ decies septies quinquaginta millia passuum proditur; ac Carmaniæ centum millia, cujus pars non caret vitibus. Præterea habet genus hominum, qui non alia, quam testudinis carne vivunt, hirsuti omnia facie tenuis, quæ sola lævis est. Idem coriis, piscium vestiuntur, Chelonophagi cognominati.

Irrumpit hæc litora Rubrum mare, idque in duos sinus scinditur: quorum qui ab oriente est, Persicus appellatur, quandoquidem oram illam habitavere Persidis populi, vicies et sexages centena millia passuum circuitu patens; ex adverso, unde Arabia est, alter Arabicus vocatur; Oceanum vero, qui ibi influit, Azanium nominarunt.

Carmaniæ Persis annectitur, quæ incipit ab insula Aphrodisiæ variarum opum dives, translata quondam in Parthicum nomen, litore, quo occasui objacet, porrecta millia passuum quingenta quinquaginta. Oppidum ejus nobilissimum Susa, in quo templum Susia Dianæ. A Susis Babytace oppidum centum et triginta quinque millibus passuum distat, in quo mortales universi odio auricūmunt hoc genus metallum, et abjiciunt in terrarum profunda, ne polluti usu ejus avaritia corrumpant æquitatem. Hic inconstantissimus est mensurarum modus; nec immerito, quum aliæ circa Persidem nationes schúnis, aliæ parasangis, aliæ incomperta disciplina terras metiantur, et incertam fidem faciat mensuræ ratio discors.

LVI. Parthia et circa Parthiam regiones. Item Cyri sepulcrum.

Parthia quanta omnis est, a meridie Rubrum mare, a septentrione Hyrcanum salum claudit. In ea regna duodeviginti dividuntur in duas partes. Undecim, quæ vocantur superiora, incipiunt ab Armenico limite, et Caspio litore, porrecta ad terras Scytharum, quibuscum concorditer degunt; reliqua septem inferiora, sic enim vocitant, habent ab ortu Arios Arianosque, Carmaniam a medio die, Medos ab occidui solis plaga, a septentrione Hyrcanos. Ipsa autem Media ab occasu transversa, utraque Parthiæ regna amplectitur; a septentrione Armenia circumdatur; ab ortu Caspium videt; a meridie Persidem. Deinde tractus hic procedit usque ad castellum, quod Magi obtinent, Passargada nomine. Hic Cyri sepulcrum.

LVII. Babylon. Deinde recursus ad oceanum Atlanticum: in eo insulæ Gorgades, Hesperides,

Fortanatae

Chaldaë genti caput Babylon, Semiramidi condita, tam nobilis, ut propter eam et Assyrii et Mesopotamia in Babyloniae nomen transierint. Urbs est sexaginta millia passuum circuitu patens, muris circumdata, quorum altitudo ducentos pedes detinet, latitudo quinquaginta, in singulos pedes ternis digitis ultra quam mensura nostra est altioribus. Amni interluitur Euphrate. Beli ibi Jovis templum, quem inventorem cūlestis disciplinæ tradidit etiam ipsa religio, quæ deum credit. In æmulationem urbis hujus Ctesiphontem Parthi condiderunt.

Tempus est ad Oceani oras reverti, represso in Æthiopi am stilo: namque ut Atlanticos æstus occipere ab occidente et Hispania dudum dixeramus; ab his quoque partibus mundi, unde primum Atlantici nomen induat, exprimi par est. Pelagus Azanium usque ad Æthiopum litora promovetur. Æthiopicum ad Mossylicum promontorium; inde rursus oceanus Atlanticus. Juba igitur universæ partis, quam plurimi propter solis ardorem perviam negaverunt, facta etiam, vel gentium, vel insularum commemoratione ad firmandæ fidei argumentum, omne illud mare ab India ad usque Gades voluit intelligi navigabile, cori tamen flatibus; cujus spiritus præter Arabiam, Ægyptum, Mauritaniam, evehere quamvis queant classem, dummodo ab eo promontorio Indiæ cursus dirigatur, quod alii Lepten Acran, alii Drepanum nominaverunt. Addidit et loca stationum, et spatiorum modum: nam ab Indica prominentia ad Malichu insulam affirmat esse quindecies centena millia passuum: a Malichu ad Sceneon ducenta et viginti quinque millia; inde ad insulam Adanu centum quinquaginta millia: sic confici ad apertum mare decies octies centena et septuaginta quinque millia. Idem opinioni plurimorum, qui ob solis flagrantiam, maximam partis istius regionem ferunt humano generi inaccessam, sic reluctatur, ut mercantium ibi transitus infestari ex Arabicis insulis dicat: quas Ascitæ habent Arabes, quibus e re nata datum nomen: nam bubulis utribus contabulatas crates superponunt, vectatique hoc ratis genere prætereuntes infestant sagittis venenatis. Habitari etiam addit Æthiopiæ adusta Troglodytarum et Ichthyophagorum nationibus; quorum Troglodytæ tanta pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, cursu pedum assequantur; Ichthyophagi non secus, quam marina belluæ, nando in mari valent. Ita exquisito Atlantico mari usque in occasum, etiam Gorgadum meminit insularum.

Gorgades insulæ, ut accepimus, obversæ sunt promontorio, quod vocamus Hesperuceras. Has incoluerunt Gorgones monstra, et sane usque adhuc monstrosa gens habitat. Distant a continenti bidui navigatione. Prodidit denique Xenophon Lampsacenus, Hannonem Púnorum regem in eas permeavisse, repertasque ibi feminas aliti pernicitate, atque ex omnibus, quæ apparuerant, duas captas tam hirto atque aspero corpore, ut ad argumentum spectandæ re i duarum cutes miraculi gratia inter donaria Junonis suspenderit; quæ duravere usque in tempora excidii Carthaginiensis.

Ultra Gorgadas Hesperidum insulæ, sicut Sebosus affirmat, dierum quadraginta navigatione in intimos maris sinus recesserunt.

Fortunatas insulas certe contra lævam Mauritaniae tradunt jacere, quas Juba sub meridie quidem sitas, sed proximas occasui dicit. De harum nominibus exspectari magna non miror, sed infra famam vocabuli res est. In prima earum, cui nomen Norion, ædificia nec sunt, nec fuerunt. Juba montium stagnis madescunt. Ferulæ ibi surgunt ad arboris magnitudinem: earum, quæ nigrae sunt, expressæ liquorem reddunt amarissimum; quæ candidæ, aquas revomunt etiam potui accommodatas. Alteram insulam Junoniam appellari ferunt, in qua pauxilla ædes ignobiliter ad culmen fastigata. Tertia huic proximat eodem nomine, nuda omnia. Quarta Capraria appellatur, enormibus lacertis plus quam referta. Sequitur Nivaria nebuloso ære, et coacto, ac propterea semper nivalis. Deinde Canaria repleta canibus forma eminentissimis: inde etiam duo exhibitum Jubæ regi. In

ea ædificiorum durant vestigia. Avium magna copia, nemora pomifera, palmeta caryotas feritania, multa nux pinea, larga mellatio, amnes siluris piscibus abundantes. Perhibent etiam exspui in eam undoso mari belluas; deinde quum monstra illa putredine tabefacta sunt, omnia illic infici tetro odore; ideoque non penitus ad nuncupationem sui congruere insularum qualitatem.